

Univerzita Karlova v Praze
Přírodovědecká fakulta
Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje
Studijní program: Geografie
Studijní obor: Sociální geografie a regionální rozvoj

Matej Juhász

**DISKURZIVNÍ KONSTRUKCE NOVÉ IDENTITY
MĚSTSKÉHO REGENEROVANÉHO PROSTORU:
PŘÍKLAD NÁBŘEŽÍ V BRATISLAVĚ**

**DISCURSIVE CONSTRUCTION OF A NEW IDENTITY OF
THE REGENERATED URBAN SPACE: THE CASE OF
WATERFRONT IN BRATISLAVA**

Diplomová práce

Praha 2014

Vedoucí diplomové práce: prof. RNDr. Luděk Sýkora, Ph.D.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracoval samostatně a že jsem uvedl všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze, 27.4.2015

Podpis

Poděkování

Děkuji svému vedoucímu práce Ludku Sykorovi za pomoc při psaní této práce, jeho vstřícný přístup a podnětné připomínky. Děkuji rovněž Alene Procházkové za pomoc a konzultace při volbě metod výzkumu.

Abstrakt:

Nábřeží v post-socialistických městech se pod vlivem post-socialistických transformací stali územími konfliktů, které jsou plné kontradikčních tlaků založených na rozdílných aktérech a jejich pohledech. Diplomová práce se zabývá plány a projekty regenerace nábřeží v Bratislavě a to zejména z pohledu diskurzivních praktik a reprezentací investorů, developerů, městské správy a občanů. Práce zároveň zkoumá roli zainteresovaných aktérů při formování nových identit regenerovaných míst prostřednictvím rozdílných reprezentací. Zaměřuje se na proces, kterým dochází k tvorbě nových identit v plánech a projektech obnovy nábřeží. Práce využívá interpretační analýzu segmentů textu. Zkoumá tak proces diskurzivní konstrukce místa prostřednictvím rozmanitých diskurzivních praktik a nabízí náhled do zákulisních vztahů aktérů.

Klíčová slova: diskurs, reprezentace, identita, Bratislava, nábřeží, regenerace

Abstract:

Waterfronts in post-socialist cities have become under the influence of post-socialist transformations an areas of conflict, which are full of contradictory pressures based on the different actors and their views. This diploma thesis deals with plans and waterfront regeneration projects in Bratislava from the perspective of discursive practices and representations of investors, developers, city government and citizens. The work also examines the role of the actors involved in the formation of new identities of regenerated areas via different representations. It focuses on the process, which leads to the formation of new identities in the plans and projects of waterfront regeneration. The work uses an interpretative analysis of text segments. It examines both the process of discursive construction of place through a variety of discursive practices and offers an insight into the backstage relationships of actors involved.

Key words: discourse, representation, identity, Bratislava, waterfront, regeneration

Obsah

Abstrakt.....	4
Abstract	4
Zoznam obrázkov	5
Zoznam príloh	5
1. Úvod	6
2. Obecný rámec	7
2.1 Post-socialistické mesto a jeho transformácie	7
2.2 Transformácia nábrežných lokalít	11
2.3 Regenerácia nábrežných lokalít	12
2.4 Globalizácia a jej vplyv na nábrežné lokality.....	14
2.5 Identita.....	18
2.6 Identita miesta ako zdroj diskurzívnej akcie.....	18
3. Metodologické ukotvenie práce.....	19
3.1 Sociálna konštrukcia reality.....	19
3.2 Teória reprezentácií.....	20
3.3 Diskurz a diskurzívna analýza.....	21
3.4 Výskumné metódy.....	23
3.4.1 Špecifikácia výskumnej metódy.....	23
3.4.2 Výber a zber dát.....	25
4. Prípadová štúdia nábrežia v Bratislave.....	27
4.1 Mestské nábrežie v Bratislave.....	27
4.2 Projekt Eurovea.....	31
4.3 Projekt River Park.....	34
4.4 Analýza diskurzu mestského regenerovaného priestoru nábrežia.....	37
4.4.1 Diskurz; Eurovea pred jej dokončením.....	37
4.4.2 Diskurz; Eurovea po jej dokončení.....	45
4.4.3 Diskurz; River Park pred jeho dokončením.....	52
4.4.4 Diskurz; River Park po jeho dokončení.....	59
5. Záver.....	67
Zdroje.....	71
Príloha č. 1: Zoznam článkov k analýze diskurzu.....	80

Zoznam obrázkov

Obr. č. 1: Regulačný výkres - os rozvoja

Obr. č. 2: Satelitný obraz záujmovej oblasti nábrežia

Obr. č. 3: Poloha projektov Eurovea a River Park

Obr. č. 4: Projekt Eurovea

Obr. č. 5: Nábrežná promenáda

Obr. č. 6: Námestie M. R. Štefánika

Obr. č. 7: Sklad č. 7

Obr. č. 8: Projekt River Park

Obr. č. 9: River House

Obr. č. 10: Pohľad na River Park od rieky

Zoznam príloh

Príloha č. 1: Zoznam článkov k analýze diskurzu

1. Úvod

Nábřežia prechádzajú rapídnu transformáciu v mnohých post-socialistických mestách. Výnimkou nie je ani Bratislava. Na nábrežiach sa odráža priemyselná dezindustrializácia ako aj proces dynamickej adaptácie na nové socio-ekonomické a politické podmienky. Každá z týchto krajín sa však líši miestnymi špecifikami. Post-socialistické transformácie spravili z nábřeží miest vynikajúce investičné príležitosti, najmä z hľadiska ich lokality v blízkosti centra ale aj rozlohe. Nábřežia sa však súčasne kvôli svojej exponovanosti stávajú miestami konfliktov. Stretávajú sa tu rozdielne záujmy širokej škály aktérov, ktorá sa snaží presadiť svoje nároky na dané územie. Veľkosť tohto stretu je ešte viac umocnená slabým inštitucionálnym prostredím ktoré v post-socialistických krajinách nadalej pretrváva. Veríme, že táto práca potvrdí konfliktnú povahu takto vystavených území ako aj kontradikčné záujmy jednotlivých strán.

Táto práca sa zameriava na proces diskurzívnej konštrukcie mestského regenerovaného priestoru nábřežia. Cieľom je odhaliť diskurzívne praktiky odohrávajúce sa na pozadí výstavby dvoch najvýznamnejších projektov prestavby nábřežia - Eurovee a River Parku. Táto práca využíva interpretačnú analýzu segmentov textu ako nástroj na analýzu diskurzu a pochopenie zákulisných vzťahov aktérov stojacich za diskurzom. Analýze bolo podrobených viac 120 článkov. Diskurz na pozadí týchto dvoch projektov bol v každom prípade rozdelený do dvoch etáp: pred a po výstavbe projektu.

Medzi oboma projektmi cítiť napätie a rivalitu. Projekty si nárokovujú, že sa stanú novými mestskými štvrťami, dokonca mestami v meste. Za cieľ si kladú prepojiť historické centrum mesta s riekou a vtiahnuť Dunaj späť do života mesta. Bude teda zaujímavé sledovať akým spôsobom sa s týmito výzvami projekty vysporiadajú a takisto aké rôzne diskurzívne techniky budú používať na presadenie nimi chceného vnímania týchto nových štvrtí.

V prvej časti práce sa pozrieme bližšie na post-socialistickú transformáciu miest a koncepty spojené s identitou miesta. V druhej časti práce sa budeme venovať metodologickému uktoveniu práce v teorii sociálneho konštruktivismu a roli diskurzu pri tvorbe identity miesta. Hlavným jadrom práce je však interpretačná analýza diskurzu predstavená v kapitole č. 4. Poslednou časťou našej práce bude širší analytický záver venujúci sa najmä výsledok už spomínanej interpretačnej analýzy diskurzu.

2. Obecný rámec

Práca sa zameriava na transformáciu mestského nábrežia v Bratislave, prostredníctvom náhľadu na ohnisko týchto transformácií a to dva nedávno vzniknuté projekty v tesnej blízkosti centra mesta: Eurovea a River Park. Proces transformácie týchto mestských území je v našej práci študovaný cez pokračujúci diskurz, týkajúci sa prestavby nábrežia a jeho okolia, pričom dôraz je kladený na konštrukciu novej identity tejto lokality. Je to práve proces diskurzívnej konštrukcie novej identity mestských regenerovaných priestorov, ktorý je príkladom spoločenských zmien a podoby súčasnej postmodernej urbanizácie. K pochopeniu premien post-socialistického mesta tak musíme poznať a rozobrať diskurzívne praktiky a ich vplyv na transformáciu mestských regenerovaných priestorov a ich identít.

Rozvoj týchto lokalít bol podmienený v prípade Bratislavy a ďalších miest strednej a východnej Európy politickými zmenami v druhej polovici 20. storočia. Podľa Sýkora (2009) sa jednalo o zmenu politického režimu štátu, ktorý sa v neskoršej fáze premietol do zmeny sociálnej a fyzickej štruktúry mesta. Na tomto mieste je potrebné podotknúť, že, meniac sa geografia post-socialistického mesta reflektuje miestne špecifické osobitosti (mestské prostredie, inštitucionálne regulácie a kultúrne hodnoty), rovnako ako všeobecne rovnaké, ale stále vnútorne diferencované dopady prechodu na globálny kapitalizmus. To znamená, že štartovacie podmienky post-socialistických transformácií sa líšia, transformačné cesty a rýchlosť zmeny sú rozdielne a ich výstupy vykazujú ako podobnosti, tak aj rozdiely (Kovács, 1999; Sýkora, 2009; Machala, 2014).

V nasledujúcich kapitolách si predstavíme povahu transformácií z socialistických na post-socialistické mestá. Záujem je pritom venovaný najmäestskej priestorovej organizácii a jej zmenám v čase prechodu. Tento prechod je interpretovaný ako sekvencia dramatických revolučných zmien v sociálnych princípoch, nasledovaná evolučnou adaptáciou na nové podmienky.

2.1 Post-socialistické mesto a jeho transformácie

Sýkora (2009) definuje socialistické mesto ako špecifický typ mesta významne utvoreného socialistickým politickým a ekonomickým režimom. Hlavným politickým cieľom socialistického systému bolo vytvoriť sociálne rovnú spoločnosť. Kľúčovými aspektmi socialistického systému bolo spoločné vlastníctvo výrobných prostriedkov a administratívna alokácia zdrojov, ktorú riadil štát a vládnuca komunistická strana. Povaha socialistických, politických a ekonomických systémov bola radikálne odlišná od kapitalizmu. Dôsledkom bolo, že dopad zastavaného prostredia, využitia pôdy a rezidenčnej diferenciacie priniesol zreteľne odlišné vzory, ktoré boli v kontraste s kapitalistickým mestským rozvojom. Jeden z najviac explicitných popisov modelu priestorovej štruktúry socialistického mesta bol predstavený Smithom (1989, 1996), ktorý sa venoval priestorovým vzorcom a mechanizmom, ktoré tvarovali socio-priestorovú štruktúru socialistických miest. Tá bola relatívne homogénna s menšou mierou socio-priestorovej diferenciacie, ako tá, ktorá bola typická pre kapitalistické mestá. Jedným z najviac dôležitých rozdielov medzi socialistickými a kapitalistickými mestami je teda podľa Sýkora (1999) charakter a rozsah socio-priestorových rozdielov v meste. Hlavná zmena charakteru a rozsahu týchto rozdielov nastala s prechodom z centrálne plánovanej na trhovú spoločnosť.

Moderné post-socialistické mestá však neboli v rýchlosti a v plnej miere transformované na kapitalistické mestá. Ich rozvoj po páde komunizmu vykazuje

množstvo špecifických črt, ktoré musia byť generalizované do modelu prechodného mesta. Post-socialistické mestá sú teda špecifickými, dočasne existujúcim typom prechodného mesta, charakterizovaného adaptáciou zdedeného socialistického mestského prostredia na nové politické a ekonomické podmienky dané politickými, ekonomickými a kultúrnymi transformáciami na kapitalizmus (Sýkora, 2009). Tento prechod je nutné chápať ako široký, komplexný a zdĺhavý proces sociálnej zmeny (Herrschel, 2007; Sýkora, 2008). Pozostáva z viacerých transformačných procesov, ktoré sú spojené v určitých časových sekvenciách, adresujú univerzálne alebo viac špecifické oblasti a zahŕňajú politickú aplikáciu normatívnych konceptov spolu so spontánnym pokračovaním spoločenských zmien v rámci obnoveného trhového prostredia.

Nové mechanizmy, ktoré utvárali mestskú priestorovú organizáciu post-socialistického mesta sa teda podľa Sýkora (2009) rozvinuli cez dvojité prechod, ktorý zahŕňal miestny post-socialistický prechod na trhovú ekonomiku a globálny prechod podmienený ekonomickou globalizáciou a jej vplyvom na miestnu politickú, ekonomickú, sociálnu a kultúrnu reštrukturalizáciu. Tieto dva prechody sú vzájomne prepojené. Miestny prechod bol nevyhnutný na prepojenie miestnej spoločnosti s kapitalistickým svetom. Napriek silnej úlohe miestneho socialistického dedičstva, sila utvárať budúcnosť miest ležala v rukách aktérov operujúcich na globálnom trhu. Revolučná zmena princípov sociálnej regulácie teda bola nasledovaná evolučnou adaptáciou na nové podmienky. Ako však varuje Sýkora (2008), tento post-socialistický prechod nemožno chápať ako jednoduché nahradenie jednej reality ďalšou. Jednalo sa o vysoko komplexný proces, v rámci ktorého boli niektoré existujúce štruktúry zrušené, niektoré preformulované a niektoré vytvorené z dôvodu formovania nových realít.

Sýkora a Bouzarovski (2012) vo svojej práci rozlišujú tri hlavné zmeny spojené s post-socialistickou transformáciou miest. Jedná sa o:

- I. inštitucionálnu rekonfiguráciu,
- II. zmenu sociálnych praktík a organizácie,
- III. rekonfiguráciu mestskej krajiny.

Medzi hlavné výstupy inštitucionálnych transformácií, ktoré ovplyvnili mestský rozvoj sa radili: (a) nové spoločenské pravidlá založené na demokratickej politike a voľných trhových princípoch, (b) veľké množstvo súkromných subjektov pôsobiacich v meste (vrátane majiteľov pozemkov), (c) otvorenosť miestnych ekonomických systémov k medzinárodným ekonomickým silám. Niektoré inštitucionálne transformácie, špeciálne privatizácia štátom vlastnených majetkov (vrátane bývania), mala výrazný dopad na rozvoj miest, ich okolia a mestských zón (Eskinasi, 2001; Korhonen, 2001).

Tieto hlavné výstupy inštitucionálnych transformácií sformovali základné podmienky pre spontánny vznik sérií ekonomických, sociálnych a kultúrnych transformácií. Druhá zmena sociálnych praktík a organizácie silne ovplyvnila mestskú zmenu cez dynamiku internacionalizácie a globalizácie, ekonomickou reštrukturalizáciou indukovanú dezindustrializáciu, rast výrobných služieb, zvyšujúcu sa sociálnu diferenciáciu, nové módy post-modernej kultúry a neo-liberálne politické praktiky (Sýkora, 1994, 2009; Buzar, 2008). Hoci tieto procesy sa prejavili vo všetkých post-socialistických krajinách, ich intenzita a charakter sú modifikované podľa konkrétnych miestnych podmienok (Sýkora a Bouzarovski, 2012).

Medzinárodné spoločnosti a priame zahraničné investície začali hrať rozhodujúcu rolu v pretváraní miestnych ekonomík a určovaní pozície post-socialistických miest v

globálnom ekonomickom poriadku (Turnock, 1997; Parysek, 2004). V mestách, to bola práve internacionalizácia, ktorá bola silne prítomná vo výrobných službách a vytvorila mäkkú infraštruktúru pre expanziu kapitalistického systému na nové trhy, do výrobných služieb a priemyselnej výroby. Zahraniční manažéri a vysoko príjmoví zamestnanci zahraničných spoločností vytvorili špecifický segment dopytu na vysoko príjmovom trhu s bývaním. (Badyina a Golubchikov, 2005; Sýkora, 2005; Medvedkov a Medvedkov, 2007). Zahraničné investície do nehnuteľností (kancelárske, obchodné, priemyselné a rezidenčné priestory) tak začali masívne meniť mestskú krajinu a panorámu (Sýkora, 1999, 2007, 2009; Adair *et al.*, 1999; Stanilov, 2007). Veľká nerovnováha medzi západnými a miestnymi aktérmi, z ktorých tí západní vlastnili väčší kapitál a mali prístup k širším zdrojom, bola ešte viac prehĺbená politikou a opatreniami podporujúcimi zahraničné podniky so silnou kapitálovou základňou (McGreal *et al.*, 2002).

Ekonomické reštrukturalizačné procesy zahŕňali dezindustrializáciu a terciarizáciu (Tosics, 2005). Ekonomický pokles úzko súvisel so zatvorením priemyselných podnikov a ovplyvnil väčšinu post-socialistických miest. Bol spôsobený dezindustrializáciou a rozvojom spotrebiteľských služieb, najmä maloobchodu, ktorý ponúkal nízko platené pracovné miesta a nepriniesol žiadne výrazne posilnenie mestskej ekonomickej základne (Nagy, 2001). Rast v pokročilých výrobných službách poskytol výhodu iba pre hlavné riadiace a kontrolné strediská (Gritsai 1997a,b). Zanechal tak ostatné mestá bojovať za priame zahraničné investície v priemyselnej výrobe, ktoré by priniesli reindustrializáciu a prácu pre miestnu populáciu. Miestne ekonomické systémy boli integrované do globálnej ekonomiky veľmi nerovnomerne spolu s mestami umiestnenými vysoko medzi hlavnými globálnymi centrami (Dunford, 1998; Dunford a Smith, 2000). Služby sa koncentrovali v rozrastajúcich sa mestských jadrách a prispeli k rapídnej komercializácii. Obchodné a turistické vybavenie v atraktívnych miestach priniesli jasný spotrebiteľský ráz do centier miest nasledovaný neskoršou masívnou expanziou nákupných centier.

Ekonomická reštrukturalizácia mala teda vážny dopad na mestskú krajinu. Dezindustrializácia zanechala rozsiahle brownfieldy, predstavujúce potenciál pre rozvoj, ako aj ohrozenie pre budúce dekády (Kiss, 2002, 2004; Bárta *et al.*, 2006). Produkčné služby sa koncentrovali na expanziu mestských jadier, pričom prispievali k ich rapídnej komercializácii (Sýkora, 1999; Stanilov, 2007). Maloobchodné a turistické zariadenia v atraktívnych miestach priniesli nový ráz spotrebnej krajiny do centier miest (Cooper a Morpeth, 1998). Sociálne a fyzické modernizácia bola rozvíjaná prostredníctvom zlepšovania a gentrifikácie existujúcich štvrtí (Badyina a Golubchikov, 2005; Sýkora, 2005) a tiež výstavby nových bytových domov v centrách miest (Medvedkov a Medvedkov, 2007).

Nové podmienky pripustili rozvoj väčšieho množstva hodnôt, ako aj sklon k individualizmu a propagácii vlastného záujmu. Konzumácia sa stala podľa Sýkoru (2009) kľúčovým životným cieľom pre populačné masy. Globalizácia priniesla homogenizáciu konzumácie cez rovnaký tovar ponúkaný transnacionálnymi korporáciami. Nie každý si však užíva tieto príležitosti. Konzumácia väčšiny ľudí je limitovaná ich úrovňou príjmov a preferenciami vytváranými reklamou ušitými na štandard masového správania spotrebiteľov. Nákupné centrá používajú vizuálne prvky a rozdielne formy zábavy na prilákanie zákazníkov, a medzinárodné korporácie tak zdôrazňujú ich prítomnosť v mestských štruktúrach (Hirt, 2008). Súkromné firmy používajú kultúrne stratégie na predanie samých seba, posilnenie ich vplyvu a

konkurencieschopnosti s demonštrovaním ich pýchy a moci. Postmoderná estetika v post-socialistickom meste využila a zintenzívnila koláž minulosti a prítomnosti, miestneho a globálneho, štandardného a osobitého, reálneho a virtuálneho. Socialistická propaganda kolektívnej vôle tak bola nahradená individualistickým výberom v konzumne orientovanom kapitalistickom meste (Czepczynski, 2008). Globalizácii a jej vplyvu na nábrežné lokality sa budeme bližšie venovať v kapitole 2.4.

Mestská samospráva často nasledovala politické stratégie ovplyvnené neoliberálnym politickým diskurzom (Gowan, 1995). Skutočná pragmatická politika však bola zmesou neoliberálnej ideológie s pokusmi udržať sociálny poriadok cez zachovanie niektorých socialistických regulácií. Rozhodnutie centrálnej vlády, ako aj miestnych politikov, boli uzemnené v neoliberálnej ideológii, ktorá videla voľný a neregulovaný trh ako mechanizmus alokácie zdrojov, ktoré vytvoria bohatú, ekonomicky efektívnu a sociálne spravodlivú spoločnosť. Mestské plánovanie bolo v rozpore s trhom. Klientelizmus zvíťazil a ad hoc rozhodnutia dostali prednosť pred vytváraním politík založených na dlhodobom pláne, stratégii alebo vízie rozvoja mesta (Sýkora, 2006, Horák, 2007). Vnútorne mestské transformácie boli často ponechané činnosti voľného trhu, stále zaviazaného rámcom tradičných a strnulých nástrojov územného plánovania. Napriek tomu sa v prvej dekáde prechodu, mnohé mestské samosprávy naučili novým technikám mestského manažmentu a vlády. Spolu so vstupom do Európskej Únie tieto štáty začali aplikovať viac sofistikované nástroje, ako napr. strategické plánovanie (Maier, 2000). Aplikácia programových dokumentov Európskej únie, v procese vstupu, ďalej pomohla ku konsolidácii vládnych opatrení zameraných na koordinovanejšie a komplexnejšie politiky riešenia metských problémov (Altrock, *et al.*, 2006). Moc plánovača, ktorý vládol alokácii investícií v socialistickom meste bola nahradená investormi, ktorí riadia politikov a plánovačov s cieľom uľahčiť rozvoj miest a to spôsobom priaznivým kapitálu.

Najviac viditeľné efekty reštrukturalizácie sa najčastejšie koncentrovali v atraktívnych častiach mestského centra s vybranými vnútro-mestskými uzlami a zónami (Sýkora, 1999). Podľa Sailer-Fliegeho (1999) sa terciérny nárast koncentroval v centre mesta najmä z dôvodu maximálnej dostupnosti verejnou dopravou, priestranných rozlôh pre-socialistického stavebného fondu a vysokej prestíži týchto oblastí. Hlavné transformácie v priestorovom vzorci post-socialistických miest zahŕňali komercializáciu a expanziu mestských jadier (Sýkora, 2000; Buček, 2006; Parysek a Mierzejewska, 2006) a dynamickú revitalizáciu určitých sekcií vnútorného mesta (Sýkora, 2005; Temelová, 2007). Centrá miest sú teda jednými z území, kde prebiehala najviac radikálna mestská zmena. Prvá dekáda tohto prechodu bola charakterizovaná prítokom investícií do centra mesta, ktorý spôsobil ich komercializáciu a úpadok v rezidenčnej funkcii, hoci s podstatnou fyzickou modernizáciou. V neskoršom období však nasledoval proces decentralizácie, pretože investície tiekli do mimo-centrálnych a suburbánnych lokalít (Sýkora, 2007, Sýkora a Ouředníček, 2007).

Centrálna a vnútro-mestská reštrukturalizácia zahŕňala nahradenie existujúcich aktivít (primárne priemyselných) novým a ekonomicky viac efektívnym využitím v podobe komercializácie (Sýkora, 1999; Hirt, 2008), gentrifikácie (Kovács, 1998; Badyina a Golubchikov, 2005; Sýkora, 2005; Kovács *et al.*, 2012), konštrukcie nových apartmánov (Medvedkov a Medvedkov, 2007), regenerácie brownfieldov (Feldman, 2000; Kiss, 2002, 2004) a zriadeniu nových sekundárnych komerčných centier (Temelová, 2007). Developerský rozvoj priniesol zhutnenie najmä v centre mesta. Práve koncentrácia aktivít v centrách miest prispela ku vzniku sporov, kde bola

komercializácia sprevádzaná zvyšujúcim sa dopravným zaťažením lokalít a konfliktom s historickým dedičstvom (Pucher, 1999; Sýkora, 1999; Kotus, 2006). Vizuálna hodnota krajiny centra mesta bola privlastnená rastom podnikateľských služieb, ktoré jasne ukazujú silnú prítomnosť medzinárodného súkromného kapitálu (Czepczynski, 2008). Preto revitalizácia, založená či už na rezidenčnej alebo nerezidenčnej funkcii, je teraz skôr riadená kapitálom ako vládami. Táto revitalizácia priniesla investície do mnohých rozpadajúcich sa mestských území, ale ďalšie nechala zabudnutými. Vznik brownfieldov preto predstavuje jeden z hlavných problémov post-socialistického mesta (Maier, 1997, 2005).

Developerský rozvoj teda priniesol zhutnenie do centrálnej-mesto krajiny, zatiaľ čo brownfieldy vytvorené industrializáciou predstavujú nové vnútro-mestské priestory príležitostí, ktorých bývalá štruktúra môže byť kompletne zrekonštruovaný, za predpokladu, že je dostatočný záujem investorov. Centrá miest získavajú podnikateľského ducha a v niektorých prípadoch aj turistických štvrtí, ktoré napomáhajú udržiavať prítomnosť vlády a niektoré kultúrne funkcie (Simpson, 1999). Terciarizácia tiež priniesla množstvo rastu do vonkajších území a sformovala sekundárne uzly zamestnanosti vo vysokoplatených službách koncentrovaných v kancelárskych štvrtiach (Sýkora, 2007). Tieto štvrte sú lokalizované v blízkosti nových krajín konzumácie v nákupných a zábavných komplexoch, ktoré ponúkajú masové vybavenie pre celú populáciu. Nové obchodné zariadenia sú strategicky umiestnené v nových uzloch medzi existujúcimi rezidenčnými územiami s ich originálnymi malými susedskými centrami a kompaktným mestom s masovou konzumpčnou silou. Tak sa originálne hierarchicky organizovaný systém služieb s dominantným centrom mesta transformuje cez vrstvy nových centier na viac polycentrickú štruktúru (Sýkora & Bouzarovski, 2012).

2.2 Transformácia nábrežných lokalít

Oneskorená priemyselná decentralizácia v post-socialistických mestách v kombinácii s ich dynamickou adaptáciou na nové socio-ekonomické a politické podmienky sa významne odrazila na mestských nábrežiach. V dnešnej dobe sa mestské územia v blízkosti vody, v minulosti využívané pre priemyselný rozvoj, prispôbujú novým socio-ekonomickým podmienkam. Medzičasom sa post-socialistické mestá otvárajú novým tokom kapitálu a globalizácii trhu s nehnuteľnosťami, ktoré spolu s ďalšími významnými faktormi, postupne menia ich sociálne-priestorovú štruktúru. Pod vplyvom týchto okolností sú to práve nábrežia, ktoré reprezentujú územia konfliktov, kde rozdielne záujmy rôznych zainteresovaných strán a hierarchických úrovní, spolu súperia v krehkom post-socialistickom inštitucionálnom prostredí (Machala, 2014). Aj Sairinen a Kumpulainen (2006) považujú proces transformácie mestských nábreží za komplexný a kontradikčný proces plný rôznych tlakov založený na rozdielnych aktéroch a ich pohľadoch.

Počas posledných storočí mestské nábrežné lokality prešli veľkými prechodmi (Marshall, 2001; Sairinen a Kumpulainen, 2006). Ešte v nedávnej dobe mestské nábrežia ovládali gigantické prístavy, sklady, továrne a doprava. Niekedy od 70. rokov 20. storočia bola uznaná príťažlivosť mestského nábrežia a to prešlo transformáciou z brownfieldov a green beltov na komerčné, rezidenčné a rekreačné plochy. Reorientácia centrálne lokalizovaných mestských území, akými sú mestské nábrežia, z priemyselných na služobné, voľnočasové a rezidentné využitie je jedným zo základných kameňov miestnych ekonomických rozvojových stratégií západných miest dneška.

Regeneračné projekty blízko spájajú miestnu samosprávu a developerský sektor, rovnako ako množstvo ďalších verejných, privátnych a neziskových skupín, a preto podľa Feldmana (2000) často ilustrujú miestnu správu a rozvojové politiky.

Transformácia nábreží sa vo vedeckej literatúre diskutuje už viac ako pol storočia. Prvé štúdie sa zameriavali hlavne na vzájomné vzťahy medzi mestom, jeho prístavom a vizualizáciu týchto vzťahov pomocou všeobecných modelov. Neskôr sa objavilo viacero publikácií, ktoré prispeli ku všeobecnému pochopeniu transformácie nábreží (Bruttomesso, 1993; Malone, 1997; Marshall, 2001; Desfor *et al.*, 2011). Pod pojmom mestské nábrežie sa v práci myslí upravený alebo neupravený priestor pozdĺž vody v meste akejkoľvek veľkosti. Pod vodou môžeme rozumieť rieku, jazero, oceán, záliv, zátoku alebo kanál. Za projekt alebo plán rozvoja nábrežia berieme všetko od prírodnej rezervácie po kontajnerový prístav. Projekt pri tom môže byť plánovaný ako jednotná akcia alebo môže ísť o chaotický rozvoj v určitom časovom intervale s viacerými zainteresovanými stranami. Projekt rozvoja nábrežia tiež môže zahŕňať budovy a plochy, ktoré nie sú priamo na nábreží ale sú s ním zviazané vizuálne, historicky, ekologicky alebo k nemu patria ako súčasť väčšieho systému.

Nábrežia boli a často sú využívané v prospech pro-rastových stratégií vo vzrastajúcej medzinárodnej súťaži miest. Mnohí mestský geografi a autori z iných disciplín analyzovali nábrežia z rozdielnych perspektív ako napr. zmeny obrazu nábreží v industriálnych mestách cez plánovací proces a marketing mesta (Short, *et al.*, 1993), časť metského rozvoja dosiahnutého zložitým procesom vyjednávania medzi rozdielnymi zainteresovanými stranami (Scharenberg & Bader, 2009), percepciu rezidentov a socio-ekonomický dopad flagship projektov (Doucet *et al.*, 2010), zmenu vzťahov v dôsledku globálnych a lokálnych zmien (Norcliffe *et al.*, 1996; Hoyle, 2000) dôležitú úlohu plánovacích dokumentov, aplikovaných politík a režimov riadenia (Gordon, 1996; Feldman, 2000; Marshall, 2001; Coiacetto, 2007; Imrie *et al.*, 2009).

Niektorí kritickí mestskí geografi sa dokonca bližšie venovali vzťahom medzi urbanizáciou, kapitálom, vodou a rozvojom (Harvey, 1989b; Malone, 1997). Marcuse a Van Kempen (2000) nábrežia vo svojej práci považujú za tzv. mäkké lokality (*soft locations*), a teda územia kde sú procesy globalizácie a postfordistických transformácií ešte viac viditeľné a majú špecifické socio-priestorové dôsledky. V súvislosti s ich využitím pri územnom plánovaní, ide najmä o lokality, ktoré nie sú rozvíjané k limitom ich legálnych právnych povolení a sú videné ako zrelé na zmenu a nový rozvoj.

Machala (2014) chápe pod transformáciou nábreží nepretržitý proces mestskej adaptácie z priemyselného na post-industriálny rozvoj nábrežia spustený technologickou inováciou a komplexným súborom socio-ekonomických vzťahov, ktoré transformujú nábrežia do miest s post-modernou spotrebiteľskou kultúrou a čoraz viac segregované miesta s duálnym charakterom. Podľa autora su nábrežia používané v procese tvorby miesta a súťaži o globálny kapitál, na úkor sociálnej spravodlivosti a priameho sociálneho posunu.

Nábrežia reprezentujú transformáciu lokalít, kde ľudia, kapitál, inštitúcie a politika hrajú kľúčovú úlohu. Transformácia nábreží ma zvyčajne celkový dopad na mesto a jeho región (napr. *Bilbao effect* - Rybczynski, 2002; Vicario & Monje, 2003; Plaza, 2007).

2.3 Regenerácia nábrežných lokalít

V nábrežných mestských oblastiach sa súťaž o priestor nábreží, potreba verejného prístupu k rieke a konzervácia biodiverzity nábreží ako prírodného zdroja stávajú

aktuálnymi témami mestskej politiky (Marshall, 2001; Sairinen a Kumpulainen, 2006). Mestské územia sú komplexnými a dynamickými systémami. Odrážajú množstvo procesov, ktoré poháňajú fyzický, sociálny, environmentálny a ekonomický prechod a samé o sebe sú primárnymi zdrojmi týchto zmien. Žiadne mesto nie je imúnne pred externými silami, ktoré diktujú potrebu sa adaptovať alebo internými tlakmi prítomnými v mestských oblastiach, ktoré môžu urýchliť ich rast alebo pokles.

Podľa Roberta (1999) je mestská regenerácia výsledkom súhry medzi týmito zdrojmi vplyvu, ale najmä odpoveďou na príležitosti a výzvy prezentované mestskou degeneráciou na konkrétnom mieste v špecifickom časovom momente. Definícia nemá povedať, že všetky mestské problémy sú unikátne pre určitú časť mesta, ale skôr, že každá mestská výzva vyžaduje konštrukciu a implementáciu špecifickej odpovede. Roberts (1999) preto v procese mestskej regenerácie vidí obsiahlu integrovanú víziu a akciu, ktorá vedie k riešeniu mestských problémov a ktorá hľadá prínos trvalého zlepšenia v ekonomických, fyzických, sociálnych a environmentálnych podmienkach územia, ktoré bolo predmetom zmeny.

Couch a Fraser (2003) vidia mestskú regeneráciu ako aspekt manažmentu a plánovania existujúcich mestských území. Podľa nich by sa regenerácia mala zaoberať opätovným rastom ekonomickej aktivity, obnovením sociálnych funkcií, sociálnej inklúzie, environmentálnej kvality a ekologickej rovnováhy na miestach, kde tieto hodnoty boli stratené. Podľa McGreala, *et. al* (2004) opisuje pojem mestská regenerácia proces fyzickej a ekonomickej obnovy trápiačich sa lokalít, kde rozvoja a investície do nehnuteľností reprezentujú základný nástroj.

Pre Beauregarda a Holcomba (1981) mestská revitalizácia znamená prinavrátiť nový život mestám a upgradovať jeho oblasti na vyššie sociálne a ekonomické účely. Mestská revitalizácia teda typicky zahŕňa investíciu do premodelovania alebo prestavby časti metského prostredia za účelom poskytnutia lepšie výnosných aktivít a expanzie príležitostí pre konzumáciu, najmä obchodu a ubytovania pre stredne až vysokopríjmové domácnosti. Môžeme rozlíšiť dva hlavné komponenty mestskej revitalizácie: sociálny komponent zameraný na rezidenčné územia a ekonomický komponent zameraný na komerčné služby. Rezidentná reštrukturalizácia podľa Anderssona (1988) implikuje rehabilitáciu bytového fondu a rezidenčného prostredia vnútromestských štvrtí s cieľom prilákať spotrebiteľov strednej triedy. Komerčná prestavba vyžaduje fyzickú renováciu a ekonomickú revitalizáciu zaistenú obchodnými a kancelárskymi projektmi, kongresovými a kultúrnymi centrami alebo športovými arénami (Beauregard & Holcomb, 1981).

Termíny mestská revitalizácia a metská regenerácia sa často používajú zameniteľne. Couch *et al.* (2008) definuje mestskú regeneráciu ako oblasť verejnej politiky, ktorá cieľi na obnovenie rastu ekonomickej aktivity, prinavrátenie environmentálnej kvality a zotavenie sociálnej inklúzie. Zatiaľ čo však dôraz pri revitalizácii sa kladie na aktivity a funkcie, regenerácia prikladá vyššiu prioritu fyzickému upgradu a environmentálnym zlepšeniam. Podľa Cowana & Halla (2005) je revitalizácia referenciou k spôsobu ako priviesť miesto späť k životu, ale na rozdiel od regenerácie nemusí obsahovať významnú prestavbu. Mestská regenerácia teda referuje k fyzickej zmene, zatiaľ čo revitalizácia platí viac pre sociálne zlepšenia v mestských štvrtiach.

Prekrývanie post-socialistických transformácií s dopadom internacionalizácie a globalizácie robia okolnosti pre mestskú regeneráciu v post-socialistických krajinách odlišnými od tých v krajinách západnej Európy. Mestská regenerácia v severnej

Amerike a západnej Európe sa zvyčajne spolieha na silné zapojenie verejného sektoru, podnikateľsky orientovanej mestskej správy, cielených mestských politík a verejno-súkromného partnerstva (Temelová, 2009). Z tohto dôvodu sú forma a smerovanie mestskej regenerácie, úlohy jednotlivých aktérov a hnacích síl v post-socialistickými mestách odlišné od západnej skúsenosti. Post-socialistická spoločnosť a jej priestor sú v dnešnej dobe viac ovplyvnené ekonomickými mechanizmami, zatiaľ čo rola štátu a administratívnych rozhodnutí sa znižuje. Skutočná moc a dosah verejných autorít vo vedení mestskej regenerácie zostáva čoraz slabšou v post-socialistických mestách, často spolu s tesnými miestnymi rozpočtami, obmedzeniami uloženými súkromným vlastníctvom pôdy, zdĺhavými vyjednávacími procesmi a nedostatkom skúseností a expertízy (Sailer-Fliege, 1999; Feldman, 2000; Keivani, *et al.*, 2001; Kiss, 2002; Badyina a Golubchikov, 2005). Feldman (2000) vo svojej práci zastáva názor, že západné koncepty použité na vysvetlenie mestskej regenerácie majú iba limitované použitie na post-socialistické mestá. Dôvodom je najmä roztrieštený a nestabilný inštitucionálny kontext, fiškálna a organizačná slabosť mestskej vlády, nedostatok partnerstva a kooperácie medzi zúčastnenými stranami a pokračujúca kľúčová úloha centrálného štátu v mestskom plánovaní. Podobný názor vo svojej práci zastáva aj Temelová (2007) podľa ktorej je mestská revitalizácia v Prahe z veľkej časti privátnym sektorom vedený proces s kľúčovou úlohou zahraničných firiem. Dôvodom je, že verejným autoritám chýbajú fiškálne kapacity a stratégie a fakt, že nové rozvojové projekty zahŕňujú intenzívne kapitálové investície.

V súčasnosti podľa Feldmana (2000) neexistuje jednotný smer mestskej regenerácie a preto sa veľko-mierkové projekty prestavby obyčajne spoliehajú na podnikateľské pozemkovo vedené miestne ekonomické rozvojové stratégie. Tieto stratégie sú implementované cez verejno-súkromné koalície, ktoré sú vytvorené za cieľom podpory miestneho ekonomického rozvoja tvárou v tvár medzimestskej súťaži o mobilný kapitál. Podnikateľské miestne ekonomické rozvojové stratégie sa spoliehajú na politickú podporu verejného sektoru a značnú verejnú investíciu do infraštruktúry. Pojem verejno-súkromnej koalície je chrbtovou kosťou mestských regeneračných stratégií, ale taktiež subjektom diskusie a kritiky z radov štúdií o miestnom ekonomickom rozvoji, rastových koalíciách a mestských režimoch (Osborne, 2002; Klijn & Teisman, 2003; Reeves, 2003; Börzel & Risse, 2005; Koppenjan, 2005).

2.4 Globalizácia a jej vplyv na nábrežné lokality

Z geografického uhľa pohľadu boli vždy všetky zmeny odohrávajúce sa v meste podmienené množstvom vplyvov na rôznych hierarchických úrovniach. Premeny moderných miest sú však čoraz viac ovplyvňované javmi a procesmi, ktoré sa odohrávajú mimo ich administratívne územie alebo hranice štátov v ktorých sa nachádzajú. Dôležitými pri formovaní mesta sa stávajú procesy rozvíjajúce sa na globálnej úrovni. Geografi sa rôznymi spôsobmi snažili pochytiť fenomén globalizácie v mestskej geografii (Dieleman & Hamnett, 1994; Sýkora, 1994; Keivani *et al.*, 2001; Marcotullio, 2003; Taylor *et al.*, 2006). Veľká časť z týchto pokusov sa zameriava na globalizáciu a jej efekty na mestské štruktúry, rozvojové procesy a život obyvateľov mesta. Moderné mestá, utvárané silami globalizácie, ponúkajú výstupy v podobe mestských priestorov, ktoré pomáhajú geografom nahliadnuť do globalizačných procesov a ich sociálnym a priestorovým odtlačkov.

Podľa Giddensa (1990) každý, kto v súčasnosti skúma mesto, si musí byť vedomý toho, že dianie v ľubovolnej mestskej štvrti môže byť ovplyvnené aj faktormi, ktorých

pôvod je nutné hľadať v miestach veľmi vzdialených od študovanej lokality. Massey (1993) hovorí, že lokality musíme v dnešnej dobe vnímať z globálnej perspektívy. Lokality nemožno vnímať ako územia ohraňované hranicami ale skôr ako súčasť rozsiahlej siete sociálnych vzťahov, z ktorých väčšina je tvorená v omnoho väčšom merítku ako predstavuje lokalita samotná. Tento prístup nám umožňuje vidieť lokalitu prepojenú s okolitým svetom a integrujúcu prvky ako globálne, tak aj lokálne.

Podľa Changa *et al.* (2004) sa mestá často vnímajú duálne buď ako odtlačky globálneho kapitálu a kultúrnych tokov, alebo ako vyjadrenia miestnych inštitúcií neobmedzených exogénnymi tlakmi. Vyzýva teda k ustúpeniu od dualizmu globálny - lokálny a posunutiu sa k viac komplexnejšiemu chápaniu globálneho mesta, lokalizovaného na rozhraní viacnásobne prekrývajúcich sa priestorových mierok. Mestá teda chápe ako sústavy procesov, v ktorých sú globálny a lokálny diskurzívnymi termínmi k rozlišovaniu viacnásobných a simultánnych síl tvarujúcich mestské štruktúry. Nie je to však len globalizácia ktorá utvára mestá a mestské politiky ale aj mesto samotné, ktoré ovplyvňuje procesy globalizácie v mnohostrannej súhre globálnych a lokálnych síl. Mesto teda nie je iba pasívnym príjemcom a stelesnením globalizácie, ale taktiež prepracováva, pretvaruje a reformuje procesy globalizácie (Short a Kim, 1999).

Aj podľa Sýkoru (2000) sa globálne a lokálne kultúry vo veľkých, globalizujúcich sa mestách, navzájom prelínajú. Post-moderný spôsob mestského života je v týchto mestách charakterizovaný prienikom miestnych a nadnárodných vplyvov, ktoré vyplývajú z ekonomickej a kultúrnej internacionalizácie. Zdôrazňovaná je špecifickosť miesta a architektúry, ktorú v mnohých mestách nadnárodné spoločnosti využívajú k zviditeľneniu sídel svojich centrál v urbanistickej štruktúre miest. Investori a developeri nákupných centier využívajú vizuálnych charakteristík k prilákaní spotrebiteľov. Kultúrne stratégie sú využívané súkromnými firmami k posilneniu ich vplyvu, konkurencieschopnosti a k prezentácii ich moci. Post-moderné mesto je teda kolážou minulosti a prítomnosti, miestneho a globálneho, štandardného a špecifického, reálneho a umelého. Globalizácia prináša do veľkých miest prostredníctvom vyššie uvedených trendov celospoločenského vývoja priestorovo veľmi selektívny rozvoj (napr. vo forme výstavby nových komerčných zón), ktoré zrkadlia moc, vplyv a postavenie veľkých nadnárodných spoločností a príjmovu najsilnejších skupín obyvateľov.

Ako vraví Shaw (2000) všetky mestá v takmer každej krajine boli ovplyvnené do väčšej alebo menšej miery. Zmeny sa týkajú mestských sietí, organizácie priestoru v individuálnych mestách a menia poradie v distribúcii príležitostí a príjmov v meste. Tieto zmeny odkazujú na stupeň participácie mesta v globálnej ekonomii.

Nové ekonomické funkcie spojené s rozvíjajúcou sa globalizáciou sa koncentrovali v centrálnych častiach miest a najmä v novo vytvorených komerčných komplexoch, ktoré Marcuse (1997) nazýva citadely. Podľa Marcusa (2008) to je práve aj vnútorná štruktúra miest, ktorá bola silno ovplyvnená silami globalizácie. To platí nielen pre množstvo novovznikajúcich mestských štruktúr ako sú mrakodrapy a gated communities, ale aj pre zaobchádzanie s rozličnými geograficky definovanými štruktúrami. Tými sú v tomto prípade práve nábrežia alebo brownfieldy miest v prechodnom období. Podľa Brutomessa (2004) sa nábrežie stalo akousi novou kategóriou v množstve elementov, ktoré definujú mestskú štruktúru v modernom meste.

Vzrastajúcemu vplyvu zahraničného kapitálu pri ovplyvňovaní priestorového usporiadania a fyzického vzhľadu území v rámci mesta sa vo svojej práci venujú aj

Beauregard a Haila (2000). Priestorovú formu neberú ako čistú a perfektnú reflekciu mestských transformačných procesov, ale ako produkt týchto síl. Staré a nové procesy sa komplexnými spôsobmi spájajú na konkrétnych miestach a v konkrétnej časovej etape histórie týchto miest. Dôležitú rolu pritom zastávajú rozdielny aktéri (architekti, developeri), ktorí kontrolujú zastaviteľné prostredie a autori ich považujú za relatívne autonómnych agentov. Priestorová forma mesta pritom inhibuje rapidne a veľkomierkové transformácie.

Lehrer & Laidley (2008) sa vo svojej práci venujú negatívnym vplyvom výstavby tzv. mega projektov ako súčasti procesu regenerácie nábreží. Nové typy mestských mega projektov často nájdeme v bývalých industriálnych územiach vo vnútri mesta. Mega projekty si tiež berú formu obrovských komplexov charakterizovaných zmiešaným využitím, pestrosťou finančných techník a kombinácie verejného a privátneho sektoru. Tieto projekty obsahujú veľkoobchodnú transformáciu mestského priestoru, jeho zástavby a špecifické využitie územia a preto v konečnom dôsledku menia sociálne praktiky v týchto mestských priestoroch. Nové mega projekty sa často vykonávajú v spolupráci štátnych aktérov a privátnych záujmov v snahe o pozdvihnutie pozície mestských regiónov v konkurenčnom globálnom systéme.

V dnešnej dobe sa regenerácia nábreží koná v spoločenskom prostredí charakterizovanom vysokou mobilitou kapitálu a medzimestskou konkurenciou (Malone 1996). Pretože mestá musia v tomto období súťažiť o investície a bohatých obyvateľov, mestské zastupiteľstvá nemôžu iba riadiť rozvoj a zameriavať sa na redistribúciu zdrojov, ale musia aktívne prenasledovať investície a publicitu k prežitiu vo vzrastajúcej medzimestskej súťaži. Moderné mestá sú často videné ako utvorené silami globalizácie, procesom globalizujúcich sa miest (Yeoh, 1999), v rámci ktorého mestské územia vytvárajú stratégiu a vyjednávajú svoju identitu v novom svetovom poriadku.

Bežným, ale chybným predpokladom, je podľa Changa *et al.* (2004) uprednostňovanie globalizácie ako dominantnej sily v urbanizácii miest. Jedným z konkrétnych aspektov globálnych miest súčasnosti je vznik, už spomínaných megaprojektov v revitalizovaných centrách miest. Tieto projekty, často zahrňujúce nábrežný a kultúrny rozvoj, sú často považované za výsledok globalizácie trhu s nehnuteľnosťami, zapojenia zahraničných architektov a vytvárania sietí medzi politikmi, plánovačmi a akademikmi zdieľajúcimi myšlienky osvedčených postupov z miest po celom svete. Avšak, dokonca v tak zdanlivo globálnej krajine je evidentná moc lokálnych síl. V skutočnosti sú globálne priestory často tvorené prostredníctvom osobných mikromierkových vzťahov zastrešených lokálnymi nastaveniami. Vo vnímaní Changa *et al.* (2004) je teda mestské nábrežie chápané ako komplexné prelínanie globálnych tlakov s miestnymi nastaveniami. Rozširovanie sociálnych vzťahov, sietí a komunít po celom svete je rozmerom často prehliadaním niektorými ekonomickými analýzami globalizácie (Olds, 1995). Globalizácia pre Massey (1992) znamená naprieč priestorom sa tiahnuce mocenské vzťahy nabité významom a symbolikou.

Globalizácia prináša do veľkých miest prostredníctvom vyššie uvedených trendov celospoločenského vývoja priestorovo veľmi selektívny rozvoj (napr. vo forme výstavby nových komerčných zón), ktoré zrkadlia moc, vplyv a postavenie veľkých nadnárodných spoločností a príjmovu najsilnejších skupín obyvateľov. Na druhej strane však v mestách ovplyvnených globalizáciou narastajú priemyselnou výrobou opustené a dnes nevyužívané zóny znečistených a kontaminovaných pozemkov so zbytkami výrobných hál a skladov (brownfields). Iba niektoré z upadajúcich sa v posledných rdvoch

desaťročiach podarilo oživiť. Úspešné projekty revitalizácie sa z pravidla týkajú polohou atraktívnych území na brehoch riek, jazier či morí.

Flagship projekty regenerácie pomocou verejno-súkromného partnerstva sa stali spoločným nástrojom pre mestský rozvoj od 80. rokov 20. storočia. Tieto projekty naberajú mnohé formy: bývania pre vyššiu spoločenskú vrstvu, múzeí, luxusných nákupných centier, turistických atrakcií, kultúrnych priestorov alebo hotelov. Dôležitým prvkom týchto charakteristík je, že tieto projekty sú zamerané na vonkajšie publikum turistov, investorov alebo potenciálnych rezidentov. Swyngedouw *et al.* (2002) vo svojej práci vraví, že staré formy a tradičné politické a organizačné konfigurácie museli ustúpiť novému premiestňovaniu mesta na mape konkurenčného prostredia. To znamená nielen novú predstavu o mestskom prostredí v očiach jeho plánovačov, ale hlavne v očiach vonkajšieho publika, ktorým sú investori, developeri, obchodníci ale aj turisti.

Ako pri ostatných mestských projektoch regenerácie, začiatočným bodom pre flagship projekty boli globálne a lokálne zmeny, ktoré ovplyvnili úlohu miest. Zvyšovanie ekonomických rozdielov medzi mestami a regiónmi v kombinácii so stratou zamestnania a príjmov ako výsledkami dezindustrializácie, prinútili mestá a regióny stať sa viac proaktívnymi a kreatívnymi v prilákaní investícií a vytváraní pracovných miest. Jednými z odpovedí na tieto výzvy sú práve flagship projekty. Bližší pohľad na vzťah makroekonomických a lokálnych implikácií mestského podnikania so silnejšou medzimestskou súťažou ponúka D. Harvey (1989a). Vzrastajúca medzimestská súťaž otvorila mestský priestor mnohým novým vzorom rozvoja ako vedeckým parkom, gentrifikácii, kultúrnym a zábavným centrámi alebo veľkomierkovým nákupným centrámi s charakteristickými vlastnosťami postmodernej doby.

Relatívne homogénne funkčné zony socialistické mestá sa začali formovať podľa dopytu na trhu a reflektovať tržnú cenu pozemkov (Prochádzková, 2014). Postupne sa teda začal podľa Kovácsa (1999) utvárať rebríček atraktívnosti mestských lokalít. Na tomto rebríčku sa podľa Tosicsa (2004) vynímali hlavne tie lokality, do ktorých boli developeri a investori ochotní investovať a do ktorých sa finančne silnejšia časť spoločnosti mala vôľu sa presťahovať. Tieto atraktívne lokality miest sa postupne stali centrom dynamických transformácií s pozitívnym a negatívnym dopadom na svoje okolie. Zároveň sa tieto lokality stali miestom potenciálnych stretnutí rozdielnych aktérov a ich záujmov, nakoľko post-socialistická mestá nemali výhodu času a politickí predstavitelia nestačili pripraviť vhodnú politiku rozvoja a regulácie pre prichádzajúce zmeny. Podľa Prochádzkovej (2014) sa tak dominantný hlas verejného sektoru nahradil dominantným hlasom trhu a súkromného sektoru, čím sa schopnosť verejného sektoru dohliadať na priestorový vývoj zásadne limitovala. Táto situácia priniesla potenciálnu príležitosť, plynúcu z veľkého záujmu aktérov a danú lokalitu, na presadenie iba jedného individuálneho záujmu na miesto spoločného konsenzu medzi aktérmi. Na takto exponovaných lokalitách sa dokonca táto situácia môže vyostriť a skončiť kritikou zo strán jednotlivých zainteresovaných strán. Miesta dynamickej transformácie mestských regenerovaných priestorov tak predstavujú výzvu pre politickú reprezentáciu, pri jej ceste k získaniu kontroly nad priestorovými procesmi a ceste stať sa rovným partnerom súkromnému sektoru s cieľom zamedziť prehlbovaniu sociálnych rozdielov a polarizácii spoločnosti (Tosics, 2004).

2.5 Identita

Diverzita kultúrnych hodnôt v spoločnosti vyvoláva otázky o identite. Existuje perspektíva siahajúca až k práci filozofa R. Descartesa, ktorá predpokladá, že ľudské identity sú jedinečné, racionálne a stabilné. Avšak kultúrne štúdiá považujú túto perspektívu za spornú. V kultúrnych štúdiách je naopak identity videná ako nestabilný produkt diskurzu. Podľa Knoxa a Pincha (2010) za identitou stoja elementy tvoriace názor, ktorý ľudia berú na seba. Identitu je teda možné popísať ako formu sebareprezentácie, ktorá odkazuje na konkrétne špecifické vlastnosti, ktorými je upevňované jej postavenie a ktorými sa odlišuje od ostatných. Podľa Baumana (1996) môže byť nositeľom identity v podstate dokonca čokoľvek, od skupín jednotlivcov až po krajiny sveta. Podľa Clarka (1998) bude identita neustále spájaná s procesom jej neustáleho budovania a starania sa o ňu. Z tohto dôvodu identita predstavuje v širokej podobe dynamický proces sebaidentifikácie a odlišenia sa, ktorý je predurčený k tomu, že nikdy nenadobudne stavu úplného naplnenia (Prochádzková, 2014). Identitu teda môžeme vo vzťahu s priestorom brať ako konštrukciu lokality alebo komunity, ktorá vo svojej podstate predstavuje bod alebo miesto dočasnej identifikácie (Gupta a Ferguson, 2001).

2.6 Identita miesta ako zdroj diskurzívnej akcie

Priestor je niečo, cez čo sa pohybujeme a často považujeme za samozrejmé. Napriek tomu mestá poskytujú množstvo príkladov vzťahov medzi kultúrou, priestorom a mocou, ktoré napomáhajú objasniť, čo je myslené pod pojmom priestoru ako sociálneho konštrukt. V geografii bol dlho zaužívaný koncept, že miesta sú fixnými, prázdny a nedialektickými pozadiami sociálnych akcií. Miesta sú však v poslednej dobe opakovane koncipované ako dynamické arény, ktoré sú sociálne konštruované a sociálne konštruujú. Miesto ako sociálny konštrukt je úzko späté s mocou a autoritou. Podľa Harveyho (1993a) musí byť miesto jedným z najviac viacvrstvových a viacúčelových slov v našom jazyku. Toto rozvrstvenie významov reflektuje spôsob ktorým sú miesta sociálne konštruované - sú im rozdielnymi skupinami udelené rozdielne významy pre rozdielne účely. Massey (1992) navrhuje koncepciu miesta ako konštrukcie množstva vzájomných vzťahov tzv. neustáleho spolužitia vzájomných sociálnych väzieb a interakcií vo všetkých priestorových mierkach, od tých miestnych až po tie globálne.

Pre Knoxa & Pincha (2010) je teda priestor rozhodujúcim pre všetky procesy formovania identity a sú to práve mestá, ktoré v tejto formácii novej identity hrajú kľúčovú úlohu. Procesov formácie identity môže byť mnoho a môžu byť nestabilné. Sú však ukotvené vo vzťahoch moci a alokácii materiálu, politických a psychologických zdrojov v rámci mesta.

Billig (1987) zastáva názor, že je potrebné presunúť identitu z trezoru mysle do toku ľudského dialógu. Tento diskurzívny prístup k identite podľa Danzigera (1997) zahŕňa psychológiu, ktorá presúva individuálne mentálne procesy z vnútra hlavy do interpersonálnych priestorov konverzácie. Z tohto dôvodu rekonštruuje identitu miesta ako niečo, čo ľudia vytvárajú spoločne prostredníctvom diskusie. Jedná sa teda o akýsi sociálny konštrukt, ktorý im umožňuje dať zmysel ich prepojeniu na miesto a riadiť ich činnosť a projekty zodpovedajúcim spôsobom. Tento prístup využíva neredukovateľný sociálny pôvod identifikácie miesta. Zdôrazňuje nielen vplyv miesta na kolektívny zmysel seba samého, ale tiež kolektívne praktiky prostredníctvom ktorých sú konkrétne

miestne identity vytvárané, reprodukované a modifikované. Podľa Tuana (1991) je to teda práve jazyk, ktorý sa stáva silou, ktorá viaže ľudí do miest.

Dixon & Durrheim (2000) vo svojej práci považujú identitu miesta za zdroj diskurzívnej akcie. Autori odmietajú redukciu jazyka na prostriedok pre reprezentácie vonkajšieho prostredia a odhalenie subjektívneho pocitu spolupatričnosti. Namiesto toho Edwards (1992; 1997) vidí jazyk ako symbolický zdroj cez ktorý sa konštrukcia miesta orientuje na výkon celej rady spoločenských akcií ako obviňovanie, odôvodňovanie, ospravedlnenie, vylučovanie a všetkých ostatných vecí, ktoré ľudia so slovami robia. Identita je teda v ich poňatí chápaná ako: (1) pocit spolupatričnosti k miestu a (2) rétorický rozkaz, prostredníctvom ktorého sa konkrétne sociálne praktiky a vzťahy stávajú legitímnymi. Koniec koncov, uvedením seba samých do miesta, ľudia často vyjadrujú svoje územné nároky alebo potvrdzujú svoje sociálno-priestorové ideály (Dixon & Durrheim, 2000).

Už Soja (1989) vo svojej práci varoval pred analýzami, ktoré zaobchádzajú s miestami ako nevinným, politikou neovplyvnenými arénami, v ktorých ľudia žijú a konajú. Podľa Billiga (1991) by sa dalo povedať, že rétorické tradície prostredníctvom ktorých ľudia identifikujú seba a ostatných sú tiež ideologickými tradíciami, ktoré udržiavajú vzťahy nadvlády. Dá sa teda povedať, že identita miesta pochádza nielen z individuálneho upevnenia k bezprostrednému priestoru ale aj z ich deidentifikácie s ostatnými priestormi a z ich vzťahu k dominantnej ideológii.

Vo svojej podstate nejde o zaobchádzanie s identitou miesta, ako duševnou štruktúrou, ktorá je vytváraná prostredníctvom transakcií jednotlivcov s ich prostredím, ale zdôraznenie kolektívnej konštrukcie tejto identity, produkovanej a modifikovanej cez ľudský dialóg, ktorý umožňuje ľuďom dávať zmysel ich umiestneniu v priestore. Veľmi dobre je táto forma konštrukcie identity viditeľná v krajine mesta, kde existujú stopy zhmotnenej identity v podobe výstavby, ktoré do nej vložila spoločnosť v priebehu času (Prochádzková, 2014). Sú to práve tieto novovznikajúce lokality, v našom prípade nábrežia miest, ktoré ponúkajú možnosti na diskurzívnu konštrukciu novej identity. V prípade vzniku nových projektov v týchto mestských územiach sa rysuje potreba dať im novú a konkrétnu podobu identity za cieľom vytvorenia vzťahu alebo stotožnenia sa s nimi. Konflikt nastáva pri rozdielnych reprezentáciách tohto priestoru širokou škálou zainteresovaných aktérov. Jednej lokalite sú potom pripisované rozdielne identity a tá pravá sa stáva predmetom politiky a boja o moc.

3. Metodologické ukotvenie práce

3.1 Sociálna konštrukcia reality

Sociálna konštrukcia reality je kľúčovým teoretickým konceptom, z ktorého v našej práci budeme vychádzať. Pokiaľ teda v našej práci chceme skúmať spôsoby, akými je v médiách a iných textoch vytváraná nová identita mestských regenerovaných priestorov a aké konflikty na pozadí tohto procesu vznikajú, musíme predpokladať, že médiá ako sociálna inštitúcia majú túto konštruktívnu moc a sú tohto procesu schopné. Pokiaľ je teda cieľom našej práce analýza diskurzu, považujeme za potrebné pri nahliadnutí do jej metodológie, začať u teórie sociálneho konstruktivismu.

Východiskovou nám bude najmä práca autorov P. I. Bergera a T. Luckmanna (1999), ktorí predstavujú sociálny konstruktivizmus ako výsledok syntézy dvoch rovín. Na jednej strane stojí objektívna spoločnosť, ktorá je vo vzťahu s ľudským jednaním a

dá sa teda povedať, že ho predurčuje. Na druhej strane však stojí fakt, že spoločnosť je tvorená interakciami jednotlivcov. Perspektíva sociálneho konštruktivismu v pojatí autorov sa dá teda zhrnúť do troch ústredných viet: „Spoločnosť je ľudský produkt. Spoločnosť je objektívna realita. Človek je spoločenský produkt.“ Podľa Kabeleho (1996) sa dá týmto tvrdeniam rozumieť dialekticky: človek a sociálne prostredie interagujú navzájom tak, že produkt spätne pôsobí na producenta. Podľa tohto tvrdenia je potom následne možné vidieť sociálnu skutočnosť ako sociálnu konštrukciu. Vo svojej podstate ide o spôsob, ktorým je vytváraná a interpretovaná realita, v ktorej žijeme. Samotný proces vzniku sociálnej reality Berger a Luckmann (1999) vysvetľujú cez proces tzv. legitimizácie. Tento proces vytvára nové významy, ktoré slúžia k integrácii už vytvorených významov. Funkciou legitimizácie je urobiť už inštitucionalizované objektívizácie objektívne dostupnými a subjektívne dôveryhodnými. V rovine textu to znamená, že texty poskytujú vždy odlišne orientovanú verziu reality. Niektoré javy sú tak potom napr. predstavené ako nepopierateľné, bez toho aby boli dokazované (Klábiková-Rábová, 2013).

Knox a Pinch (2010) definujú sociálny konštrukcionizmus ako prístup, ktorý tvrdí, že väčšina rozdielov medzi ľuďmi nie je výsledkom ich inherentných charakteristík ale spôsobu akým s nimi zaobchádzajú ostatní členovia spoločnosti. Postštrukturalistické prístupy sú silne proti myšlienke, že svet môže byť vysvetlený jednou utajenou a jednoduchou štruktúrou. Namiesto toho tvrdia, že existujú riadené a nestabilné dimenzie nerovnosti v spoločnosti. Navyše podľa Knoxa a Pincha (2010) tvrdia, že tieto nerovnosti sú reflektované v rôznych formách reprezentácií, ktoré zahŕňajú aj mestskú krajinu a jazyk. Všetky tieto formy reprezentácií zahŕňajú sady zdieľaných významov, ktoré voláme diskurzy. Postštrukturalizmus teda tvrdí, že neexistuje jednoduchá nedestilovaná skúsenosť ale, že všetky naše skúsenosti sú filtrované cez špecifické sady kultúrnych hodnôt. Z toho vyplýva, že spôsob ktorým reprezentujeme reality je viac dôležitý ako realita samotná. Je potom jasné, že slová nie sú neutrálne ale majú mocné podpovrchové predpoklady a významy.

Teória sociálneho konštruktivismu zastáva tézu, že realita okolo nás je sprostredkovaná resp. konštruovaná a distributívom takejto reality je jazyk, pomocou ktorého sme schopní chápať svet okolo nás. Aj Prochádzková (2014) považuje rolu jazyka v konštruktivistickom poňatí sveta a v diskurzívno-analytickom pojatí za priam zásadnú, pretože jazyk a jeho užívateľ majú moc konštruovať subjektívnu realitu. Podľa Klábikovej-Rábovej (2013) sa hovoriaci subjekt zmocňuje jazyka nie jednoducho preto aby hovoril o svete alebo o sebe, ale tiež preto aby pôsobil na toho, na koho sa obracia. Podľa Bergera a Luckmanna (1999) jazyk dokonca vyznačuje súradnice života v spoločnosti a naplňuje život objektmi, ktoré pre ňu niečo znamenajú. Jazyk môže preklenúť rozdielne oblasti v rámci reality každodenného života. Vďaka tomu môže byť objektivizované veľké množstvo zážitkov a významov. Cez túto objektivizáciu je potom svet usporiadaný ako objekty, ktoré majú byť vnímané ako realita. Jazyk teda slúži najmä k tomu, aby mohol byť verejne zdieľaný subjektívny zámer.

3.2 Teória reprezentácií

Médiá a rôzne iné texty podľa Mánkovej (2011) fungujú na základe reprezentácie určitých javov určitým spôsobom, čím sú schopné tieto i súvisiace javy legitimizovať. Hall (1997) vo svojej práci prepojil reprezentáciu s jazykom. Reprezentácia v jeho poňatí predstavuje základnú súčasť procesu tvorby a výmeny významu medzi členmi kultúry, pričom tento proces zahŕňa využitie jazyka a obrazov,

ktoré zastupujú reálne objekty. Reprezentácia teda odkazuje k využitiu jazyka s cieľom zdeliť o niečom niečo významné alebo reprezentovať časti sveta ostatným ľuďom. V našej práci vychádzame z už spomenutej teórie sociálneho konštruktivismu, teda sa domnievame, že jazyk má predovšetkým sociálny charakter. Jazyk teda nevyjadruje iba čisto osobné komunikačné zámery konkrétnej osoby, ani jednoducho nereflektuje už existujúce významy, ale predstavuje prostriedok, v ktorom a cez ktorý je význam konštruovaný. Pri tomto prístupe je však potrebné podľa Halla (1997) rozlišovať medzi tzv. materiálным svetom zahrňujúcim ľudí a objekty a symbolickým svetom, jeho praktiky a procesy, cez ktoré reprezentácie, významy a jazyk operujú. Obsahovú analýzu môžeme teda vnímať ako prostriedok analýzy symbolického sveta a teda sa jej prostredníctvom pokúsime odhaliť spôsoby, akými jazyk produkuje významy týkajúce sa diskurzívnej konštrukcie novej identity metského regenerovaného priestoru.

Podľa Phillipsa (2002) je sociálna reality produkovaná a jej existencia je umožnená cez diskurzy a bez nich nevysvetliteľné sociálne interakcie. Úlohou teda je objaviť vzťah medzi diskurzom a realitou. Reed (2000) tvrdí, že diskurzy musia byť skúmané vo vzťahu k sociálnym štruktúram a medzi nimi vzťahmi moci, ktoré sú ich príčinou.

3.3 Diskurz a diskurzívna analýza

Analýza diskurzu ako prístup vychádza podľa Jørgensenovej a Phillipsovej (2002) z historického a kultúrneho pojatia diskurzu ako určitého druhu sociálneho jednanja, ktorý hrá rolu vo vytváraní sociálneho sveta a v udržovaní určitých sociálnych vzorcov. Dôraz na historickú a kultúrnu konštrukciu sveta však diskurzívnej analýze podľa autoriek neumožňuje rozlišovať medzi správnymi a nesprávnymi reprezentáciami sveta. Diskurzívna analýza teda skôr skúma diskurzívne praktiky, ktorými je dosahované to, čo je za pravdivé považované. Predmetom skúmania diskurzívnej analýzy je teda diskurz sám a nie realita mimo neho.

Diskurzívna analýza prisudzuje zásadnú rolu v procese konštrukcie reality a individuálnej subjektivity jazyku. Jazyk nie je chápaný ako obyčajný nástroj pre prenos informácií a nefunguje ani ako zrkadlo reality v ktorom sa veci jednoducho odrážajú ale naopak ako prostriedok na spoluvytváranie sociálneho sveta, sociálnej identity a vzťahov (Jørgensen & Phillips, 2002). Význam vecí je teda konštruovaný za pomoci systémov reprezentácie, ktorá vždy zahrňuje konštrukciu reality. Jazyk má teda podľa Halla (1997) moc sociálnu realitu nielen reprodukovať, ale tiež aktívne meniť a vytvárať. Diskurzívna analýza sa teda sústreďí na jazyk ako formu spoločenskej praxe a proces ovplyvňovanie diskurzu vzťahom medzi mocou a ideológiou. Aj podľa Antakiho *et. al* (2003) sa diskurzívna analýza zameriava prevažne na jazyk a jeho vzťah k svetu, pričom ide o identifikáciu činiteľov skrývajúcich sa za dátami a ich interpretáciu za pomoci teórie na sociálnej úrovni. Význam diskurzívnej analýzy tak podľa autora spočíva najmä v identifikácii interpretačných repertoárov, diskurzov a ideológií. Vo svojej podstate teda nejde len o používanie jazyka ako takého, ale o to, čo sa práve takýmto jeho používaním uskutočňuje, čo Nekvapil (2006) nazýva orientáciou na interné vzťahy konkrétneho prehovoru alebo textu. Richardson (2007) vo svojej knihe tento prístup nazýva funkcionalistický. Kde je jazyk považovaný za sociálny, aktívny, politický, ustanovujúci identitu a nesúci moc. Na druhej strane má však diskurzívna analýza podľa Klábikovej-Rábovej (2013) výhodu v tom, že nemusí slúžiť len k rozboru textov, ale tiež napomáha analýzam orientovaným viac politicky alebo sociologicky ukázať emocionálnu a hodnotovú orientáciu príslušných textov.

Práve táto výhoda diskurzívnej analýzy a zámer zaoberať sa vplyvom a role sociálnej konštrukcie boli hlavným dôvodom výberu tohto prístupu ako jadra našej práce. Cieľom analýzy bude odpovedať najmä na tieto otázky:

- akú úlohu hrá nábrežie a regenerované lokality v mestskom systéme?
- ktorí aktéri sa aktívne zapájajú do procesu formovania novej identity nábrežia?
- akými spôsobmi svoje zámery a ciele prezentujú v médiách?
- ako sa vyvíjal diskurz ohľadom projektov pred a po ich vybudovaní?

V súčasnej dobe sa exponovaným faktorom ovplyvňujúcim život miest a ich obyvateľov stáva diskurz. Dôležitosť a pochopenie moci diskurzu je rozhodujúcim z dôvodu rozšírenia spoločenského fenoménu využívania médií k prezentácii vlastnej verzie pravdy a reality. Zvýšená mediálna pozornosť a diskurz širokého spektra rozdielnych aktérov, ktorý je vedený najmä v súvislosti s rozvojovými stratégiami nábrežiach v mestách a ich konkrétnymi realizáciami, ponúka príležitosti na jeho bližší a hlbší výskum. Podľa Prochádzkovej (2014) možnosť využiť médiá pre prezentáciu svojho zámeru ponúka pomerne jednoduchú a efektívnu cestu, nakoľko médiá majú široký spoločenský dopad na vnímanie reality jednotlivcom vďaka svojej jednoduchšej dostupnosti. Čížek (2012) vidí u médií dokonca určitú schopnosť urobiť ich oznámenie dôveryhodným, autentickým a objektívnym zdrojom informácií. Autor však dodáva, že proces tvorby reality v médiách je do veľkej miery ovplyvnený tými, ktorí majú ekonomický a politický vplyv a teda aj ľahší prístup k médiám. V súčasnej dobe však široké spektrum médií, ponúka priestor pre prezentáciu vlastného diskurzu, často však s menším dopadom na spoločnosť.

Pokiaľ sa teda v našej práci venujeme analýze diskurzu považujeme za nutné definovať pojem diskurz. Knox a Pinch (2010) definujú diskurz ako súbor významov, vyjadrených rôznymi textami, ktoré formujú náš spôsob chápania sveta. Širšiu definíciu ponúkajú vo svojej práci Jørgensenová a Phillipsová (2002), ktoré definujú diskurz ako špecifický spôsob hovorenia o a porozumenia svetu (alebo jeho aspektom). Podľa autoriek naše spôsoby rozprávania nereflektujú neutrálne náš svet, identity a sociálne vzťahy, ale hrajú aktívnu úlohu pri ich vytváraní a zmene. Boj medzi rozdielnymi vedomostnými nárokmi by bolo možné chápať a empiricky vysvetliť ako boj medzi rozdielnymi diskurzmi, ktoré reprezentujú rozdielne spôsoby chápania aspektov sveta a konštruujú rozdielne identity rozdielnych skupín aktérov. Homoláč (2006) definuje diskurz ako užívanie jazyka, eventuálne ďalších znakových systémov členmi danej spoločnosti, resp. ich istou skupinou v určitej oblasti spoločenského života a v komunikácii o určitej téme. Je teda zrejmé, že ide o určitú významovú reprezentáciu sveta, o ktorej sa vyjednáva v sociálnej interakcii a ktorá sa riadi svojimi špecifickými pravidlami (Vašát, 2008).

Fairclough (1992) vo svojej práci, z veľkej časti inšpirovanej M. Foucaultom, predstavil päť hlavných myšlienok týkajúcich sa diskurzu: (1) diskurz má konštitutívnu povahu, konštruuje rôzne aspekty sociálna, predmety vedenia, sociálne subjekty a pod., (2) elementy diskurzívnej praxe nejakej spoločnosti alebo inštitúcie sú synchronne i diachronne zložito prepojené (intertextualita, resp. interdiskurzivita), (3) diskurzívnu povahu má aj moc, (4) diskurz má v zásade politickú povahu, inak povedané, mocenské zápasy prebiehajú prostredníctvom diskurzu, ale zápasi sa aj o diskurz samotný, (5) dôležitým aspektom sociálnej zmeny je zmena diskurzívnej praxe. Samotný pojem diskurz však Fairclough (1989) chápe trojdimenzionálne a to ako: text, diskurzívnu

prax a sociálnu prax. Diskurz v jeho poňatí teda predstavuje formu či aspekt spoločenskej praxe a je v dialektickom vzťahu so sociálnymi štruktúrami. Príhovory a písané texty sú produkované a konzumované v rámci špecifickej diskurzívnej praxe. Tá je riadená špecifickými pravidlami v závislosti na sociálnom kontexte alebo sociálnej praxi, ináč povedané diskurz je riadený pravidlami diskurzu, ktoré ovplyvňujú sociálne pravidlá (Fairclough, 1989). Pravidlami diskurzu vo Faircloughovom poňatí predstavujú špecifickú konfiguráciu diskurzívnych typov alebo určitých diskurzov a žánrov. Diskurz tak ovplyvňuje štruktúry spoločnosti na troch úrovniach: (1) sociálnej situácie, (2) sociálnej inštitúcie a (3) spoločnosti ako celku.

3.4 Výskumné metódy

3.4.1 Špecifikácia výskumnej metódy

Pri voľbe analýzy diskurzu ako výskumnej metódy je potrebné sa zamyslieť nad niektorými aspektmi. V podstate si treba uvedomiť aké odpovede v texte hľadáme, ako veľmi hlboký a široký záber bude náš výskum mať a do akej miery si v ňom stanovíme nejaké dopredu určené kategórie alebo ich budeme hľadať a určovať na základe skúmaného mediálneho textu.

V súčasnej dobe podľa Miesslera (2008) existujú a sú prakticky využívané v zásade dva odlišné spôsoby analýzy mediálnych textov: obsahová analýza a diskurzívna analýza. Mnohých autori (Berelson, 1952; Krippendorff, 2004; Neuendorf, 2002) venujúci sa vo svojich prácach metodologickým charakteristikám obsahovej analýzy považujú tento prístup za kvantitatívny, orientovaný na premenné, používajúci preddefinované kategórie, sústrediaci sa na ďalej neproblematizovaný a objektívne chápaný obsah a teda predstavujúci prístup „zhora dole“. Typicky sa jedná o počítanie výskytu určitých slov či tvrdení v rámci veľkého vzorku reprezentatívnych textov a na výsledky je možné pozeráť formou klasických kategórií validity, reliability a pod. Nevýhodou tohto prístupu je podľa Miesslera (2008) strata významu v priebehu kódovania: analytik v texte hľadá výskyt jednotlivých dopredu vybraných inštancií, prípadne jednotlivé časti textu zaraďuje do niekoľkých dopredu vybraných kategórií.

Naproti tomu diskurzívna analýza (a platí to aj pre kritickú diskurzívnu analýzu), sa sústreďuje na jazyk ako formu spoločenskej praxe (Fairclough, 1989) ale najmä na ovplyvňovanie diskurzu vzťahmi medzi mocou a ideológiou (Fairclough, 1992). Diskurzívna analýza je teda kvalitatívna, orientovaná na jednotlivé texty a prípady, nevychádza z preddefinovaných kategórií, ale priamo z textu v ktorom tieto kategórie objavuje tzn. postupuje „zdola nahor“. Tento druh analýzy sa podľa Miesslera (2008) sústreďuje na významy, ktorých text (či jeho jednotlivé súčasti) môžu nadobúdať v príslušných sociálnych kontextoch. Z pohľadu analýzy masmediálnych textov je hlavnou nevýhodou prácnosť: analyzovať do hĺbky veľké množstvo textu zaberie veľké množstvo času.

Významnou charakteristikou mediálnych diskurzov je teda na jednej strane veľké množstvo jednotlivých textov a na strane druhej však skutočnosť, že tieto jednotlivé texty si sú z určitého hľadiska značne podobné. Práve preto môžeme hovoriť o mediálnom diskurze ako o určitom celku a práve preto má tiež zmysel robiť obsahovú analýzu a skúmať tieto texty spoločne. Cieľom takejto analýzy má byť však nielen skúmanie toho, čo majú jednotlivé texty spoločné, alebo naopak aj toho, v čom sa líšia. Môžeme skúmať vývoj diskurzu v čase, jeho podobu v produktoch rôznych zainteresovaných aktérov, ako aj jeho vzťah k dominantným ideológiám. Dá sa povedať,

že v zásade tak prostredníctvom tejto analýzy hľadáme charakteristiky a premeny diskurzu (Fairclough, 1992).

V kontexte konceptov ako ideológia, moc a dominancia sa však logicky ponúka kritická diskurzívna analýza (CDA). Ide o prístup, ktorý na základe analýzy jazyka odhaľuje ideologické pozadie daného diskurzu. CDA sa podľa van Dijka (1994) sústreďuje na sociálny, kultúrny a politický kontext a to spravidla na mocenskú nerovnosť na základe rasy, pohlavia, veku či spoločenskej triedy. Podľa Fairclougha (1992) je každý text zároveň inštanciou diskurzívnej a sociálnej praxe. Preto autor vidí potrebu analyzovať diskurz na troch úrovniach. Na úrovni textu lingvistickou analýzou, na úrovni diskurzívnej praxe študovať situácie či inštitúcie, v ktorých dochádza k artikulácii rôznych diskurzov a na úrovni sociálnej praxe prepojiť našu analýzu s obecnou sociálnou teóriou.

Metódou zvolenou pre analýzu nami vybraného textu bola interpretačná analýza segmentov textov, ktorú vo svojej práci bližšie priblížila Prochádzková (2014). V podstate sa jedná o kombináciu obsahovej a diskurzívnej analýzy. Dôvodom kombinácie týchto dvoch prístupov je zámer ponúknuť čo najvhodnejšiu metódu analýzy veľkého množstva mediálnych textov pri čo najefektívnejšej interpretácii rozdielných, v nich nájdených, diskurzov. Výber segmentov textov a všímanie si pravidielností je charakteristické skôr pre kvantitatívnu obsahovú analýzu a naopak interpretačná metodológia sa nakláňa skôr k diskurzívnej analýze, ktorej ide o maximálnu hĺbku poznania textu. Podľa Kronickovej (1997) existujú dva základné predpoklady potrebné pre správnu interpretáciu textu. Prvým je potreba pochopenia textu z jeho vlastného kontextu a nie z kontextu výskumníka, so zameraním na jeho význam. Druhý predpoklad predstavuje fakt, že jednotlivým častiam môžeme porozumieť vo vzťahu k celku a celok pochopíme iba zo znalostí jeho častí.

Prevádzaná teda bude interpretačná analýza segmentov textu na základe významu. Táto metóda má výhodu odpútania sa od závislosti na formálnych kategóriách, na ktorých základe by bol obsah kódovaný a teda nám otvára priestor pre vlastné definície významových jednotiek, ktoré sa v jednotlivých textoch opakovane vyskytujú, prípadne premieňajú. Výsledky takéhoto prístupu tak podľa Miesslera (2008) nepredstavujú takú záťaž ani pre výskumníka, ani pre čitateľa. Výskumník je schopný v prípade tohto druhu analýzy kontrolovať straty významu a zachovať tak to, čo považuje v texte za kľúčové. Na úkor nepodstatných detailov, ktoré by odvádzali pozornosť, má teda možnosť zdôrazniť kľúčové aspekty analyzovaného diskurzu a ich väzby na sociálny kontext, rôzne pravidelnosti či variácie, ako aj vývoj tohto diskurzu v čase. Interpretačná analýza segmentov textov teda umožňuje zhrnúť významy veľkého množstva textov (diskurzívnych inštancií) a potenciálne umožňuje tiež kvantifikáciu zvolených významových jednotiek.

Samotná analýza bude teda po vzore Prochádzkovej (2014) prevedená v niekoľkých krokoch, ktoré predstavujú syntézu dvoch, už vyššie spomenutých prístupov k analýze mediálnych textov, obsahovej a diskurzívnej analýzy:

1. Analýza jednotlivých textov s venovaním pozornosti na výber tých častí textu, ktoré používajú či pripisujú nejaké vlastnosti, sú opakovanými spojeniami alebo prezentáciami subjektívneho vyjadrenia.
2. Postupné kódovanie vybraných segmentov textu v duchu obsahovej analýzy. Presnejšie budú tieto segmenty podrobené obsahovej generalizácii, aby vyplynuli základné témy, o ktorých sa hovorí a ktoré diskurz tvoria.
3. Mechanické roztriedenie segmentov textov do skupín podľa základných tém.

4. Kódovanie interpretačnej povahy v jednotlivých skupinách tém za cieľom odkrytia rôznych pohľadov, subjektivity alebo rôznych diskurzívnych skupín.
5. Sumarizácia výsledkov, syntéza zistení a diskusia výsledkov.

3.4.2 Výber a zber dát

Diskurz okolo výstavby nových projektom v mestskom regenerovanom priestore nábrežia v Bratislave, sa odohráva viac ako desaťročie. Pri výbere dát boli zvážené dve hlavné kritériá a to zdroj a množstvo textu. Zdroj materiálu pre našu analýzu bol irelevantný. Cieľom totiž je vyzbierať čo najväčšie množstvo heterogénneho materiálu, aby bolo možné odkryť prípadn skupiny diskurzu. Články na internete boli vyhľadávané podľa kľúčových za ktoré boli určené názvy jednotlivých projektov a teda - Eurovea a River Park. Z dôvodu rozsahu práce, ale pri zachovaní výpovednej hodnoty bol určený minimálny počet článkov na 30 za každé časové obdobie. To znamená, že v prípade každého projektu sa analyzovalo viac ako 60 článkov. Diskurz bol rozdelený do celkovo štyroch časových období. Medzníkom bolo otvorenie daného projektu pre verejnosť. V prípade Eurovei tak vznikli dve časové obdobia, v rámci ktorých sa zbierali relevantné materiály: 1.1.2005-25.3.2010 a 26.3.2010-1.1.2015. Podobné časové obdobia boli vytvorené aj v prípade River Parku: 1.1.2005-16.6.2010 a 17.6.2010-1.1.2015. Pri tomto rozdelení diskurzu na časové obdobia nám do hry vstupuje viacero diskurzov, ktoré umožňujú porovnanie jednotlivých projektov ale aj evaluáciu zmien diskurzu v čase po otvorení daného projektu.

**Diskurzívna konštrukcia novej identity mestského
regenerovaného priestoru: Príklad nábrežia v Bratislave**

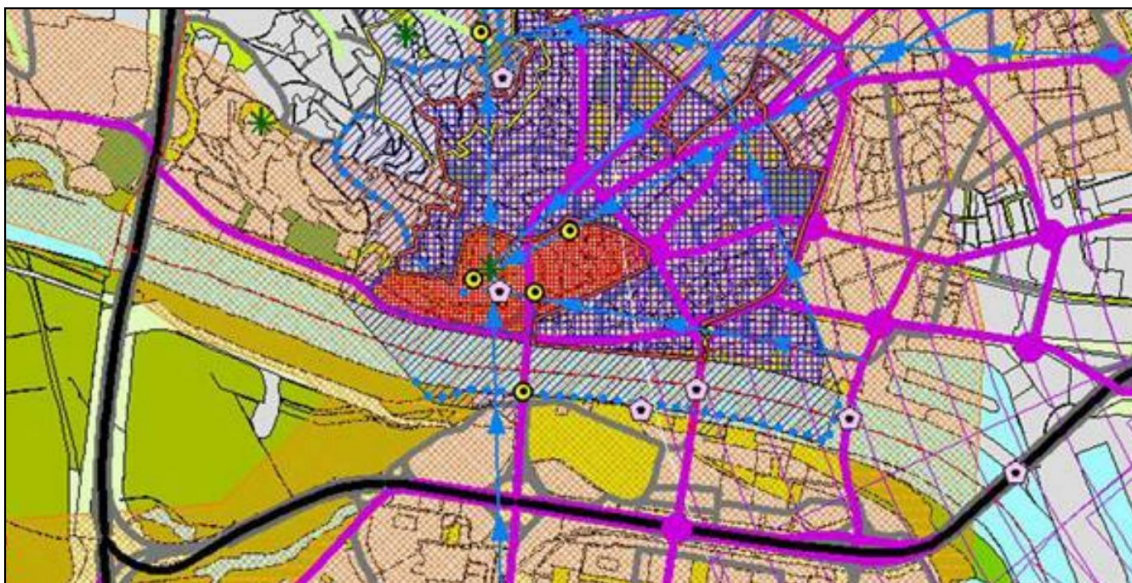
4. Prípadová štúdia nábrežia v Bratislave

V nasledujúcej časti našej práce sa presunieme od teoretického a metodologického zasadenia práce k stručnému predstaveniu nábrežia v Bratislave, jeho minulého rozvoja, plánovaných podôb a pozícií v hierarchickej štruktúre mesta.

4.1 Mestské nábrežie v Bratislave

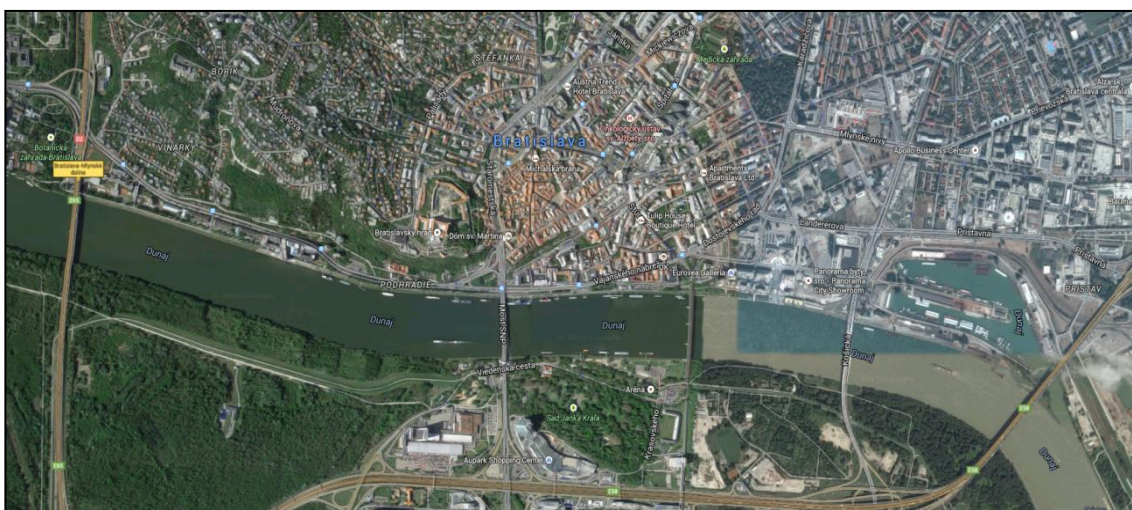
Na konci 19. stor. Bratislava zažívala na svoje pomery skutočne búrlivý rozvoj. Hoci sa tento stavebný rozvoj nedá porovnať s európskymi veľkomestami, v tomto období vznikli viaceré zaujímavé stavby a nové ulice. V stredovekom jadre už veľa budov nevznikalo, masívnejšia výstavba prebiehala hlavne v okolí Štefánikovej ulice, na Palisádach a rozvíjalo sa nábrežie Dunaja s výstavnými palácmi. V 60. rokoch 20. stor. vznikali diela, ktoré sa aj do nedávnej doby podieľali na formovaní tváre celej Bratislavy ako napr. aj v tej dobe najvýraznejšia budova nábrežia - premostenie Slovenskej národnej galérie. Po roku 2000 už výstavba v Bratislave začala nadobúdať veľkorysejšie rozmery. Investori, ktorí počas vlády Mečiarovho kabinetu váhali s príchodom na Slovensko, vstúpili na realitný trh, najmä na bratislavský. V prudko sa rozvíjajúcej Bratislave rástla životná úroveň a zvyšovala sa kúpyschopnosť obyvateľstva. Prejavilo sa to v masovej výstavbe veľkých nákupných centier a retailových boxov. Čoskoro získala Bratislava štyri veľké nákupné centrá – OC Danubia (2000, Petržalka), Polus City Center (2000, Nové Mesto), Aupark Shopping Centrum (2001, Petržalka) a Avion Shopping Park (2002, Trnávka).

V tomto období, teda na začiatku 21. storočia, už výstavba začínala nadobúdať také rozmery, že sa často dostávala do výrazných konfliktov s minulosťou. Obdobie po roku 2002 už môžeme označovať ako stavebný boom. Bola dostavaná napr. najvyššia budova na Slovensku, centrála NBS. Po mnohých rokoch bolo dokončené nová budova Slovenského národného divadla. Vznikli plány na zastavanie nábrežia, ktorých prvé časti sa dnes už zrealizovali. Začala sa urbanizácia viacerých nevyužitých plôch na miestach priemyselných podnikov, mnohé ulice nadobúdajú veľkomestský ráz. Bol to teda historický vývoj a spojenie niektorých významných činiteľov, ktoré viedli k začiatku stavebného boomu. Starý územný plán nezahŕňal dnešné pomery a nutne potreboval okamžité zmeny. Tento územný plán bol v roku 2007 nahradený novým územným plánom, ktorý určuje regulatívy výstavby. Pre investorov je záväzný, nie je možné ani udeliť výnimku. Nový územný plán sa však často dostáva do konfliktu už s existujúcimi projektmi. Územný plán (2007) stanovil aj isté regulatívy, čo sa týka výšky budov. Výškové budovy by sa mali lokalizovať do novej centrálnej oblasti na ľavom brehu Dunaja. V tomto novom územnom pláne je určených niekoľko hlavných rozvojových území. Jednou z týchto hlavných kompozičných osí (fialová línia) ako aj ťažiskovým smerom rozvoja (zelená mriežka) je aj nábrežie Dunaja (na obrázku č. 1).

Obr. č. 1: Regulačný výkres - os rozvoja Zdroj: Územný plán Bratislavy (2007)

Nábřežie je identifikované ako jedno z najdôležitejších území, na ktorom prebieha intenzívna výstavba. Významné sú oblasti na oboch brehoch Dunaja. Na ľavom brehu ide o územie od vyústenia Karloveského ramena až po Zimný prístav, na pravom od Starého po Prístavný most. Ide v zásade o územia, ktoré vidíme na obrázku č. 2.

Obr. č. 2: Satelitný obraz záujmovej oblasti nábřežia. Zdroj: Google Earth

Dôvodom prečo sú v tejto mestskej oblasti také možnosti na výstavbu je doterajšia ignorácia potenciálu rieky počas minulej doby, ale aj isté historické súvislosti a zmenené spoločenské pomery. Na dôležitosti v súčasnosti naberať najmä ľavý breh rieky Dunaj. Na západe sa začala vytvárať nábřežná promenáda výstavbou architektonicky zaujímavého polyfunkčného súboru Karloveské rameno. Existuje aj zámer výstavby ďalších obytných blokov bližšie ku samotnému Karloveskému ramenu, čo vzbudzuje nevôľu verejnosti. Bez ohľadu na to, promenáda by mala pokračovať popod Most Lafranconi popri Telovýchovnej fakulte UK až k areálu PKO (Park kultúry a oddychu), ktorého budúcnosť je nejasná. Za PKO sa už zrealizovala výstavba jedného z veľkých bratislavských projektov, River Parku od developerskej sekcie spoločnosti J&T.

Od tohto miesta až po Starý most existuje prirodzená promenáda, na úseku od River parku po Nový most však chýba zástavba na druhej strane Nábrežia armádneho generála Ludvíka Svobodu. Je to spôsobené asanáciou Podhradia počas výstavby Nového mostu. V súčasnej dobe však už developeri Zilion a J&T pripravujú na týchto územiach svoje projekty. Za Starým mostom bol dokončený veľký bratislavský projekt Eurovea, na ktorý by malo naväzovať Panorama City a v blízkej budúcnosti by sa možno mohla promenáda predĺžiť až do Zimného prístavu. Postupne by sa tak mohla vytvárať nová štvrť a promenáda v tesnej blízkosti historického centra mesta.

V územnom pláne hlavného mesta SR Bratislavy z roku (2007) sa mesto zaväzuje podporovať priority súvisiace s ďalším rozvojom mesta. Medzi tieto priority týkajúce sa nábrežia v meste patrí najmä dobudovanie atraktívnych lokalít v centre mesta, dobudovanie centier metských častí a realizácia bytovej výstavby. Nábrežie má v urbanistickej koncepcii mesta celomestský a nadmestský význam. Jedná o priestory nábreží na oboch brehoch Dunaja - presnejšie ľavobrežné námestie: priestor od Devína cez Karloveskú zátoku až po Bratislavský prístav a pravobrežné nábrežie: priestor od viacúčelového výstavného areálu až po vodné dielo na Dunaji. Osobitné postavenie v obraze a urbanistickej kompozícii mesta majú dunajské nábrežia, ktoré tvoria jednu z hlavných prírodných kompozičných osí mesta a svojou urbanizáciou historickou i súčasnou vytvárajú typický obraz mesta ako jednej z metropol Podunajska. Nábrežie je v územnom pláne tiež považované za najvýznamnejší priestor celomestského centra, ktorý reprezentuje mesto v širších medzinárodných súvislostiach. V oblasti nábrežia Dunaja je tiež potrebné podľa územného plánu osobitne pristupovať k stavebným vstupom do územia s dôrazom na ochranu výškovej hladiny a siluety historického mesta. Z celomestského hľadiska je pre rozvoj pešej dopravy dôležitý aj priestor Pribinovej ulice s priamou väzbou na pešiu plochu pred SND.

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja mestskej časti Ružinov (2014) nijakým spôsobom nerieši rozvoj nábrežia. Naopak v Programe hospodárskeho a sociálneho rozvoja mestskej časti Staré Mesto (2008) sa nábrežiu v meste venujú dve konkrétne opatrenia. Prvým je opatrením je budovanie pozitívneho imidžu mestskej časti a podpora rozvoja cestovného ruchu. Aktivita tohto opatrenia sú zamerané na zatraktívnenie vizuálnej stránky Starého Mesta jeho prezentáciu a marketing. V rámci tohto opatrenia sa ako aktivita podporuje projekt nábrežnej promenády: prepojenie v koridore Most Apollo-Starý most-Nový most-Most Lafranconi. Druhým opatrením je zvyšovanie kvality verejných priestranstiev. Tu sa jedná o podporované aktivity, ktoré prispievajúce k zatraktívneniu, skvalitneniu a humanizácii verejných priestranstiev. Tieto činnosti zároveň prispievajú k zatraktívneniu lokality pre všetkých Bratislavčanov a návštevníkov hlavného mesta SR a napomáhajú tak k budovaniu pozitívneho imidžu mestskej časti. V rámci tohto opatrenia sa tiež podporuje dostavba komplexného projektu nábrežnej promenády.

Rozvoj nábrežia v Bratislave sa v súčasnosti zameriava hlavne na využitie atraktívnych území na brehu riek. Nábrežie Dunaja zvyklo byť prístavnou oblasťou a nevyužitým verejným priestorom až do nedávnej doby. Časť prístavu v blízkosti centrálného územia mesta stratila svoje hlavné funkcie z dôvodu obmedzenia lodnej dopravy a ponúkla príležitosti pre nový rozvoj. Ako v mnohých iných mestách, aj v Bratislave, tlaky zahraničných developerov vyzvali procesy prestavby starého mesta a vôľu zmeniť jeho obraz.

Nábrežia rieky Dunaj majú pre Bratislavu veľký význam a zaručujú mestu vysoký potenciál využitia. Nábrežia miest dnes majú možnosť sa prispôbiť globálnym a

sociálnym zmenám, ktoré dotvárajú ich mestotvorný obraz. Hlavnou úlohou týchto rozvojových lokalít by malo podľa Kordoša a Plachtinskej (2010) byť uspokojenie požiadavky na zachovanie kontinuity historického vývoja a umožnenie vzniku živého metského prostredia. V územnom pláne hlavného mesta SR Bratislavy (2007) sa mestské zastupiteľstvo vyjadrilo svoju víziu v dlhodobom horizonte transformovať Bratislavu z „*mesta pri Dunaji*“ na „*mesto na Dunaji*“.

Prvé dve desaťročia 21. storočia, videl Buček (2006) vo svojej práci ako obdobie najväčšieho stavebného rozvoja v histórii Bratislavy. Vývoj nábrežia považoval za hlavný rys tejto fázy rozvoja mesta, vzhľadom k jeho rozsahu a atraktivite lokality. Oboje hlavné oblasti rozvoja identifikoval v Starom Meste a to:

- západné nábrežie pod Bratislavským hradom
- východné nábrežie v blízkosti územia bývalého riečného prístavu, úložiska a priemyselnej zóny (vedľa mestskej časti Ružinov)

Tieto desaťročia priniesli nezvyklý nárast maloobchodných prevádzok a služieb rozmanitého druhu. Predovšetkým vo vnútornom meste došlo podľa Švedu & Križana (2012) k výraznému zvyšovaniu podielu plôch komerčných aktivít na úkor nekomerčných a ekonomicky menej výnosných aktivít (bývanie, kultúra, školstvo a pod.). S narastajúcou intenzitou komerčných aktivít v centre mesta sa pozornosť investorov upriamila na doposiaľ nezastavané (zelené) plochy (River Park) . Postupne však pribudli aj projekty realizované na nevyužívaných starých priemyselných areáloch (brownfields). Príkladom je revitalizácia zóny Pribinova (Eurovea).

Kým pre mnohé iné metropoly sú podľa Švedu & Križana (2012) rozľahlé nákupné centra charakteristickým prvkom suburbánnych zón, v Bratislave sa niektoré z nich postavili práve v lokalitách v blízkosti centra mesta s vhodnou dostupnosťou najmä mestskou verejnou dopravou. V prípade týchto nákupných centier často dochádza podľa autorov k prepojeniu obchodnej a administratívnej funkcie centra (Eurovea) alebo obchodnej a rezidenčnej funkcie centra (River Park, Eurovea). Dôvodom lokalizácie týchto nákupných centier v priestore širšieho centra mesta je aj možnosť využitia starých priemyselných areálov (Eurovea). Matlovič (2001) považuje vznik nákupných centier s komplexmi hypermarketov, nákupných galérií, zábavných a stravovacích zariadení na voľných plochách v zastavaných častiach mesta alebo bezprostrednom susedstve zastavaného územia za prejav komercializácie.

Podľa plánov sa východné nábrežie (oblasť Eurovei) zmenilo na oblasť zmiešaných funkcií s prevažujúcou obchodnou, administratívnou, rezidenčnou a kultúrnou funkciou (ku ktorej naplneniu prispieva aj dokončenie novej budovy Slovenského národného divadla). Západné nábrežie (oblasť River Parku) bolo regenerované pomocou obchodných, administratívnych, rezidenčných a hotelových objektov (Buček, 2006).

V súčasnosti sa záujem obyvateľov a magistrátu, ako už bolo spomenuté, sústreďuje na kultúrno-spoločenské, relaxačné a obchodné využitie ľavej nábrežnej časti dunajskej promenády (obr.) (van der Bossche, 2013). Pokiaľ ide o výstavbu na nábreží, dva ambiciózne projekty, Eurovea a River Park, majú vytvoriť prvotriednu novú zónu na nábreží Dunaja ako modernú pre nákupy, bývanie, prácu a trávenie voľného času. Oba tieto projekty vzniknuté v úvodnej a záverečnej časti nábrežia však podľa Kordoša & Plachtinskej (2010) svojou štruktúrou a prejavom iba simulujú mestotvornosť.

Podľa Falšana (2009) projekty River Park a Eurovea, ako výstavby bytových domov s polyfunkčným charakterom vo vnútorných hraniciach mesta s kontaktom na

centrálnu mestskú zónu, prispievajú aj k sociálne-priestorovej diferenciácii v hraniciach mesta z pohľadu bývania. Táto výstavba sa objavuje v rozdielnych častiach mesta a to vo svojej superluxusnej a veľmi drahej podobe napr. práve na nábreží Dunaja. Nové investičné aktivity v meste, ktorými sú napr. aj polyfunkčné objekty Eurovea a River Park, poznačené skôr živelnosťou ako koncepčným rozvojom mesta. Dôvodom sú absencia celomestského záväzného dokumentu v podobe územného plánu mesta, zrušenie Útvary hlavného architekta mesta s príslušnými kompetenciami, ale aj nerešpektovanie stavebného zákona (Falfan, 2009).

Výstavbu päťhviezdičkových hotelov Sheraton (v komplexe Eurovea) a Kempinski (v komplexe River Park) vidí Mišunová (2010) z hľadiska cestovného ruchu v hlavnom meste ako prelomenie bariéry v absencii ponuky komfortných ubytovacích zariadení aj pre náročných návštevníkov.

Zvyšujúca sa konkurencia na poli investorov prinútila podľa Maiera *et al.* (2008) J&T Real Estate k expanzii svojich aktivít a ohláseniu výstavby v oblasti Zuckermendelu a Podhradia, ktoré by mali funkčne nadväzovať na projekt River Parku. Výrazným konkurentom bol práve Ballymore, so svojím projektom Eurovea. Ten so svojimi skúsenosťami z výstavby londýnskej štvrť Docklands sa zdal byť kvalitatívnou výzvou prinášajúcou rozdiel v štýle realizácie domácich developerov, kooperujúcich v prípade nových projektov so zahraničnými dizajnérmi.

V nasledujúcej časti tejto kapitoly sa budeme venovať krátkemu predstaveniu a vplyvu dvoch významných projektov, ktorého od objavenia nábrežia mestom, vo veľkej miere formovali identitu, mienku a predstavy o budúcnosti tohto mestského regenerovaného priestoru - Eurovea a River Park (obr. č. 3)

Obr. č. 3: Poloha projektov Eurovea a River Park

4.2 Projekt Eurovea

Eurovea (obr. č. 4) je moderná mestská štvrť, ktorá sa nachádza v jedinečnej nábrežnej lokalite v priamom susedstve historického centra Bratislavy. Ponukou najmodernejších kancelárskych, rezidenčných a obchodných priestorov a miest na zábavu a oddych, predstavuje úplne novú dynamickú destináciu pre ľudí, ktorí v regióne žijú, pracujú a nakupujú. Neoddeliteľnou súčasťou projektu je dvojhektárový nábrežný park s promenádou (obr. č. 5) a nové verejné námestie. Eurovea bola navrhnutá tak, aby sa stala novým komerčným centrom a zároveň ohniskom spoločenského života v Bratislave (Eurovea, 2015). Projekt Eurovea teda zahŕňa:

- najpremyslenejší nákupný bulvár v strednej Európe,

- viac ako 24 500 m² prvotriednych kancelárskych priestorov,
- 235 luxusných bytov na nábreží,
- 5-hviezdičkový hotel Sheraton,
- nábrežný park, promenádu a nové verejné námestie.

Obr. č. 4: Projekt Eurovea Zdroj: eurovea.sk

Podľa Kardoša a Plachtinskej (2010) Eurovea pôsobí mestotvornejšie ako River Park. Ide podľa nich o developerský komplex v urbanisticky atraktívnej polohe nábrežia. Projekt sa dotýka samotnej promenády, ktorá ústí do veľkorysého námestia s objektom divadla a dominantnými monumentmi vývoja štátnosti (obr. č. 6). Autori vyzdvihujú v tomto projekte dobrú dostupnosť, možnosť uspokojenia spoločenských a materiálnych potrieb v prostredí s bohatým potenciálom prírodných prvkov, umocnených špecifickou blízkosťou Dunaja, ktorý dotvára čoraz viac obľúbenejšiu oddychovú zónu.

Obr. č. 5: Nábrežná promenáda Zdroj: eurovea.sk

Obr. č. 6: Námestie M. R. Štefánika Zdroj: *eurovea.sk*

Matlovičová *et al.* (2009) opisuje Euroveu ako nové medzinárodné obchodno-zábavné centrum situované v lukratívnej časti nábrežia Dunaja a spájajúce nábrežie s centrom mesta. Veľkú časť priestoru zaberajú verejné priestory a zeleň, čím sa dosiahlo podľa autorky vytvorenia príjemného prostredia pre bytové jednotky a kancelárske priestory, ktoré sú jeho súčasťou. Projekt Eurovea už v dobe pred svojím dokončením výrazne stimuloval trh s nehnuteľnosťami v okolitých lokalitách, na ktorom sa priemerná cena nehnuteľností zvýšila na priemerných 2.500 EUR/m² (Reality.sk, 2015). Rochovská *et al.* (2013) lokalitu v blízkosti nákupného centra označili za potenciálnu lokalitu pre gentrifikáciu (územie v okolí Modrého kostolíka, Jakubovho námestia, Klemensovej a Grösslingovej ulice). V tejto časti mesta sa nachádzajú staré, veľkometrážne byty s vysokými stropmi, niekedy s funkčnými krbmi, často obývané staršou populáciou. Atraktivitu tejto lokality zvyšuje teda najmä blízkosť nákupného centra Eurovea, s príjemnou oddychovou zónou pri Dunaji.

Rozvoj tejto nábrežnej lokality bol podľa Ivaničku & Špirkovej (2013) spôsobený záujmom mestského zastupiteľstva postaviť sa výzve regenerácie brownfieldov. Eurovea bola totiž postavená na mieste bývalej olejovej rafinérie založenej v roku 1885 a produkujúcej benzín, petrolej, parafín, sviečky, vazelínu a asfalt. V roku 1944, počas druhej svetovej vojny bola rafinéria zbombardovaná a 80% objektu bolo zničených. Zánik továrne spôsobil kontamináciu pôdy. Všetky rafinérské aktivity boli definitívne uzavreté v roku 1963, kedy sa závod presunul na iné miesto na okraji mesta. Atraktívne miesto v centre mesta tak bolo opustené po mnoho rokov, až ho na začiatku 90. rokov 20. storočia kúpila írsky multinationálna developerská spoločnosť Ballymore Properties (Petríková & Ladziarska, 2013). V júli 2006 začala realizácia prvej fázy projektu, ktorý bol otvorený na jar roku 2010.

Podľa Ivaničku & Špirkovej (2013) je záujem investorov o tieto lokality spôsobený existenciou výrobných zariadení alebo budov, ktoré sú zvyčajne spojené s existujúcou distribučnou sieťou, vyššou hustotou zastavanej plochy, prístupom k infraštruktúre a menej komplikovaným získavaním stavebných povolení. Regeneráciou brownfieldov sú teda sledované nasledovné ciele: modernizácia a zvýšenie hodnoty pozemkov, rastúca atraktivita lokality a zariadení pre podnikanie, odstránenie starých ekologických záťaží a sledovanie cieľov udržateľného rozvoja miesta.

Dokončenie projektu teda bolo možné vďaka zahraničnému kapitálu írskeho developera, ktorí spolupracoval na konečnom návrhu aj so slovenskými architektmi. Ladzianska (2012) považuje projekt za úspešné mestské rozšírenie relatívne malého historického centra Bratislavy. Dôležitou súčasťou projektu je objekt Skladu č.7 (obr. č. 7), ktorý bol kompletne zrekonštruovaný a mal by v budúcnosti plniť kultúrnu funkciu. Šveda a Križan (2012) považujú Euroveu za príklad úspešný príklad revitalizácie pôvodne priemyselného areálu.. Jaššo (2011) vo svojej práci, tiež považuje Euroveu za jeden z úspechov nedávneho vývoja v Bratislave. Tento projekt bol pozitívne vnímaný ako zo strany odborníkov, tak aj širokej verejnosti. Ocenený je najmä citlivý prístup k rieke a verejným priestorom. Eurovea podľa autora napĺňa množstvo rôznych potrieb verejnosti: kontakt s novým Národným Divadlom, veľkorysé obchodné priestory, kontakt s Dunajom a rôznorodosť nákupných možností. Toto miesto bolo opusteným pozemkom, odrezaným od centra mesta a nikdy nebolo súčasťou kolektívnej pamäti mesta. Súčasný stav teda ponúka nové príležitosti na utvorenie novej identity tejto kontaktnej zóny s riekou.

Obr. č. 7: Sklad č.7 Zdroj: *eurovea.sk*

Popovič *et al.* (2013) dokonca vidí Euroveu ako sen, ktorý sa stal skutočnosťou z pohľadu možnej konštrukcie v meste. Eurovea podľa autorov predstavuje najnáročnejší projekt v oblasti Dunaja v celej strednej Európe, ktorý bol naplánovaný na veľmi citlivom mestskom území. Plánom bolo zrealizovať rozvoj zanedbanej plochy a zmeniť tak celý obrys mesta na brehu rieky. Projekt predpokladal výstavbu multifunkčného centra s sprievodným obsahom, ktorý by bez narušenia prepojal novú mestskú zónu so starou časťou mesta a vytvoril tak novú identitu mesta v oblasti rieky.

4.3 Projekt River Park

River Park (obr. č. 8) je nový multifunkčný komplex bratislavského nábrežia a zároveň najlepšia adresa v centre Bratislavy. Na jednej strane je len pár krokov od hradu a historických ulíc Starého mesta. Z druhej strany si môžete vychutnať Dunaj a lužné lesy. Koncept River Parku vytvoril holandský architekt Erick van Egeraat. Ten prišiel s víziou mesta v meste, vďaka ktorému si naplno užijete riekou. Developerom projektu je J&T REAL ESTATE, a.s. (River Park, 2015). V River Parku nájdete:

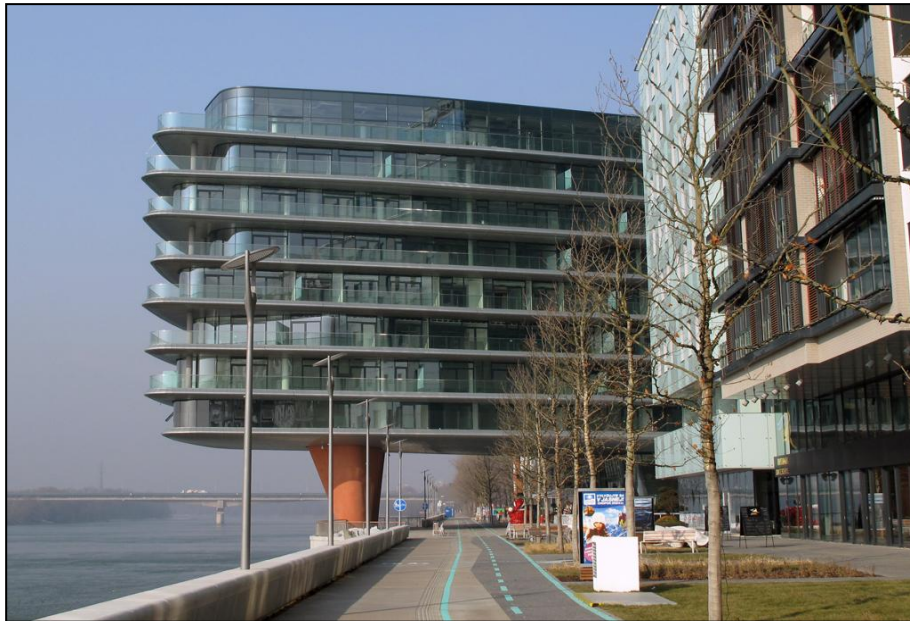
- 170 prémiových rezidencií a 32 Long Stay apartmánov,
- päťhviezdičkový Kempinski Hotel River Park, wellness, fitnesscentrum a spa,
- 29 000 m² najkvalitnejších kancelárskych priestorov,
- kaviarne, reštaurácie, obchody, banku, poštu, tanečnú školu a iné.

Obr. č. 8: Projekt River Park Zdroj: riverpark.sk

J&T Real Estate už od začiatku označuje tento projekt za svoju „*vlajkovú loď*“. V kvalite mal River Park poraziť konkurenčnú Euroveu. Na dôkaz toho zverilo J&T Real Estate projektovanie stavby prestížnemu holandskému architektovi E. van Egeraатовi. Do Bratislavy mal priniesť dovtedy nepoznaný luxus – päťhviezdičkový hotel Kempinsky, špičkové kancelárske priestory, nadštandardné byty s priamym výhľadom na Dunaj, no predovšetkým unikátne byty v budove River House, mierne vysunutej nad hladinou rieky. River House (obr. č. 9) je považovaná za unikát, symbolu tohto komplexu a kapitolou samou o sebe. Pri výstavbe sa využila technológia, bežne využívaná pri stavbe mostov, v prípade obytno-kancelárskych budov je to veľmi nezvyčajný postup.

River Park (obr. č. 10) je jedným z projektov, ktorými sa Bratislava snaží zmeniť imidž provinčnej metropoly na obraz novej modernej metropoly stredoeuropského významu (Matlovičová et al., 2009). Tento projekt sa snaží zhodnocovať atraktivitu nábrežnej promenády pri PKO. Orientuje sa prevažne na byty s výhľadom na Dunaj, hotelové a stravovacie služby. Polyfunkčný parter priamo nadväzuje na fungujúcu nábrežnú promenádu. V panoramatickom pohľade však komplex pôsobí podľa Kardoša a Plachtinskej (2010) fragmentárne a rozpačito, likviduje optický kontakt časti historického centra mesta s Dunajom. Jaššo (2011) vo svojej práci považuje River Park, na rozdiel od Euroveí, ako jeden z neúspechov mestského rozvoja v Bratislave. Dôvodom sú plány demolácie Parku kultúry a oddychu (PKO), ktoré sú podľa autora primárnym príkladom novej arogantnej plánovacej kultúry prinesenej do Bratislavy novou vlnou developerov po začiatku nového tisícročia. Celý projekt River Park bol vnímaný kontroverzne už od začiatku a stal sa pravdepodobne akýmsi symbolom bezohľadnej dominancie medzinárodného kapitálu nad miestnym *genius loci*. PKO

Obr. č. 9: River House Zdroj: *riverpark.sk*

bolo súčasťou kolektívnej pamäti obyvateľov mesta a aj napriek spornej architektonickej hodnote existujúcich budov z obdobia ranného modernizmu, naďalej predstavovalo kultúrnu hodnotu pre mnoho generácií obyvateľov Bratislavy. River Park bol zastrešený známym holandským architektom a predchádzala mu masívna kampaň zameraná na vzťahy s verejnosťou. Aj napriek tomu ho však Jaššo (2011) považuje za príklad totálneho zlyhania komunikácie s verejnosťou a vďaka jeho arogantnému prístupu k rieke za symbol ignorancie a arogancie.

Obr. č. 10: Pohľad na River Park od rieky Zdroj: *riverpark.sk*

Podľa Jašša (2011) mnohé z týchto flagship projektov postavených po začiatku nového tisícročia boli podrobené kritike. Medzi mnohými ďalšími projektmi, to bol aj River Park, ktorý pre širokú verejnosť predstavoval nový individualistický, bezohľadný

a esteticky problematický plánovaný rozvoj lokality, ktorý zanechal nesmierne stopy na tvári Bratislavy.

4.4 Analýza diskurzu mestského regenerovaného priestoru nábrežia

Nasledujúca kapitola našej práce je zhrnutím výsledkov hlavnej časti výskumu - analýzy diskurzívnych praktík spojených s regeneráciou mestského priestoru nábrežia v Bratislave. Zámerom analýzy bolo sledovať diskurz odohrávajúci sa okolo dvoch projektov prestavby tohto centrálne lokalizovaného priestoru - Eurovea a River Park. Cieľom bola analýza tohto diskurzu v období pred a po výstavbe týchto projektov. Z tohto dôvodu je nasledujúci text rozdelený do štyroch podkapitol.

4.4.1 Diskurz; Eurovea pred jej dokončením

(a) Zvýšenie konkurencieschopnosti mesta na globálnej úrovni

V prípade výstavby tohto projektu stáli architekti podľa M. Trnkusovej (Uzemneplany.sk, 5-1-2010) pred náročnou výzvou „priniesť do Bratislavy projekt, ktorý nielen zvýši atraktivitu hlavného mesta Slovenska, ale zároveň prispeje k lepšej kvalite života v ňom“. Patrícia Hradilová (ekonomika.sme.sk, 13-11-2008), riaditeľka pre predaj apartmánov v Eurovei, tvrdí, že „*výnimočná lokalita, dizajn a architektúra Eurovei, podčiarkujú jej nekonkurenčnosť*“. Portál bratislavskenoviny.sk (28-7-2005) dokonca hovorí, že Eurovea sa stane „*vďaka svojmu reprezentatívne charakteru akousi výkladnou skriňou Bratislavy*“. Za základné predpoklady dlhodobého úspechu viacúčelového projektu s ponukou obchodných a kancelárskych priestorov, miest na oddych a zábavu, M. de Mug, riaditeľ prenájmu obchodných a kancelárskych priestorov firmy Ballymore Properties považuje „*vhodnú lokalitu, dostupnosť, veľkosť spádovej oblasti a silné značky*“. Práve vďaka „*svojej jedinečnej polohe na nábreží Dunaja, výbornej dostupnosti verejnou aj vlastnou dopravou, veľkej rozlohe a výberu najlepších značiek v regióne je obchodná zóna Eurovea predurčená stať sa najobľúbenejším miestom nákupov, oddychu a zábavy na Slovensku*“ (bratislava.sk, 4-3-2008).

Eurovea má podľa M. Trnkusovej (Uzemneplany.sk, 5-1-2010) „*ambíciu stať sa nadregionálnym nákupným centrom a tiež najväčším a najrôznorodejším centrom kultúry, bývania, práce, zábavy a relaxu na Slovensku*“. Podľa J. Pokorného (Stavební Fórum, 17-3-2009) má Eurovea teda „*všetky predpoklady stať sa, nielen novou tepnou Bratislavy, ale aj celoslovenskou nákupnou destináciou najvyššieho štandardu*“. S. Pacharová (spravy.pravda.sk, 25-3-2010) tvrdí, že Eurovea je „*prvým slovenským mesto v meste a jedinečným v celom bývalom východnom bloku*“. A vďaka nej sa „*nábrežie hlavného mesta začína približovať európskym metropolám*“. „*Význam novej zóny pre Bratislavu i celé Slovensko*“ vystihuje podľa J. Pokorného (Stavební Fórum, 17-3-2009) „*samotný názov projektu, ktorý vznikol spojením slov Európa a vea, teda cesta*“.

J. Pokorný (Stavební Fórum, 17-3-2009) si je dokonca istý v tom, že Eurovea nepomôže Bratislave iba v regionálnom a štátnom merítku, ale „*zvýši aj medzinárodný kredit Bratislavy*“. O. Krynek (Designmagazin.cz, 5-3-2008) považuje Euroveu za „*jeden z najväčších stredoeurópskych projektov*“. Podľa portálu Architektúra (8-9-2006) sa vďaka výstavbe Eurovei „*Bratislava, ako hlavné mesto, priblíži k vyspelým stredoeurópskym metropolám*“. Projekt Eurovea sa tak sám o sebe stane „*destináciou,*

ktorá ponúkne pulzujúce a v strednej Európe neopakovateľné prostredie pre nákupy a zábavu“ (tvojdom.sk, 29-6-2006). Nákupný bulvár, Eurovea Galleria, považuje developer pri všetkej skromnosti za „najpremyslenejší v strednej Európe“ a bol podľa neho navrhnutý ako „nová mestská trieda“ (Stavební Fórum, 17-3-2009). Podľa riaditeľa prenájmu obchodných a kancelárskych priestorov firmy Ballymore Properties, M. de Muga, Eurovea „vytvára multifunkčné prostredie a je predurčená stať sa novým obchodným centrom Bratislavy. Ide teda o jedinečný projekt nielen z pohľadu Bratislavy, ale celého stredoeurópskeho priestoru“ (Aktuality.sk, 25-3-2010). Podľa portálu ekonomika.sme.sk (7-7-2005) bude projekt Eurovea „najväčší v regióne stredovýchodnej Európy a Bratislava sa po vybudovaní komplexu stane domovom vlajkovej lode Ballymore Properties v strednej a východnej Európe“ a tiež „medzinárodným obchodným centrom na brehu Dunaja“. Aj D. Brophy, generálny riaditeľ spoločnosti Ballymore Properties potvrdil, že Bratislava „má absorpčnú kapacitu na využitie plusov projektu Eurovea. Ballymore Properties tu teda zostane dlhodobým investorom“ (ASB.sk, 6-3-2008). M. de Mug, riaditeľ prenájmu obchodných a kancelárskych priestorov firmy Ballymore Properties dodáva, že Bratislava sa „vďaka tomuto projektu stane populárnou destináciou a miestom konania konferencií, rôznych trhových aktivít a ubytovacích kapacít, ktoré na trhu stále chýbajú“ (ASB.sk, 6-3-2008).

Podľa portálu bratislava.sk (4-3-2008) sa otvorením Eurovei Bratislava „dostane do centra záujmu realitných kruhov“. Euroveu pritom považuje dokonca za „jeden z najväčších a najdynamickejších viacúčelových projektov v Európe“. Generálny riaditeľ spoločnosti Ballymore Properties, D. Brophy, uviedol, že „spoločnosť je na projekt Eurovea mimoriadne hrdá. Je dokonalým príkladom skúseností a kompetencií, ktoré sme počas nášho 25. ročného pôsobenia získali. Je pre nás čťou spolupracovať s Bratislavčanmi na výstavbe Eurovei, projektu svetovej triedy, ktorý rozšíri historické centrum mesta k rieke“. Eurovea podľa neho ponúka „výnimočnú zmes kultúry, kozmopolitného spôsobu života, práce a relaxu v nádhernom prostredí na brehu rieky“. Developer dúfa, že Eurovea bude „vnímaná ako ukážkový príklad viacúčelového developerského projektu nielen v rámci strednej Európy, ale kdekoľvek na svete“ (bratislava.sk, 4-3-2008). Generálny riaditeľ spoločnosti Ballymore Properties, D. Brophy, ďalej k téme uviedol, že Eurovea je „vizionárskym projektom, ktorý je predurčený stať sa jedným z najžiadanejších miest na život v Európe, a určite prispeje k zvýšeniu atraktívnosti a významu Bratislavy“ (bratislavskenoviny.sk, 5-3-2008). Prezident investorskej spoločnosti Ballymore Properties S. Mulryan dodáva, že „Bratislava je priamo predurčená k tomu, aby v treťom tisícročí obnovila svoje prominentné postavenie. Projekt Eurovea ponúkne doposiaľ v Európe neopakovateľné prostredie určené k zábave, nákupom a samozrejme bývaniu“ (Hospodárske noviny, 5-6-2008).

Pomôcť Eurovei zvýšiť medzinárodný kredit Bratislavy majú aj rozdielne funkčné časti, ktoré sa vyvíjali v rámci celku. Príkladom sú napríklad kancelárske priestory v Eurovea Central, alebo hotel Sheraton. Kancelárie v Eurovea central majú „odrkadľovať rastúci medzinárodný význam Bratislavy“. Táto „prominentná biznis adresa vytvorí nové atraktívne príležitosti pre renomované nadnárodné spoločnosti, ktoré majú v úmysle založiť alebo rozšíriť svoje pobočky v strednej Európe“. Developer pri výstavbe kancelárskych priestorov sľuboval „okrem strategickej polohy aj špecifikácie, ktoré naplnia aj požiadavky zajtrajška“ (Stavební Fórum, 17-3-2009). M. De Mug, riaditeľ prenájmu obchodných a kancelárskych priestorov firmy Ballymore

Properties dodáva, že Eurovea Central sa stane „novou exkluzívnou obchodnou adresou pre spoločnosti, ktoré nechcú pri výbere svojho budúceho sídla robiť žiadne kompromisy. Špičkové kancelárske priestory najvyššieho štandardu v kombinácii s najmodernejším dizajnom a neprekonateľnou občianskou vybavenosťou, vytvorí veľmi zaujímavé pracovné prostredie” (bratislava.sk, 4-3-2008).

Generálna riaditeľka hotelu Sheraton, F. Jeukens, ktorý je tiež súčasťou komplexu dodáva, že Bratislava má „obrovský potenciál. A pri pohľade na to, čo sa tu snažíme dosiahnuť, vás uistujem, že zvýšime povedomie o kvalite služieb. Na tom, aby sme mohli konkurovať aj Viedni, pracujeme“ (byvanie.pravda.sk. 24-2-2010). Šéf divízie spoločnosti Starwood Hotels & Resorts pre Európu, Afriku a Stredný Východ, R. Vos, s odkazom na hospodársku krízu dodal, že „rok 2009 nebol ťažkým rokom len pre Bratislavu, ale pre celý svet. Projekt, ktorý tu však spoločne vytvárame, sa netýka len jedného alebo dvoch rokov, ide o dlhodobú vec. Slovensko je jednou z najrýchlejšie sa rozvíjajúcich ekonomík v strednej Európe, vďaka čomu do Bratislavy pocestuje čoraz viac ľudí“ (byvanie.pravda.sk. 24-2-2010).

Ako však dodáva J. Pokorný (Stavební Fórum, 17-3-2009) Eurovea „nie je len architektonickým vstupom do Európy“, ale predpokladá že, sa „vzhľadom na svoju strategickú polohu v blízkosti historického jadra, spolu so svojím hlavným námestím, stane aj novým centrom Bratislavy“.

(b) Funkčné prepojenie centra mesta s riekou

Podľa M. Trnkusovej (uzemneplany.sk, 5-1-2010) historickému centru Bratislavy „doteraz chýbal typický obchodný bulvár“. Medzeru má vyplniť práve Eurovea Galleria, ako vznikajúca „nákupná zóna pod súvislou sklenenou promenádou, kde bude možné celoročne nakupovať v klimatizovanom prostredí, ktorá svojím dizajnom a usporiadaním má pripomínať atmosféru historického centra mesta“. Pričom „štruktúra nájomníkov a rôznorodosť ponuky sú nastavené tak, aby maximalizovali potenciál, ktorý tomuto bulváru dáva jeho poloha v meste“. Podľa Aktuality.sk (25-3-2010) bude tiež Eurovea Galleria „tradičným obchodným bulvárom známym z európskych metropolí, ktorý historickému centru hlavného mesta Slovenska doteraz chýbal“. Absenciu typického obchodného bulváru v meste vyrieši práve Eurovea Galleria „svojím premysleným nákupným prostredím“ (abcinterier.sk, 4-6-2008). Ako sa vyjadrila M. Trnkusová (Uzemneplany.sk, 5-1-2010) Eurovea „vďaka svojej technickej prepracovanosti stiera tradičné, architektúrou vymedzené, hranice medzi zónami pre bežný život, prácu, nákupy či oddych a ponúka možnosť na vytvorenie kozmopolitnej štvrte“. Aj podľa J. Handza (Ružinovské echo, 3/2010) sa otvorením Eurovey Bratislava spolu s Ružinovom „zmení. Mesto získa nový rozmer, jeho centrum sa zväčší o neprehliadnuteľnú, z mnohých hľadísk jedinečnú lokalitu. Unikátna je už svojou polohou na nábreží, ktorá vytvára nové spojenie mesta a Dunaja.“ „Priestranstvo, kde vyrastie Eurovea sa nachádza v pešej vzdialenosti od všetkých dôležitých kultúrnych, komerčných a administratívnych inštitúcií v centre mesta a je ľahko dostupná autom aj verejnou dopravou. Skutočnosť, že súčasťou projektu bude najväčšie parkovisko v centre mesta, predurčuje Euroveu stať sa vstupnou bránou do centra Bratislavy. Priamo z centrálného námestia bude dostupné aj mólo pre zakotvenie rýchlolodí z Viedne a Budapešti, čím sa Eurovea stane pre mnohých návštevníkov východným bodom aj miestom naloženia pri odchode z hlavného mesta“ (tvojdnom.sk, 29-6-2006).

Podľa portálu *tvojdrom.sk* (29-6-2006) bola Eurovea navrhnutá ako „nová nábrežná štvrť v srdci Bratislavy, ktorá posunie hranice existujúceho historického centra mesta až k Dunaju. Dunajské nábrežie je pre mesto výhodou, ktorá až doteraz nebola dostatočne využitá. Eurovea bude preto spájať nábrežie s centrom mesta a doplní jeho nedostatočnú ponuku obchodov a priestorov pre zábavu a voľný čas“. Zámerom projektu teda nie je konkurovať, ale skôr „doplniť možnosti historického centra mesta. Eurovea v sebe sústreďí to najlepšie zo súčasného dizajnu a architektúry, ale s rešpektom k historickému a kultúrnemu charakteru mesta“. Podľa P. Kremského (*reality.etrend.sk*, 18-1-2010) „Eurovea, ako nová štvrť v centre mesta, láka najmä tajomnom a prísľubom luxusu.“ Považuje ju za „jeden z najväčších realitných projektov na Slovensku. Svojou architektúrou so sklenou strechou a rozsiahlymi obchodmi s módou prominentných značiek by sa mala stať jedným z najvyhľadávanejších miest na Slovensku“. Vďaka polohe na okraji bratislavského Starého Mesta má „ambície stať sa predĺžením pešej zóny hlavného mesta“.

Podľa portálu Architektúra (8-9-2006) sa vďaka výstavbe tohto „nového centra plného funkcií, skutočne rozšíri centrum mesta“. Aj podľa P. Kremského (*reality.etrend.sk*, 27-2-2010) „v Bratislave vzniká ďalšia časť centra mesta“. J. Pokorný (Stavební Fórum, 17-3-2009) predpokladá, že „mestské centrum sa rozšíri z historického jadra na nábrežie, čím sa konečne podarí vtiahnuť Dunaj do života mesta“. Portál *bratislavskenoviny.sk* (17-10-2007) je dokonca presvedčený o tom, že medzinárodné obchodné centrum Eurovea „posunie súčasné hranice historického jadra Bratislavy smerom k Dunaju. Je totiž navrhnuté takým spôsobom, aby dopĺňalo možnosti, ktoré poskytuje historické centrum mesta a vytvorilo pulzujúce prostredie na nákupy, voľný čas a zábavu“. Portál *bratislava.sme.sk* (25-8-2005) zase tvrdí, že Eurovea sa stane „dominantou nového centra Bratislavy a rozšíri dnešné historické jadro mesta až k rieke Dunaj vďaka svojej polohe“. Aj investori predpokladajú, že vďaka tomuto projektu „rozšíria centrum mesta z historického jadra na nábrežie, čím sa podarí vtiahnuť aj Dunaj do života a víru mesta“ (*bratislava.sme.sk*, 25-8-2005).

Projekt má teda ambície stať sa aj „novým centrom Bratislavy“. Či sa táto ambícia naplní, ukáže podľa M. Trnkusovej (*Uzemneplany.sk*, 5-1-2010) najbližšia budúcnosť. M. Trnkusová však vidí tieto nádeje pozitívne, „dôkazom je najmä vyvážená urbanisticko-architektonická kompozícia projektu s ústrednou hmotou sklenej budovy na nároží, funkčná rozmanitosť, primeraná mierka a kvalita realizácie aj použitých materiálov“. O. Krynek (*Designmagazin.cz*, 5-3-2008) je tiež presvedčený o tom, že projektu sa podarí „rozšíriť historické centrum Bratislavy a stane sa novým centrom bývania, práce, nakupovania a zábavy“. O to sa podľa neho ale postará „niekoľko oddelených častí projektu, ktorými sú nákupné stredisko Eurovea Galleria, kancelárske priestory Eurovea Central, rezidenčná časť Eurovea Byty a Hotel Sheraton“. Aj bývalý primátor mesta Bratislavy, A. Ďurkovský, vyzdvihol skutočnosť, že Eurovea „spojí centrum mesta s riekou Dunaj a naplno využije jej potenciál“ (*bratislavskenoviny.sk*, 5-3-2008).

Podľa P. Bacona, riaditeľa spoločnosti Ballymore Properties (Architektúra, 8-9-2006) zóna Eurovea „zapadne do architektonického štýlu centra mesta“. To isté tvrdí aj J. Handzo (*Bratislavkenoviny.sk*, 6-3-2008), keď tvrdí, že Eurovea „urbanisticky výrazne dotvorí centrum mesta“. M. Trnkusová (*Uzemneplany.sk*, 5-1-2010) vraví, že dôvodom je fakt, že „investor si veľmi dôkladne naštudoval územné plány centra Bratislavy - veľkosti a skladbu blokov a výsledok (alebo kópiou) tejto štúdie sa stala základná štruktúra komplexu. Architektonické riešenie komplexu“ preto úspešne

„rozšíri existujúce historické centrum Bratislavy a stane sa spojením bývania, práce a nakupovania v strednej Európe 21. storočia“.

Podľa M. Trnkusovej (Uzemneplany.sk, 5-1-2010) bolo „zámerom autorov komplexu zakomponovať a zároveň zvýrazniť aj novostavbu SND (Slovenského národného divadla), či komplexom budov ju dotvoriť v danom priestore“. Portál bratislavskenoviny.sk (28-7-2005) tvrdí, že „zámer vybudovať nové celomestské centrum medzi Starým mostom a Mostom Apollo je úzko previazaný s dostavbou novostavby SND a bez nej by bol dokonca len ťažko zrealizovateľný“. J. Pokorný vraví, že je správne, že „Eurovea do seba konečne integruje aj novostavbu SND“. Podľa neho sa však „prežitý architektonický jazyk novostavby SND dostane do rozporu s novovznikajúcim okolím“. Tiež tvrdí, že táto „vyrastajúca štvrť odhaľuje, že pokiaľ ide o zastavaný objem jednotlivých objektov i celku, bola by zniesla určite veľkorysejšiu mierku. Táto skutočnosť vystupuje do popredia najmä pri vizuálnej konfrontácii s existujúcou zástavbou stojacou v pozadí na Dostojevského rade“ (Stavební Fórum, 17-3-2009).

Portál bratislava.sme.sk (14-9-2006) predpovedá, že „Eurovea ako budúca luxusná zóna v susedstve rieky, zmení panorámu mesta“. Podľa P. Kremského (reality.etrend.sk, 27-2-2010) „architektúra Eurovei ukazuje, že aj na Slovensku sa dajú postaviť atraktívne stavby, ktoré uchvátia aj laika – pohľady cez sklenú strechu na okolité budovy alebo vstup od Šafárikovho námestia s pastelovo vyfarbeným a večer farebne nasvieteným vajíčkom nepatria k lacným“. Eurovea sa tak pravdepodobne stane „jednou z ikon Bratislavy podobne ako sa ňou stalo nákupné centrum Aupark alebo kaviareň Ufo na Novom moste“.

„Vstup do novej štvrte bude cez Pribinovu ulicu, ktorá sa premení na široký veľkomestský bulvár. Súčasťou veľkolepo poňatej mestskej štvrte bude aj nové centrálné námestie rozprestierajúce sa od nového SND až k Dunaju“. (Bratislavkenoviny.sk, 6-3-2008). „Srdcom mestskej štvrte sa teda stane centrálné námestie, ktoré bude jedným z najväčších v Európe. Pozdĺž celej zóny sa budú rozkladať terasy, ktoré spolu s nábrežným parkom spoja Euroveu s riekou a zároveň vytvoria najväčší verejný priestor v meste“ (Stavební Fórum, 17-3-2009). Podľa reality.etrend.sk (15-10-2008) Eurovea „vytvorí novú promenádu Bratislavy. Centrálné námestie medzi divadlom, nákupným centrom a Dunajom má byť nielen miestom prevádzok, ale aj tradičných vianočných a veľkonočných trhov a ďalších podujatí“. Podľa O. Krynka (Designmagazin.cz, 5-3-2008) však má byť „najviac exponovaným miestom komplexu nákupné centrum, ktoré vytvorí v Bratislave chýbajúci obchodný bulvár“. Aj podľa P. Kremského „obyčajného človeka skôr láka nákupné centrum Eurovea Galleria“. Eurovea podľa neho spravila dobre, keď „stavila na riek. Nákupné a zábavné centrum na brehu Dunaja pritiahne ľudí veľkorysými priestormi a architektúrou. Otvorením Eurovea Gallerie majú návštevníci prístup aj do časti, ktorá je jadrom celej zóny a mala by pritiahnúť najviac príjmov“. Zóna pri rieke, na ktorej sa „s príchodom leta otvorí viacero kaviarní s vonkajším sedením, je jedným z najvýraznejších príspevkov k obrazu Bratislavy za posledných dvadsať rokov. Aj vďaka prevedeniu, vydláždeniu a dotiahnutiu detailov vzhľadu, hoci chybičky krásy sa stále objavujú“ (reality.etrend.sk, 26-3-2010). Podľa portálu webnoviny.sk (25-3-2010) má byť Eurovea Galleria „cenovo dostupná pre všetky sociálne vrstvy ľudí na Slovensku“. uviedla riaditeľka pre predaj apartmánov v Eurovei P. Hradilová. „Súčasťou Eurovea Gallerie je 50 obchodov, 30 kaviarní a v rámci toho zahrňame veľmi širokú škálu značiek, ktoré už dnes sú na Slovensku, ale prinášajú

nové kolekcie. Je to naozaj široká škála obchodov dostupná pre všetky vrstvy ľudí na Slovensku“ „Súčasťou komplexu bude námestie, ktoré by malo plynulo prepájať komplex Eurovea s novostavbou Slovenského národného divadla“.

Bývalý primátor Bratislavy A. Ďurkovský pridáva, že „samospráva Bratislavy podporuje projekty, ktoré sú v duchu jej predstáv – Bratislava – mesto na Dunaji. Eurovea je jedným z projektov, ktorý prináša do hlavného mesta Slovenska novú kvalitu a novú architektúru. Pre občanov pribudne nová promenáda, ďalšie verejné priestranstvá, centrálné námestie pred novou budovou Slovenského národného divadla, park v atraktívnom nábrežnom prostredí. To je pridaná hodnota, ktorú mesto od projektov tohto typu očakáva“ (abcinterier.sk, 4-6-2008).

(c) Rezidenčná funkcia projektu

Eurovea však podľa J. Pokorného (Stavební Fórum, 17-3-2009) nebude „len o biznise a nákupoch. Rezidenčná časť zóny by mala osloviť najmä solventnú klientelu. Interiéry všetkých luxusných bytov vychádzajú z veľkorysého formátu rozvrhnutého podľa najprísnejších kritérií a poskytnú panoramatické výhľady na rieku, ale aj na rozsiahle nábrežné záhrady“.

Podľa M. Rojka (reality.etrend.sk, 5-2-2008) sa „ukončenie výstavby luxusných bytov v multifunkčnom centre plánuje až na rok 2009, developer chce už teraz lákať potenciálnych kupcov na najprestížnejšiu rezidenčnú adresu v Bratislave. Vzhľadom na jedinečnosť polohy v rodiaom sa novom centre hlavného mesta na nábreží Dunaja, blízko kultúrnych, voľnočasových, obchodných a zábavných zariadení, možno očakávať ceny bytov prevyšujúce konkurenčný projekt J&T “. Podľa bratislava.sk (4-3-2008) „otvorením Pavilónu Eurovea v bývalom Sklade č.7 začína zároveň predaj bytov v Eurovei, pričom záujmom spoločnosti Ballymore Properties je osloviť nielen zákazníkov na Slovensku, ale aj v Českej republike, Maďarsku, Rakúsku, Írsku a vo Veľkej Británii”.

J. Pokorný (Stavební Fórum, 17-3-2009) tvrdí, že developer od tohto rezidenčné bývania očakáva, že „sa stane synonymom najžiadanejšej stredoeurópskej adresy na dunajskom nábreží s architektúrou svetovej úrovne a s úctou k historickému dedičstvu mesta“. Podľa D. Krákovéj (bratislava.sme.sk, 8-9-2006) sa „nábrežie Dunaja zmení na luxusnú adresu. Popri rieke bude promenáda, luxusné byty, kaviarne a bary“. Podľa investora tu vznikne „jedna z najluxusnejších adries v strednej Európe. Prednosťou, ktorej sa žiadna iná nevyrovná, bude blízkosť rieky. Apartmány budú mať výhľad na vodu, popri nich niekoľkokilometrový bulvár s parkmi a promenáda zvažujúca sa k rieke“. Portál ekonomika.sme.sk (13-11-2008) okrem iného vyzdvihuje aj fakt, že projekt „spojí historické centrum s donedávna zanedbaným nábrežím a mal by zmeniť aj názor Bratislavčanov na moderné bývanie“. Podľa investora tu vznikne „jedna z najluxusnejších adries v strednej Európe a najžiadanejšia v meste“. A ako už bolo spomenuté, prednosťou, „ktorej sa žiadna iná nevyrovná, bude blízkosť rieky, popri nej niekoľkokilometrový bulvár s parkmi a promenáda zvažujúca sa k rieke“.

Eurovea teda dokonca podľa O. Kryneka (Designmagazin.cz, 5-3-2008) ponúkne „nový, doposiaľ nevídaný vysoký štandard bývania s krásnym panoramatickým výhľadom“. Aj podľa J. Handza (Bratislavkenoviny.sk, 6-3-2008) „tieto luxusné nábrežné byty, prinesú do Bratislavy novú kvalitu bývania“. S týmto tvrdením súhlasí aj portál bratislava.sk (4-3-2008), keď tvrdí, že Eurovea „ponúka to najlepšie moderné mestské bývanie v očarujúcom nábrežnom prostredí. Byty boli navrhnuté tak, aby vyhoveli každému vkusu a životnému štýlu“. Podľa M. Trnkusovej (Uzemneplany.sk,

5-1-2010) „medzinárodný tím architektov navrhol byty v Eurovei tiež tak, aby vytvoril nový štandard bývania. Byty po úplnom dokončení poskytnú panoramatické výhľady na mesto. Pri ich výstavbe investor aj architekti kládli dôraz na kvalitu realizácie, využitie najnovších technológií a kvalitných materiálov“.

Podľa portálu ekonomika.sme.sk (13-11-2008) sa však írsky developer Ballymore Properties netají tým, že „bývanie v štvrti Eurovea bude zrejme oslovovať hlavne náročnejšiu klientelu“. Investor sľubuje, že „architektonické poňatie, neopakovateľné prostredie a blízkosť kultúrnych priestorov a zariadení na voľný čas a zábavu sú zárukou príťažlivosti River Place ako prominentnej rezidenčnej štvrte. Projekt takisto ráta s občianskou vybavenosťou rovnako vysokého štandardu v tesnej blízkosti bytov“. Ako uviedla T. Henderson, riaditeľka pre predaj bytov Ballymore Properties „dizajn bytov v EUROVEI je výsledkom rozsiahlych skúseností spoločnosti Ballymore Properties v oblasti výstavby nábrežných projektov vo Veľkej Británii, Írsku a iných európskych krajinách. V Bratislave sme stáli pred výzvou vytvoriť byty na takej úrovni z hľadiska štýlu, kvality a špecifikácie, ktorá sa vyrovná projektom v ktorejkoľvek svetovej metropole. Na základe výsledkov, ktoré môžete aj dnes vidieť, si myslím, že sa nám podarilo tieto očakávania prekonať“ bratislava.sk (4-3-2008).

Portál Pluska.sk (5-3-2008) hovorí, že „predajom bytov sa začína boj milionárov o štýlové a prestížne bývanie v našom hlavnom meste“. Projekt Eurovea je dokonca nazvaný ako „luxusná miliónárska štvrť v Bratislave“ (metoo.sk, 10-3-2010). Aj E. Mihalko (ČAS.sk, 20-10-2009) prezentuje bývanie v Eurovei ako „luxusné bývanie za luxusné peniaze“. A dodáva, že „ich cena priemerne zarábajúcemu Bratislavčanovi vyrazí dych“.

Podľa portálu Cas.sk (23-12-2008) mal „írsky developer pre finančnú krízu problémy financovaním luxusného bratislavského projektu Eurovea“, čo však následne poprela jeho hovorkyňa riaditeľka pre predaj apartmánov Eurovei P. Hriadilová „jediný projekt na Slovensku spoločnosti Ballymore Properties prebieha bez komplikácií. Jeho financovanie prostredníctvom bánk pokračuje aj naďalej“. „Začiatok predaja apartmánov hodnotíme ako veľmi úspešný“. uviedla riaditeľka predaja apartmánov Eurovea P. Hradilová. „Spoločnosť zaznamenala záujemcov z Českej republiky, Maďarska, Rakúska, Veľkej Británie či Írska, najväčšie zastúpenie majú však občania zo Slovenska“ (ekonomika.sme.sk (22-3-2008). Podľa P. Kremského (reality.etrend.sk, 27-2-2010) „najmä byty väčšinou s výhľadom na Dunaj mali byť myslené ako magnety pre bohatých írskych a anglických špekulantov. Zrejme však skončia ako pýcha bratislavskej smotánky, aj keď za polovičné ceny“.

E. Mihalko (ČAS.sk, 20-10-2009) tvrdí, že „aj napriek vysokým cenám, je už viac ako polovica bytov predaná a prevažnú časť klientely tvoria práve Slováci. Len 10% tvoria Rusi a Rakúšania“. „K zmene cenovej stratégie v prípade zariadených bytov vplyvom súčasnej krízy na realitnom trhu nedošlo. Jedinou zmenou je rozšírenie ponuky o holobyty“. uviedla riaditeľka pre predaj apartmánov Eurovea P. Hriadilová (ČAS.sk, 15-10-2009). Podľa portálu ASB.sk (23-10-2009) „developer projektu tiež rozširuje ponuku apartmánov v Eurovei o holobyty“. Podľa riaditeľky pre predaj apartmánov v Eurovei P. Hradilovej „sa záujem o apartmány v Eurovei počas posledných mesiacov zvýšil. K dnešnému dňu máme predaných vyše 50% bytov“. Podľa jej slov „netreba hľadať za rozšírením ponuky o holobyty dôsledok krízy, ale snahu developera umožniť klientom zariadiť si obytné jednotky vo vlastnom štýle“. Podľa portálu ASB.sk (23-10-2009) sa tak jedná o netradičný postup developera, „ktorý sa vo svojich projektoch zameriava na dizajn a odzrkadľuje požiadavky klientely, z

ktorej až 90 % tvoria slovenskí občania“. P. Kremský tvrdí (reality.etrend.sk, 20-10-2009), že Eurovea chce pohnúť predaj bytov ponukou holobytov z dôvodu „slabého predajom obytných projektov v hlavnom meste od začiatku tohto roka. S podobnou ponukou vyšla pred približne rokom skupina J&T v prípade apartmánov v River Parku“. Ako dodáva S. Pacherová (spravy.pravda.sk, 25-3-2010) Eurovea „musí o návštevníkov bojovať nielen s konkurenciou, ale aj s hospodárskou krízou“. „O návštevnosť sa nebojíme ani v čase krízy. Naše prevádzky budú slúžiť aj bežným ľuďom, nielen smotánke.“ tvrdí riaditeľka pre predaj apartmánov Eurovea P. Hradilová.

(d) Kultúrna funkcia projektu

Podľa J. Handza (Bratislavkenoviny.sk, 6-3-2008) sa „neodmysliteľnou súčasťou komplexu Eurovea sa stane aj City Auditórium v strešnej nadstavbe zrekonštruovanej historickej budovy Skladu č. 7 ako nového centra bratislavskej kultúry“. Aj podľa L. Mistríka (reality.etrend.sk, 6-3-2008) má v súčasnosti „predajné centrum bytov, zriadené práve v zrekonštruovanom Sklade č.7, po roku 2010, ambíciu sa spolu s novovybudovaným auditóriom na streche stať sa novým kultúrnym centrom mesta“. J. Pokorný (Stavební Fórum, 17-3-2009) tiež súhlasí s týmto názorom, keď hovorí, že historická budova bývalého Riaditeľstva prístavu známa ako Sklad č.7 začne „slúžiť ako nové kultúrne centrum na nábreží“. P. Bacon, výkonný riaditeľ Ballymore Properties považuje túto budovu za „skutočný architektonický zázrak, ktorý sa stane po obnove jedným z kľúčových elementov celej novej mestskej štvrte Eurovea. Po rekonštrukcii tejto budovy a dostavbe kultúrneho centra Auditórium vzniknú v Sklade číslo 7 reprezentatívne priestory s veľkou variabilitou využitia, či už ide o veľké spoločenské podujatia, kultúrne akcie festivalového charakteru alebo komorné koncerty“. Mestské auditórium sa dokonca podľa architekta projektu B. Kaliského stane „ikonickým pre celú Euroveu“. City Auditórium ako „nové centrum bratislavskej kultúry, bude situované v atraktívnom prostredí novobudovanej mestskej štvrte, v blízkosti nového centrálného námestia, neďaleko novostavby SND. Bratislava získa vďaka tomuto projektu nový reprezentačné miesto na organizovanie veľkých kultúrnych a spoločenských podujatí v priestore s kapacitou cca 1000 ľudí. Auditórium bude mať moderné technické vybavenie s možnosťou poskytovania kvalitného zázemia aj náročným účinkujúcim. Mimoriadnym prínosom zámeru je fakt, že sa zhodnotí dlhé roky nevyužívaná národná kultúrna pamiatka, zaradená medzi technické pamiatky - budova Skladu číslo 7. Vznikne tu tak nový veľkorysý priestor na galérie, výstavy, múzejné účely a drobnú klubovú činnosť“ (bratislava.sk, 10-10-2007).

„Nové mestské kultúrne centrum City Auditórium poskytuje širokú škálu možností pre obsahovú náplň fungovania centra. Koncept pracuje s hlavnou veľkou sálou modifikovateľnou na rovné – spoločenské, hudobné aj tanečné programy a rovnako na šikmé koncertno–prezentačné divácke prostredie. Rovnako sa otvára možnosť pre nové projekty v kvalitnom, na pôde mesta ojedinelom, prostredí. Ako uviedol bývalý primátor Bratislavy A. Ďurkovský „v tomto kontexte samospráva uvažovala aj pri lokalizovaní nového mestského kultúrneho stánku. Moderné kultúrne stredisko musí svojou polohou byť v novej atraktívnej mestskej štvrti, v tesnom dotyku s európskym veľtokom, ktorá bude v krátkom čase prepojená s rovnako zaujímavou a lákavou lokalitou Petržalky. Lokalizácia kultúrneho centra – City Auditória v novobudovanej mestskej štvrti Eurovea v réžii írskeho investora je logickým

vyústením dlhodobých úvah, diskusií a návrhov odborníkov predovšetkým z oblasti kultúry a umenia, ale aj architektov a urbanistov. Unikátnosť umiestnenia stavby je umocnená aj kultúrnou pamiatkou budovy admirality, čo je samo o sebe využitím historicko-moderného kontrastného riešenia“. (bratislava.sk, 4-3-2008) „Bratislava však vzhľadom na nedostatok voľných finančných zdrojov sa rozhodla využiť netradičné riešenie v podobe dlhodobého podnájmu stavby Auditória, ktorá bude vybudovaná zo súkromných zdrojov v kombinácii s finančnými prostriedkami z mestského rozpočtu“. (bratislava.sk, 10-10-2007).

Portál casprezeny.azet.sk (5-3-2008) je presvedčený o tom, že „budova admirality bude slúžiť Bratislavčanom i jej návštevníkom ako mestské auditórium plné kultúry a umenia. Tým nadviaže na tradíciu Parku kultúry a oddychu, ktorý ustúpi novej modernej výstavbe. Zrekonštruovaná budova admirality, z ktorej vznikne nové mestské auditórium, bude elegantne dopĺňať novú panorámu mesta“. Aj podľa portálu bratislavskenoviny.sk (5-4-2007) by mal tento „nový kultúrny stánok nahradiť zanikajúci Park kultúry a oddychu“. Mesto tiež tvrdí, že Nové City Auditórium, ktoré vznikne v zrekonštruovanej historickej budove Skladu č. 7 v novobudovanej mestskej štvrti Eurovea, sa stane „náhradou za postupne zanikajúci Park kultúry a oddychu. Hlavné mesto SR Bratislava vníma realizáciu tohto projektu ako príležitosť začleniť svoje nové kultúrne centrum do novej modernej a atraktívnej lokality na nábreží Dunaja, v dotyku s novou budovou SND“ (bratislava.sk (10-10-2007).

Nielen City Auditórium ale aj celý komplex Eurovea má ambíciu stať sa centrom kultúry hlavného mesta. Podľa portálu bratislava.sk (4-3-2008) Eurovea „prináša do mesta kvalitu a po roku 2010 sa spolu so zrekonštruovanou budovou bývalého skladu č. 7 postupne premenia na nové kultúrne centrum hlavného mesta“. Predpokladá sa, že Eurovea sa bude rozprestierať okolo nového námestia, „ktoré sa stane ohniskom kultúrnych a rekreačných aktivít. Námestie bude ústiť do nábrežného parku a k terasám, sústredeným pozdĺž celej zóny. Nové Slovenské národné divadlo v priamom susedstve zóny, situované oproti centrálnemu námestiu, tiež prispeje k vnímaniu zóny Eurovea ako centra kultúry“ (tvojdnom.sk, 29-6-2006). „Hlavná ulica Pribinova, široká a s množstvom zelene, ponúkne skutočný veľkomestský zážitok a vytvorí veľkolepý prístup k budove Slovenského národného divadla. Nové centrálné námestie tak vytvorí priestor pre oddych, kultúrne podujatia, koncerty, umelecké aktivity či módne prehliadky, a vďaka divadlu sa stane kultúrnym srdcom Bratislavy“ (tvojdnom.sk (29-6-2006). Podľa P. Kremského (reality.etrend.sk, 27-2-2010) „popri nakupovaní však obyvateľov mesta čaká aj niečo oveľa nezvyčajnejšie – developer myslel aj na prechádzky a stretnutia. Nové námestie medzi Euroveou, novým Národným divadlom a Towerom 115 by sa mohlo stať nielen rajom skejťákov a bicyklových artistov. Môžu sa tu konať akcie pod holým nebom a developer bude teda týmto spôsobom chcieť do blízkosti svojho centra pritiahnúť ľudí, takže sa tieto akcie určite konať budú.“

4.4.2 Diskurz; Eurovea po jej dokončení

(a) Naplnenie funkčného prepojenia a kultúrnej funkcie projektu

Podľa M. Dinku (uzemneplany.sk, 16-1-2012) vďaka „veľkorysému projektu, v rámci ktorého sa vybuďovala nábrežná promenáda a námestie pred SND, vznikol v meste kvalitný verejný priestor plný života“. D. Pekár (SME.sk, 17-5-2012), starosta

MC Ružinov, je tiež presvedčený o tom, že „*oblasť v okolí Eurovea, spolu s novým SND, sa stala neoddeliteľnou súčasťou mestského života v Bratislave*”. R. Horský (chcemebyvat.sk, 6-9-2014) dokonca radí Euroveu medzi stavby ktoré „*výrazne zmenili výzor, ba možno i život v Bratislave*”. Podľa portálu ASB.sk (17-6-2010) má Bratislava v komplexe Eurovea „*novú dominantu, ktorá predstavuje centrum zábavy a spoločenského života na úrovni 21. storočia*”. Tá svojím umiestneným „*zblízuje historické centrum mesta s Dunajom, ktorý bol v tejto časti po celé roky ochudobnený o mestský život*”. Za dôvod úspechu považuje, že „*samotnému návrhu predchádzalo množstvo analýz legislatívnych, ekonomických aj urbanistických pomerov*”. Podľa blogu nclurbandesign.org „*existovali obavy o negatívnom dopade rozvoja Eurovea ako nového centra, hlavne z dôvodu, že odvráti pozornosť od historického mesta*”. Podľa názoru blogera „*nové rozvojové územie ponúka viac príležitostí, ale nepôsobí ako rušiteľ*”. Naopak dáva vám ďalšiu možnosť, ako stráviť svoj čas. Keďže Eurovea má úplne rozdielny štýl ako staré mesto, obohacuje Bratislavu niečím novým bez ukradnutia genius loci Starého mesta”. Podľa portálu mycentrope.com má Eurovea „*zo všetkých nákupných centier v Bratislave, dokonca aj najlepšiu polohu. Máloktorý projekt dokázal pozdvihnúť okolie tak, ako tento*”. Dôvodom je „*utešené námestie, vkusná promenáda s terasami, upravená zeleň a Dunaj v bezprostrednej blízkosti – jednoducho mimoriadne podarená kombinácia*”. Portál bosearchitects.com tvrdí, že komplex Eurovea je „*lokalizovaný v samotnom srdci mesta*”. Projekt teda „*spája a kompletizuje vzťah mesta Bratislava s riekou Dunaj. S novým verejným námestím, ktoré zahŕňa aj SND sa Eurovea správa ako rozšírenie historického centra mesta. Z dôvodu ponuky obchodu, voľného času, zábavy, kancelárskych priestorov, parkoviska, rezidenčných priestorov, inovatívneho nábrežného parku, chodcom naklonených ulíc a hlavného nového verejného námestia sa tak Eurovea stáva novým komerčným srdcom mesta*”. Aj podľa blogu retazce.sk (26-3-2010) je „*skutočne druhé centrum Bratislavy. Termín nová štvrť v jej prípade skutočne nie je len marketingovým ťahom ako nafúknuť význam svojho projektu. Touto novou mestskou štvrťou Bratislava dostáva kus veľkomestského rázu*”. Portál Reťazce.sk (26-3-2010) odkazuje pri porovnaní Eurovea na londýnske Docklands ako „*sestru Eurovea, od toho istého developera. Je teda možné čakať rovnaký štandard. Keď sa prejdete Euroveou, Bratislava rozkvitá. Ako keby ste boli v úplne inom meste. Dlhé roky odmietaný Dunaj sa tak vďaka írskeму developerovi stáva súčasťou mesta*.” Podľa J. Handza (Ružinovské echo, 4/2010) sa Eurovea už teraz stala „*novou ikonou Bratislavy*.”

Eurovea vďaka svojmu riešeniu získala aj mnohé ocenenia, ako napr. hlavnú cenu Stavba roka 2010 (podľa verejnosti). Podľa portálu 4-construcion.com (18-11-2010) Eurovea, ktorá „*vyrástla v srdci Bratislavy veľkoryso a sofistikovane posúva hranice existujúceho historického centra mesta až k Dunaju. Tento veľkorysý investičný zámer v plnom rozsahu využil doposiaľ nevyužitú výhodu dunajského nábrežia pre mesto Bratislavu*”. Eurovea tak ponúka „*pulzujúce a v strednej Európe neopakovateľné prostredie pre nákupy a zábavu*”. Projekt tiež „*sústreďuje to najlepšie zo súčasného dizajnu architektúry, s rešpektom k historickému a kultúrnemu charakteru mesta a predstavuje kvalitné architektonické, urbanistické, stavebnokonštrukčné a technické riešenie*”. Zámerom architektov bolo „*zachovať tvar blokovej zástavby v mierke typickej pre centrum Bratislavy a vytvoriť novú časť mestského centra živú 24 hodín denne. Vhodná kombinácia funkcií jednotlivých priestorov (byty, obchody, kancelárie, zábava, voľný čas) tak nevytvára iba nové obchodné centrum, ale plnohodnotnú mestskú štvrť*”.

Prirodzeným centrom projektu sa stáva „námestie pred budovou SND, ktoré je z východnej a západnej strany lemované objektmi Eurovea. Týmto bol daný základ kultúrnospoločenského centra v priestore medzi mostom Apollo a Starým mostom”. Predmetný priestor je súčasťou „jedného z najperspektívnejších disponibilných území pre rozvoj celomestských a nadmestských funkcií na nábreží Dunaja”. Eurovea sa tak postupne začleňuje „do vnútorného mestského organizmu, pričom sú zoptimalizované aj jej dopravné väzby na základnú dopravnú kostru mesta. Územie je dostupné všetkými prostriedkamiestskej hromadnej dopravy”. Časť zóny, orientovanej od divadla smerom k mostu Apollo, má väzby na nové rozvojové zóny na oboch brehoch Dunaja a bude súčasťou „bratislavskej miestestskej štruktúry s výškovými objektmi. Tektonika a organizácia navrhutej štruktúry zástavby rešpektuje stavebné čiary, vymedzujúce bulvár Pribinova, nábrežie a požadovanú výškovú hladinu objektov. Reflektuje na súčasnú príľahlú štruktúru Starého Mesta a výškové zónovanie nadväzuje na kompaktnú zástavbu centra mesta. Kompozičný princíp zachovania priehľadu z Pribinovej na Šafárikovo námestie a Bratislavský hrad, ako aj kontinuálny priebeh nábrežnej promenády sú plne rešpektované”. Zámerom za vytvorením centrálného námestia bolo vytvoriť „priestor, ktorý by mal slúžiť na zhromažďovanie veľkého počtu ľudí pri rôznych spoločenských udalostiach. Možnosť zapojenia predpoľa divadla a nábrežného amfiteátra do organizmu kultúrneho námestia zväčšuje jeho priestorový potenciál a variabilnosť využitia” (4-construcion.com, 18-11-2010).

Cena Stavba roku 2010 (4-construcion.com, 18-11-2010) bola udelená projektu za „celospoločenský prínos realizovaného investičného zámeru ako nového nábrežného centra Bratislavy za urbanisticko-architektonické riešenie citlivého začlenenia do organizmu mesta” a tiež za „za znovuzrodenie nábrežnej promenády, za kvalitné stavebno-konštrukčné a technické riešenie, za vysokú kvalitu stavebnej realizácie zhotoviteľmi a za decentné zvládnutie protipovodňovej ochrany”.

R. Augustín (dennikn.sk, 28-12-2010) tvrdí, že „na developerov sa v Bratislave takmer výhradne zvykne nadávať. No jeden z nich urobil pre verejný priestor v Bratislave viac ako niekoľko primátorov dokopy. Bol ním práve írsky Ballymore, firma v pozadí stavby nákupného centra Eurovea”. Práve vďaka výstavbe projektu Eurovea sa „záber na verejné nábrežie, dlhú zelenú plochu pozdĺž rieky s mólami, relaxujúcimi ľuďmi s hradom v pozadí pribudol medzi ikonické pohľady z Bratislavy”. Až by sa mohlo zdať, že „súkromník dokáže mestu ponúknuť príjemný priestor na trávenie voľného času, hoci z neho nemá priamy zisk. Štyri roky prevádzky však ukázali, že veľkorysé otvorenie nábrežia verejnosti funguje. Reštauračná alej sa podľa jedného z majiteľov stala najziskovejším miestom na prevádzkovanie reštaurácií na Slovensku”. V lete sa podľa R. Augustína jedná o „veľký, živý priestor plný ľudí, ktorí sa bavia pri nápojoch či jedle s rodinou alebo priateľmi”. Ak by podľa autora tento záber „použil developer v reklame pred výstavbou, nikto by mu neveril. Ďalšia gýčová a nereálna vizualizácia. Pohľad na nábrežie s tečúcou riekou a so západom slnka je ako gýč z dovolenkového katalógu”. B. Kaliský (reality.trend.sk, 12-11-2012), spoluautor Eurovey, tvrdí, že pri „pri projektovaní promenády mal konečne dobrý pocit, že robí niečo, čo bude pre ľudí zadarmo. Môžu tam prežiť aj poľden bez toho, aby minuli viac ako 5 eur. Takých možností v Bratislave veľa nenájdete. Všetko stojí peniaze.”

Čo sa týka Skladu č. 7, portál dobrodruh.sk (26-7-2013) ho na „bratislavské pomery považuje za absolútny unikát, nakoľko budova je nádherne obnovená. Bola

zakomponovaná do štvrte Eurovea, vyhlá sa zbúraníu, aj dostavbe auditória, ktoré malo nahradiť budovy PKO (ktorý bez úžitku a napriek schválenej asanácii stojí ďalej)". Sklad č. 7 sa dokonca dočkal „výraznej obnovy a na slovenské pomery až neuveriteľne úspešnej a citlivej modernizácie". Ťažko odhadnúť čomu môžeme „viac vdáčiť za to, že zámer o dostavbe akéhosi auditória k pôvodnej stavbe skladu nebol realizovaný. Dostavba takejto spoločenskej haly by pravdepodobne pôvodnú budovu nenapraviteľne sprznila. O to viac môže návštevník teraz obdivovať citlivú a napriek tomu moderne poňatú obnovu tohto priemyselného objektu". Projekt však po rekonštrukcii nebol otvorený. B. Kaliský (bratislava.sme.sk, 2-5-2013), spoluautor Eurovey tvrdí, že za to môže „zdlhavá komunikácia s mestom, ktorá môže trvať aj niekoľko rokov. Tvrdí však, že „otvorenie skladu prebehne tento rok."

Podľa portálu Mycentrope.com je úspech projektu možné vidieť aj v „množstve ľudí, ktoré v lete posedáva pri fontáne, polihuje na tráve, prechádza sa po promenáde a zasnene hľadá na Dunaj". Manažment rozhodne nezaháľá ani čo sa týka kultúry, „rôzne zábavné, športové a výherné akcie pre deti aj dospelých sa tu konajú pravidelne. Počas vianočných a veľkonočných sviatkov sa na malom námestíčku pod sochou Štefánika usporadúvajú tematické trhy, v zime si môžete prísť zakorčuľovať na útulnú ľadovú plochu".

Podľa S. Pacherovej (pravda.sk, 24-4-2010) Eurovea svojím otvorením „odomkla Dunaj". Dni samosprávy hlavného mesta sú tentoraz obzvlášť „príjemne korenené, keďže sa spojili s otváraním luxusnej nábrežnej zóny komplexu Eurovea". „Z pohľadu života v Bratislave sa jedná o jedinečnú udalosť" dodáva hovorkyňa Eurovey P Hradilová. Podľa bratislavskenoviny.sk (24-4-2010) „samospráva mesta otvára novú štvrť Eurovea". „Pre mňa sa istým spôsobom splnil sen, že konečne sa mesto pri Dunaji stáva mestom na Dunaji", povedal pre médiá bývalý primátor A. Ďurkovský. Nová mestská štvrť umožňuje podľa neho „konečne dotyk mesta s riekou, čo tu doteraz chýbalo". Isté však podľa bývalého primátora je, že „na bezpečnosť a čistotu sa bude musieť podieľať nielen mesto, ale aj investor Eurovea". „Druhou centrálnou časťou novej štvrte, okrem nábrežnej promenády, ktorú budú môcť občania využívať, je námestie" dodal.

(b) Architektúra a dizajn projektu

L. Mistrík (reality.trend.sk, 2-12-2011) považuje Euroveu „za krásny projekt. Na pomery západnej Európy pomerne obyčajný, hoci skvele zasadený do prostredia, no na pomery nášho bloku kontinentu výnimočný. Írska developerská skupina Ballymore sledovala svoje okolie, komunikovala s mestom a miestnymi architektmi, nechala si poradiť čo a ako na nábreží Dunaja robiť". Podľa portálu Mycentrope.com je Eurovea dokonca „bezpochyby najkrajším obchodným centrom". Autora blogu you-dont-know-me.blog.cz (27-3-2010) Eurovea „nadchla, nádherne architektonicky prevedené so širokými "ulicami" takže v pohode sa tam dá chodiť aj keď je tam veľa ľudí. Nádherne spravený presklenný strop dáva Eurovea denné svetlo". Euroveu považuje „za bez debaty najkrajšie nákupné centrum široko-ďaleko. Aj námestie, ktoré sa nachádza medzi dvoma budovami je skvelé. Lemuje ho Dunaj s novým pekným mólom a z druhej strany Národné Divadlo, ktoré dotvára nádherné okolie". Podľa portálu pravda.sk (26-3-2010) „prvý dojem, ktorý návštevník z Eurovea Galleria získa, je dojem priestoru. Obrovského. Všetko je veľké. Plochy obchodov, široké uličky, mosty cez viacero podlaží. Najväčší dojem však urobí sklenená kupola, cez ktorú sa lámu slnečné lúče a vytvárajú zaujímavé efekty". Aj podľa B. Kaliského

(byvanie.pravda.sk, 22-5-2010) je Eurovea „určite najkrajšou a najznámejšou časťou rozšíreného centra v hlavnom meste.“ Verí, že „projektom Eurovea sme doniesli úctu k urbanizmu a pokoru k architektúre.“

H. Jariabková (stajl.sk, 13-5-2010) bude „navštevovať Euroveu najviac zo všetkých nákupných stredísk v Bratislave. Jedna z vecí, ktoré sa mi na Eurovei páčia, je priestrannosť, celkový vzhľad a vybavenie“. Myslím si, že „pasáž zaklenutá sklom, príjemné presvetlenie a zaujímavé detaily ako fontána rozdeľujúca dve časti nákupného centra sú naozaj impozantné“. Pridáva však, že „veľkosť centra má aj svoje tienisté stránky: mám pocit, že z Eurovey vychádzam vždy viac nachodená ako inde“. Chýba jej tu však viac „zelene, kvetov a stromov a ocenila by som aj väčší počet lavičiek. To však asi všetko ešte príde“. Aj B. Rác (branorac.sk, 26-3-2010) tvrdí, že Eurovea „stojí za to. Má totiž niektoré architektonické prvky, ktoré ma celkom odrovnali. Tak napr. vchod nákupnej galérie a celú galériu pokrýva nádherná presklená strecha“. Ďalším pre neho trochu šokujúcim prvkom, bola „fontána alebo skôr akýsi mini bazén na námestí, ktoré oddeľuje, budovu nákupného centra a multiplexu Poviem vám takéto originálne riešenie som tu ešte nevidel“. Vďaka Eurovei to v Bratislave „trocha ožije. Zvlášť potom, čo v apríli kompletne odovzdajú mestu pormenádu a dohotovené námestie. Viem nie každému sa takáto hypermoderná architektúra musí páčiť. Ale jedno sa stavebníkom musí uznať. Odviedli kus dobrej a poctivej roboty“.

(c) Rezidenčná funkcia projektu

Podľa A. Juricu (realexpert.sk, 23-4-2012) je Bratislava „v ponímaní Slovákov už tradične mestom, ktoré je na bývanie jednoducho príliš drahé“. V prípade Eurovei ide tiež „o luxusné bývanie na dunajskom nábreží, kde majitelia bytov doslova pod oknami majú k dispozícii obchody a služby rozmanitých druhov. Navyše ide o lokalitu umiestnenú prakticky v centre, takže aj to je jeden z dôvodov vyšších cien“.

„Tak ako je Eurovea zvonka krásna, vnútri rezidenčnej časti sa nám zdá, že očakávania zhasli. To, čo však developer dokázal so žijúcou promenádou a námestím, už nedokázal s rezidenčnou časťou. Projekt je vysoko nad štandardnými slovenskými obytnými komplexmi, no chýba iskra. Eurovea by si zaslúžila viac“ (reality.etrend.sk, 7-12-2011). Podľa J. Ilčíka sa Eurovea sa teší „priazni miestnych ľudí, na tému bývanie v projekte však obdiv nemusí byť taký zrejmy“. Je totiž rozdiel v Eurovei „nakupovať, pracovať, a úplne iné je tu bývať. Eurovea en bloc je bez pochyb výborný urbanistický počin. Pri kreácii jednotlivých funkcií komplexu tvorí tá rezidenčná nutný doplnok určený dynamickým ľudom, ktorí si pokoj, harmóniu, alebo aj výchovu detí s bývaním nespájajú. Pokiaľ patríte k takým, ste v Eurovei na dobrej adrese“. Aj podľa E. Mistríka reality.trend.sk (2-12-2011) ľudia hojne navštevujú kvôli veľkému obchodnému centru, reštauráciám, kinám a promenáde. „Keď sa ale téma otočí na bývanie v komplexe, okrem prívlastkov drahé sa často hovorí to by som nechcel bytov s obchodmi a neustále rušnou promenádou pozdĺž Dunaja. Stovky korzujúcich vidia do útrob bytov a ich obyvatelia nemajú súkromie. Rodinné bývanie to istotne nie je, no to ani developer nikdy neprezentoval. Paradoxom je, že kým marketingová komunikácia bytov väčšinu času cieľila na cezhraničných návštevníkov, do Eurovey sa nasťahovali domáci. Podľa developera až zhruba 70 percent majiteľov tvoria Bratislavčania a ďalších 20 pochádza z ďalších regiónov Slovenska. No hovoríme tu o majiteľoch – skutoční obyvatelia budú o inom. Množstvo bytov, väčších aj menších, je totiž kúpených na prenájom a výnimkou nie je ani to, že tu niekto vlastní viacero

bytov. Malé výmery v kompletne vybavenom centre blízko historického srdca mesta lákajú prenájmy”. Obávaná blízkosť promenády sa tak skutočne naplňa, „súkromie vo vnútri bytov je v priamej úmere s množstvom a hrúbkou žalúzií a závesov, ktoré ochránia od pohľadov korzujúcich. V porovnaní s River Parkom je totiž Eurovea skutočne bývaním na promenáde a nie nad ňou”. Preto tunajšie priestory nie sú vhodné pre „trvalejšie zázemie, ale skôr pre prenájom. To potvrdzujú aj skúsenosti developera – prenajať byt v komplexe nie je najmenší problém, klientmi sú aj zahraniční manažéri”.

Nervozita je tak v Eurovee prítomná neustále, najmä kvôli „blízkosti obchodného centra a promenády pre stovky návštevníkov. Ani zabuchnutie dverí doma nezabuchne všetky udalosti náročného pracovného dňa a neprinesie pokoj. Jedným z dôvodov je aj vstup do bytov z promenády, teda v peknom počasí uprostred množstva ľudí” (reality.trend.sk, 2-12-2011). Podľa J. Ilčíka tak Eurovea tak ponúka bývanie najmä pre „expatriotov, ktorí fungujú na lokálnych službách, obchodné stretnutia realizujú v miestnych gastrozariadeniach, vychutnávajú si relaxačnú cigarku na terase a kochajú sa výhľadom na Dunaj a hlučné húfy venčiacich sa návštevníkov. Je to tiež dobrá adresa pre firemné byty s požiadavkou na prestíž, či preferenciu takmer úplnej občianskej vybavenosti”. V názore na kvalitu projektu z pohľadu bývania vidí teda dva podstatné rozmery: „celok (architektonický koncept) a riešenie rezidenčných priestorov. Naše hodnotenie celku je vysoko pozitívne. Hľadanie chýb by bolo zbytočné. Čo sa týka rozpracovania a riešenia samotných bytov, je už ale priestor na zdvihnuté obočie nemalý. Predstavy developera o silnom zastúpení cudzincov ako majiteľov sa totiž nenaplnili”.

(d) Nedostatky projektu

M. Hvorecký (hvorecky.sk, 2-5-2010) sa nechal počuť, že ako Bratislavčan „uvítal, že sa sprístupnenie novej dunajskej promenády pri komplexe Eurovea”. Počas slávnostného otvorenia „cítil hrdosť aj radosť, že moje mesto konečne obnovilo prístup k Dunaju. Vážil som si, že to, čo desaťročia nedokázal štát, urobil zahraničný investor. Ocenil som aj viaceré architektonické riešenia a dizajn”. Prečítal si tiež, že spoločnosť Ballymore Properties „spája veľké ambície so zmyslom pre detail a očakával, že dvojhektárový nábrežný park bude spĺňať požiadavky určené zákonom pre bezbarierový prístup”, Zarazený zistil, že „prístup pre postihnutých je katastrofálny a rovnaký problém majú mamičky s kočíkmi. Z promenády sa vozíčkar nedostane k nákupnému centru a neprístupné sú mu aj tri móla nad riekou Eurovea”. Z tohto hľadiska nepovažuje Euroveu za „najpremyslenejší nákupný bulvár v strednej Európe, ale za miesto pre zdravých a silných. Lenže na svete sú aj chorí a slabí. Krásny park má slúžiť všetkým občanom bez ohľadu na ich zdravotný stav. Verím, že náprava príde rýchlo. Potom budú Vaše slogany o pestrości oprávnené”. J. Hefta (odkazprestarostu.sk, 7-5-2010) tiež nerozumie tomu, „ako je možné, že v roku 2010 niekto navrhne, postaví a nakoniec aj skolauduje verejné priestranstvo bez akéhokoľvek náznaku bezbariérového prístupu”. Je podľa neho „absurdné až šokujúce, aby na verejnom priestranstve takéhoto formátu priamo určenému k mestským rekreačným potulkám človek prenášal kočík s dieťaťom hore schodmi, alebo vynášal po schodoch svoju babičku na vozíku”. Verí však, že ide iba o „nedorozumenie a v krátkom čase dôjde k náprave”. Vinu kladie na plecia MC Ružinov. Ing. Z. Gáliková z oddelenia dopravného plánovania mesta Bratislavy vraví, že „táto požiadavka na bezbarierový prístup bola uplatnená v súbornom stanovisku k

projektovej dokumentácii pre stavebné konanie. Preto bude potrebné obrátiť sa na príslušný stavebný úrad, ktorý stavbu promenády povoľoval a kolaudoval". A napokon dodáva, že „bezbariérové riešenia prístupu by mali byť samozrejmosťou akýchkoľvek navrhovaných, projektovaných i realizovaných investičných zámerov". Portál botka.sk (26-4-2010) považuje Euroveu dokonca za „nočnú moru pre kočíky a vozíčkarov". Dodáva, že Eurovea „je čerstvo otvorená nová bratislavská štvrť s ambíciou stať sa novou promenádou, korzom Bratislavy. Už teraz je jasné, že v mnohom sa to aj podarilo. Ak tam však chcete ísť s kočíkom alebo ako vozíčkar, musíte počítať s problémami". Podľa spoluautora Eurovey, B. Kaliského (ASB.sk, 4-11-2010), je kritika odohrávajúca sa okolo bezbariérového prístupu „spôsobená len nedostatkom informácií o projekte a našou nedostatočnou komunikáciou s verejnosťou. Celá trávnatá plocha tvorí jednu veľkú rampu, ktorou sa dá bezbariérovo dostať až k vode Dunaja."

V zime sa podľa R. Augustína (dennikn.sk, 28-12-2010) „ukazujú limity prevádzky verejného priestoru súkromníkom. Tento rok najvýraznejšie. Romantický gýč získava rysy apokalypsy. Nábrevie Eurovey pôsobí ako opustený dovolenkový rezort. Majiteľ, teraz už slovenská firma s prepojeniami na J&T, zjavne nerieši jeho vzhlad, keď mu z neho neplynú zisky. Cez zimu sa stará len o námestie medzi dvoma budovami nákupného centra, kde prenajíma stánky s vianočnými trhmi. Tak, ako sa nábrevie v lete stáva súčasťou ulíc a možností Bratislavy, v zime sa mu radšej treba vyhnúť. Za tie peniaze, ktoré Bratislavčania v lete na nábreví nechajú, by majitelia Eurovey mohli byť k ich verejnému priestoru veľkorysejší. Aby aj pri zimnej prechádzke patrilo nábrevie ku klenotom mesta". Podľa portálu bratislavskenoviny.sk (20-3-2013) je na nábreví aj problém s čistotou. „Neupravené a špinavé prostredie nevytváralo tú správnu atmosféru a nepôsobí pekným dojmom v tak vychytenej lokalite". „Čo sa týka starostlivosti o trávnik a vonkajšiu zeleň, čakali sme na zlepšenie počasia. Naša dodávateľská firma, ktorá upravuje zeleň v okolí Eurovea, na zveladení už pracuje a veríme, že v priebehu týždňa už bude pripravená na jarnú sezónu na nábreví", uviedla marketingová manažérka nákupného centra, promenády a parku na nábreví O. Hammer. Aj C. Košťálovi (odkazprestarostu.sk, 19-4-2013) vadí, že na nábreví pri Eurovei je „neskutočný bordel. Papiere, špaky, fľašky, obaly". Nerozumie „prečo to nevádi majiteľom reštaurácií, že ich zákazníci sedia vonku s výhľadom na odpadky a, že by bolo vhodné neporiadok odstrániť". T. Baáriová z kancelárie starostu tvrdí, že „o tento priestor sa stará obchodné centrum Eurovea. Požiadame ich aby zvýšili frekvenciu upratovania".

Problémy sú spojené aj s prepojením a stavom komunikácie smerom od Šafárikovho námestia po hlavnej triede Pribinova. „Bratislavčania sa dočkali a už niekoľko týždňov môžu chodiť na Pribinovej ulici od ministerstva vnútra k obchodnému centru Eurovea novom chodníku. Na pozemku ministerstva ho vybudoval investor obchodného centra". Po troch rokoch od otvorenia obchodného centra a výhovoriek, prečo pred sídlom ministerstva vnútra nemôže byť normálny chodník, tak riešenie ponúkla náhoda aj nehoda. „Na vodovodnej prípojke do objektu ministerstva na vznikla havarijná situácia, ktorá spôsobovala zatekanie do garáží blízkeho nákupného centra. Na základe spoločných rokovaní s investorom nákupného centra sa dohodlo, že v rámci opravy havarijného stavu vodovodnej prípojky sa vybuduje aj chýbajúca časť chodníka pred parkoviskom ministerstva. Finančné náklady znášal investor," informovali z ministerstva (bratislavskenoviny.sk, 10-1-2013).

4.4.3 Diskurz; River Park pred jeho dokončením

(a) Architektúra a dizajn projektu

Podľa portálu bratislavskenoviny.sk (4-5-2006a) je „výstavba polyfunkčného komplexu River Park projektom ambiciózneho stavby, ktorá výrazne zmení scenériu Bratislavy“. Novým magnetom pre Bratislavčanov i návštevníkov mesta sa má stať „pešia promenáda s množstvom zelene, ktorá poskytne bohaté možnosti na relax a príjemné trávenie voľného času pre všetky generácie“. Vznikne tu atraktívny priestor, ktorý bude plniť „rovnaké funkcie ako korzo v pešej zóne historického jadra mesta“. Výhodou podľa predsedu predstavenstva akciovej spoločnosti J&T Real Estate P. Korbačka je, že „začínáme s projektom, ktorého príprava trvala päť rokov. Podieľalo sa na ňom množstvo odborníkov zo štátnych, komunálnych i súkromných inštitúcií, uskutočnilo sa množstvo diskusií, vďaka ktorým projekt dozrieva a získava novú kvalitu“. River Park tak má byť „prvým krokom k naplneniu strategického vízie rozvoja mesta, ktorá ráta s urbanizáciou dunajských nábreží“. Jeho prínos pre Bratislavu spočíva v tom, že jeho výstavbou sa „centrum mesta rozšíri o nový priestor, v ktorom bude pulzovať život 24 hodín denne“.

Portál bratislavskenoviny.sk (15-9-2005) dokonca tvrdí, že River Park sa má „stať novou dominantou Bratislavy“. Jeho vybudovanie bude znamenať „rozšírenie existujúceho, resp. vytvorenie jedného z nových centier mesta“. Vybudovaním hotela Kempinski pôjde o „siete Kempinski situovaný pri rieke na nábreží hlavného mesta a zároveň prvý hotel najvyššej kategórie v Bratislave – jedinej stredoeurópskej metropole, ktorá takéto ubytovacie zariadenie zatiaľ nemá“. Obyvateľom a návštevníkom budú slúžiť rôzne služby ako aj „zrevitalizovaná nábrežná promenáda s primeraným množstvom zelene“. Predseda predstavenstva J&T Real Estate Peter Korbačka sa vyjadril, že „cieľom nie je vybudovať v tomto priestore ďalšie nákupné centrum typu Polus City Center či Aupark, prípadne čisto administratívnu štvrť, ktorá po zotmení vymrie, snahou je vytvoriť atraktívne miesto, kde sa budú ľudia zdržiavať 24 hodín denne“.

Ing. Ondrej Chechmánek (fenestra.sk, 15-10-2009) River Park už teraz považuje za „dominantu bratislavského nábrežia“. Dôvodom je že „budovy a objekty bratislavského RiverParku ponúkajú už na prvý pohľad zaujímavé riešenia fasád a vonkajšieho opláštenia“. Portál novostavba.sk (25-4-2009) tvrdí, že „nová bratislavská dominanta sa nemá stať len vyhľadávaným miestom obchodných stretnutí, ale najmä atraktívnou zónou oddychu pre všetkých Bratislavčanov a návštevníkov Bratislavy, to všetko len pár minút od hradného vrchu. V jednotlivých zónach si každý nájde to svoje“. Dunajské nábrežie tak „mení svoju tvár - otvára sa ľuďom. Dunaj, rieka, ktorá sa doteraz mesta len dotýkala, sa stáva natrvalo jeho súčasťou, už patrí k životu“. River Park tak „unikátnym spôsobom spája to, čo k sebe odpradáva patrí - rušný život v meste s energiou európskeho veľtoku“. „Rozsiahle sídlo tak vyplní už roky neudržované, aj keď veľmi lukratívnu plochu o veľkej rozlohe, vzdialenú len 5 minút chôdze od centra mesta. Prominentné miesto je navyše umocnené výhľadom nielen na rieku, ale i na bratislavský hrad na kopci“. (rodinnedomy.cz, 1-2-2008)

Aj podľa D. Krákovéj (bratislava.sme.sk, 30-3-2010) bude mať „nové nákupné centrum a ďalšie plánované obchody v River Parku budú mať oproti ostatným výhodu v dobrej polohe“. novostavba.sk (25-4-2009) tiež za „rozhodujúci konkurenčný tromf komplexu považuje jeho jedinečnú polohu, neopakovateľný výhľad a neporovnateľný rozsah poskytovaných služieb či výhod“. Portál bratislavskenoviny.sk (4-5-2006a) tvrdí, že sa za týmto projektom v Bratislave skrýva „doteraz nepoznaná

kvalita: pridanou hodnotou bude nielen perfektná poloha prakticky v centre mesta, ale aj absolútne špičková úroveň všetkých priestorov“.

„Špecifickú a s ničím neporovnateľnú dimenziu dodajú River Parku jeho partery, kde vznikne zóna pre luxusné obchody, reštaurácie a kaviarne s jedinečnou možnosťou zriadenia letných terás, orientovaných na pešiu dunajskú promenádu i samotný Dunaj“. Ostatné prevádzky „vdýchnu komplexu ďalší rozmer, prinesú mu pulz trvalého života a pretvoria ho na skutočné mesto v meste“ (stavebni-forum.cz, 13-11-2008). Aj podľa portálu bratislava.sk (1-6-2006) „svojimi funkciami River Park zodpovedá sloganu mesto v meste. Na River Park by mala v budúcnosti nadväzovať výstavba na území súčasného PKO a podhradia“. „Nábrevie veľkej rieky patrí v každom svetovom meste k najatraktívnejším miestam. Plynúca a premenlivá voda vytvára imaginárny rámec pre komplex dvadsiateho prvého storočia“. Investor zveril projekt výstavby River Park do rúk holandského architekta E. van Egeraata a jeho ateliéru, ktorý má skúsenosti s podobnými projektmi napr. v Amsterdame alebo Moskve. „Architekti definovali hlavnú štruktúru a koncept nábrežného bloku. Ten je nielen pevne usadený na zemi, ale komunikuje aj s ostatnými živlami: vybieha do vody, sklenenými fasádami sa týči do vzduchu a pre chodcov zostáva miestom odpočinku, zábavy a neformálnych stretnutí. Multifunkčný, prirodzene vytvorený organizmus mnohých budov, ktorý vyrastie priamo na brehu Dunaja, by mal priniesť do Bratislavy nové možnosti pre obchod, zábavu, voľný čas a rekreáciu“.

Podľa M. Trnkusovej (uzemneplany.sk, 5-1-2010) sa „myšlienka vtiahnuť Dunaj bezprostredne do organizmu mesta a vytvoriť atraktívnu nábrežnú urbanisticko-architektonickú mestskú štruktúru na rieke stretla od začiatku s veľkým záujmom odbornej aj laickej verejnosti“. Investor oslovil známeho holandského architekta E. van Egeraata a ten sa s „myšlienkou vytvorenia parku na rieke Dunaj identifikoval a pripravil základný koncept, ktorého motívom malo byť vytvorenie živého, architektonicky a urbanisticky zaujímavého riešeného mesta na rieke, ktoré by poskytovalo funkčnú a tvarovú rozmanitosť, výškovú aj hmotnú primeranosť a v ktorom by sa kľudné obytné zóny striedali s rušnými administratívnymi, obchodnými a služby poskytujúcimi zónami“. „Aj keď sa Bratislave zvykne hovoriť krásavica na Dunaji, návštevník si rýchlo všimne, že vlastne nikdy nemilovala svoju rieku. Nikdy sa nenapojila na rieku tak, ako to urobili napríklad v Prahe“, komentoval projekt jeho autor, holandský architekt E. van Egeraat.

Podľa M. Trnkusovej (uzemneplany.sk, 5-1-2010) bolo „cieľom architekta vytvoriť miesto na rieke. Jeho koncept rozpracovala architektonická kancelária Bouda Masár architekti a hlavnou myšlienkou konceptu je zen-voda-svetlo. Zen predstavuje pokojnú a intímnu zónu určenú na bývanie. Voda ako prírodný živý prispieva k exkluzivite mesta a k jej využitiu smerujú rôzne aktivity a zariadenia v komplexe. Dostatok denného svetla bol zase základnou požiadavkou autorov pre dosiahnutie užívateľského komfortu a je tiež spojený s výhľadmi na rieku či už z bytových, kancelárskych, obchodných a reštauračných priestorov“. Dôležitým východiskom pre architektonické riešenie bolo „vytvorenie takej štruktúry a rozmanitosti budov a priestorov, aby bolo zabezpečené celodenné aj nočné využívanie komplexu a aby nedochádzalo k jeho nočnému vyľudneniu. Základným architektonickým zámerom tak bolo vytvoriť rôznorodú mestskú štruktúru“.

Súčasťou River Parku bude aj jedna výšková dominanta. Po zložitých rokovaniach investora so samosprávou mesta sa predstava „vykryštalizovala do podoby smerujúcej k výškovej pestrosti a rozmanitosti. V praxi to znamená, že prvý a druhý blok budú

mať maximálne osem nadzemných podlaží, tretí a štvrtý v určitej časti od ôsmich do štrnástich nadzemných podlaží. Toto riešenie sa uprednostnilo aj preto, aby sa utlmil vizuálny vplyv troch panelákov pri tuneli“. Podľa M. Trnkusovej sa až po realizácii projektu ukáže, „či sa zámer autorov a investora podarilo naplniť a či si River Park Bratislavčania ale aj zahraniční turisti a návštevníci mesta obľúbia ako naozajstný park na rieke “. (uzemneplany.sk, 5-1-2010)

Manreporter. cz (14-4-2010) tvrdí, že projekt z dielne holandského architekta E. van Egeraata „oživí už dlhší čas spustnuté nábrežie od Nového mosta po most Lafranconi (aspoň čiastočne) a súčasne odstráni bariéru medzi mestom a riekou. Nová bratislavská dominanta sa má stať znovu zónou oddychu pre všetkých Bratislavčanov a návštevníkov Bratislavy. Hotel Kempinski by mohol v slovenskej metropole podporiť kongresovú turistiku, keďže v jeho susedstve vyrastie kongresové centrum“.

„Dominantným objektom celého komplexu sa stal River House, ktorý je osadený priečne k promenáde a hornými podlažiami nad ňu zasahuje“ (uzemneplany.sk, 5-1-2010). Portál obcanskavystavba.cz (23-2-2009) ho považuje za „europsky unikát, pretože tu po prvýkrát v Európe bola pre obytnú stavbu použitá technológia predpínaných konštrukcií, pomocou ktorých sa stavajú mosty. Objekt presahuje nad pobrežnú promenádu a už dnes tvorí jednu z dominant Bratislavy“. Aj podľa bratislavskenoviny.sk (3-7-2008) sa v prípade River Housu jedná o „europsky unikát“. Podľa manreporter.cz (14-4-2010) sa River House bude „pýšiť úžasnou nebeskou atmosférou, keďže bude celý presklený a neprekonateľným výhľadom na riekú Dunaj“.

Občianska iniciatíva Bratislava otvorene (www.bao.sk, 21-12-2010) však, na rozdiel od spomínaných pozitívnych aspektov projektu, považuje River Park však „ukážka arogancie moci peňazí, ktoré si podmanili radnicu, odpredaj pozemkov pod PKO a pokus bývalého primátora A. Ďurkovského o protiprávny predaj areálu PKO súkromnému investorovi, Bratislavu, a najmä jej centrálnu oblasť, postihli také zmeny a trvalé straty hodnôt, ktoré sú v mnohých ohľadoch v histórii mesta bezprecedentné“. Blog bratislavčan.com (10-6-2009) dokonca považuje River Park za „pomník debilizmu tejto doby (a jej reprezentantov). Po intervencii p. Korbačku a súhlasu zastupiteľstva sa maximálna výška okolitej zástavby zvýšila na osem poschodí. Realita je taká, že z pohľadu developera aj mesta je dominantou zrejme celý River Park, pretože osem poschodí má naozaj len jeho marginálna časť. Že je to kvôli úplatkom? Pevne v to verím. Je to síce cynické, ale ak si za tento cirkus niekto aspoň poriadne nenamastil vrecko, musí byť naozaj úplne sprostý. A keby si niekto teraz začal masť bruško s tým, že „za to môžu oni“, primátor, poslanci, úradníci Čo sme si zvolili, to tam máme. A keď sme si ich už zvolili, tak aspoň dávajme pozor, čo sa na radnici deje. Samospráva i úradníci často argumentujú, že si nemôžu diktovať a keď niekto splní zákonom stanovené podmienky, jednoducho musí veci schváliť“.

(b) Rezidenčná funkcia projektu

K Bustin (pluska.sk, 3-7-2007) nazval spustenie predaja bytov v River Parku ako „Luxus, luxus, luxus! Majetní podnikatelia včera odštartovali preteky o nehnuteľnosti v bratislavskej megastavbe River Park na pravom brehu Dunaja“. River Park, investícia za sedem miliárd korún, môže cenami nehnuteľností „pokojne konkurovať tým najdrahším na svete. šetkým vozidlám poslúžia tri podzemné podlažia a každý si bude môcť vychutnať novú širokú promenádu aj s námestím. Luxusné byty sú

atraktívne aj pre mnohých slovenských boháčov“. Podľa stavebni-forum.cz (13-11-2008) je River Park Residences „najlepšej adrese v Bratislave“. J&T Real Estate o ňom hovorí ako o „základe budúcej luxusnej časti Bratislavy, ktorej súčasťou sa stane River Park II a ktorú cez Podhradie so Starým mestom spojí jeho ďalší projekt Zuckermandel.. Poloha na ľavom brehu Dunaja priamo pod hradným vrchom mu – slovami developera – zaručuje „najlepšiu adresu v meste“. Kým všetky rezidencie dostanú orientáciu na rieku, vďaka čomu poskytnú jedinečný výhľad na rieku, administratívnym priestorom pripadne strana severná. Kempinski hotel, prvý hotel na Slovensku patriaci do svetovej siete najvyššej kategórie, prinesie River Parku tak prestíž, ako aj maximálnu úroveň poskytovaných služieb“.

Podľa portálu peniaze.pravda.sk (11-7-2007) River Park ponúka „najdrahšie byty“. Podľa hovorcu investora M. Sýkora je o ne „veľký záujem, už týždeň pred oficiálnym predajom si zákazníci rezervovali 14 bytov zo 108. Pri tvorbe ceny sme nemali z čoho vychádzať, pretože takéto luxusné byty sa v Bratislave dosiaľ nikdy nepredávali. Museli sme preto odhadnúť, koľko sú ľudia ochotní zaplatiť za vysoký štandard“. Podľa investora sú ceny v River Parku „primerané ponúkanej kvalite. Obyvatelia budú mať výhľad na Dunaj a lužný les na druhom brehu, pri stavbe bytov budú použité najnovšie technológie a materiály. Na rozdiel od luxusných sídiel v bratislavskom Starom Meste, majitelia týchto bytov sa nebudú môcť sťažovať na nedostatok parkovacích miest. V podzemí budú totiž skryté tri parkovacie podlažia. Majitelia si navyše budú môcť k bytu doobjednať služby prvého päťhviezdičkového hotela v Bratislave – Kempinsky Hotel bude sídliť v budove“. Podľa viceprezidenta Národnej asociácie realitných agentúr Z. Kezmana pôjde o byty pre „najvyššiu spoločnosť, ktoré zatiaľ nemajú v hlavnom meste obdobu. Určené sú pre tých, ktorí nemajú problém s peniazmi. V každom európskom hlavnom meste sa nachádza aspoň jeden takýto luxusný obytný dom, do ktorého sú niektorí ľudia ochotní investovať milióny“. Tiež dodal, že tento „cenový extrém by nemal ovplyvniť priemerné ceny bytov v metropole. Podobne vysoké sumy možno očakávať aj v Eurovei, ďalšom projekte na nábreží.“ Podľa hospodarskenoviny.cz (5-6-2008) je River Park „ďalším veľkorysým projektom, ktorý ma zbližiť mesto a rieku. Už pred dokončením projektu, záujem o byty na budúcej prominentnej adrese nedaľeko známeho PKO neustále stúpa. Zo zahraničia sa ozývajú najviac Česi, Maďari, Rakúšania a Britovia. Tým sa ceny zdajú byť priateľné“. A. Barát (peniaze.pravda.sk, 11-7-2007) uviedol, že „byty predávame od minulého pondelka. Pri tvorbe ceny sme nemali z čoho vychádzať, pretože takéto luxusné byty sa v Bratislave dosiaľ nikdy nepredávali“. Hovorca investora M. Sýkora vraví, že „museli sme preto odhadnúť, koľko sú ľudia ochotní zaplatiť za vysoký štandard. Ak bude dopyt prevyšovať ponuku, je možné, že ceny porastú. Klesať určite nebudú“.

River Park však ako „ďalšia lastovička zvestovala koniec cenovej bubliny. J&T Real Estate pochopil vzniknutú situáciu spôsobenú vplyvom hospodárskej krízy a pružne na ňu zareagoval zmenou cenovej politiky. Na obdobie Vianoc stiahol ceny bytov v exkluzívnom rezidenčnom komplexe River Park dokonca o neuveriteľných 40 percent“. „Znížením cien reagujeme na momentálnu situáciu na trhu, ktorý vďaka finančnej kríze nie je ochotný platiť za luxus toľko, ako ešte pred krátkym časom. Pre záujemcov o byt v River Parku tak vznikla jedinečná, časovo obmedzená príležitosť získať špičkové bývanie za neopakovateľnú cenu,“ povedal P. Korbačka, predseda predstavenstva J&T Real Estate. Očakáva, že „konkurovať cenou sa pokúsia aj ďalší developeri“, nepredpokladá však, že sa „niektorý projekt dokáže River Parku vyrovnať“.

polohou, službami a prevedením“. Podľa P. Korbačku sa River Park snaží „zlačňovať pri zachovaní štandardov“. Za najväčšie lákadlom považuje tie byty priamo nad hladinou Dunaja v objekte River House. Vzhľadom na polohu, ale aj na koncept bývania bez starostí pôjde o unikátne nehnuteľnosti nielen na Slovensku, ale aj v strednej Európe. Najzaujímavejšia je však poloha pri Dunaji v centre Bratislavy,“ dodáva P. Korbačka (reality.trend.sk, 10-11-2008). Aj podľa ČAS.sk (23-12-2008) sa projekt River Park dostal do „podobných problémov ako Eurovea, týkajúcich sa financovania projektu. Spoločnosť už bola nútená znížiť ceny bytov o 40%“. Podľa hovorca J&T Real Estate M. Sýkoru však „výstavbu prvej etapy polyfunkčného komplexu River Park hospodárska kríza nepoznačila“. Zároveň potvrdil, že „byty v budúcom komplexe sa aj napriek kríze stále predávajú“. Koncom minulého roka spoločnosť ohlásila síce pokles cien pri niektorých až o 40 %, odvtedy sa ich cena viac neznižovala. Podľa M. Sýkoru to „osviežilo trh. Bol to dobrý ťah, boli sme jediní, kto v tom čase predával byty. Stavebné práce však normálne pokračujú, nie je dôvod ich zastaviť. Aj vlani sa pracovalo normálne, hoci sme dlhšie rokovali s bankami o financovaní“ (stavebni-forum.cz (10-3-2009)

(c) Kauza PKO

Na nábreží pri PKO, kde sa pripravuje výstavba veľkého polyfunkčného komplexu River Park, v „uplynulých dňoch vyrúbali stromy. Ochrancovia prírody protestujú, sú však aj hlasy podporujúce výstavbu“. Podľa ochranárov povolenie úradu je „nezákonné, pretože v ňom chýba obvyklá klauzula o tom, že s výrubom sa môže začať, až keď žiadateľ dostane stavebné povolenie“. povedala L. Trubíniová z Bratislavského regionálneho ochranárskeho združenia a dodala, že „ochranári podávajú na prokuratúru podnet na preskúmanie rozhodnutie“ (bratislavskenoviny.sk, 7-4-2005). Hovorca J&T Real Estate M. Sýkora uviedol, že „spoločnosť si nedovolí posudzovať rozhodnutie úradu“, podľa jeho slov však mal na „rozhodnutie dostatok času, aj preto, že ochranári sa ho snažili niekoľko mesiacov brzdiť“. Zdôraznil, že „projekt má podporu mesta, bol prezentovaný na magistráte a predstavoval ho primátor A. Ďurkovešský“. Dodal, že „o vydanie stavebného povolenia je už podaná“. Súčasný stav nábrežia opísal ako „džungľu, do ktorej sa večer bojíte ísť“.

Podľa M. Sýkoru (bratislavskenoviny.sk, 7-4-2005) sa začala petícia na podporu projektu, ktorá „podporuje premenu dnešného málo atraktívneho nábrežia v celej jeho dĺžke a vytvorenie novej atraktívnej pešej trasy od ústia Vydrice až po Nový most“. Občania, ktorí ju podpísali, odmietajú „ochranársky fundamentalizmus“, ktorého cieľom je „nie ochrana zelene, ale vytváranie prekážok urbanistickej a architektonickej premene nábrežia“. Odmietajú preto aj „ochranu problematickej neprehľadnej plochy stromov a kríkov v časti bývalého vstupného areálu PKO a ihriska minigolfu“. Svojím podpisom tiež žiadajú, aby sa táto „zeleň nahradila kvalitnou novou výsadbou drevín na mieste, ktoré určí mestská časť Bratislava - Staré Mesto, prípadne priamo na novej promenáde“. Občania zároveň vyzývajú zástupcov príslušných orgánov štátnej správy a miestnej samosprávy, aby „rozhodli o urýchlčení výstavby lokalít pri Dunaji a tak vytvorili priestor pre oživenie a premenu bratislavského nábrežia Dunaja“.

„Na jednej strane je tu máme pustnúci PKO, na obnovu ktorého mesto nemalo peniaze a na druhej strane mesto nemalo peniaze ani na majetkový vstup do NTC“. Situáciu vyriešilo tak, že „za 281 miliónov korún predalo pozemky na nábreží vrátane

pozemkov pod budovami PKO (nie však samotné budovy) spoločnosti Henbury Development“. Tá ako povedal P. Korbačka, predstavenstva akciovej spoločnosti J&T Real Estate chce na „nábreží vybudovať multifunkčné rezidenčné centrum“. Začali rokovania „vedenia hlavného mesta so spoločnosťami J&T Real Estate a Henbury Development o tom, aké riešenie pre PKO bude najlepšie“. „V každom prípade sa budeme snažiť, aby podobne ako v prípade River Park budúci projekt rešpektoval záujmy mesta a verejnosti a podarilo sa nám ich skĺbiť s víziou investorov,“ dodal Peter Korbačka (bratislavskenoviny.sk, 4-5-2006c)

Občianskej iniciatíve Bratislava otvorenie sa nepáči však rozvoj celého územia areálu PKO v náväznosti na oblasť Podhradia. „územné rozhodnutie pre túto oblasť bolo vydané na základe dnes už neaktuálneho územného plánu zóny Podhradie. Dotknutá lokalita sa od jeho vydania podstatne zmenila, došlo najmä k výraznému zvýšeniu frekvencie dopravy, a to najmä v súvislosti s novopostaveným súborom stavieb v susedstve – v lokalite River Park. Územný plán zóny taktiež absolútne nezohľadňuje skutočnosť, že dotknutá lokalita je súčasťou Mestskej pamiatkovej rezervácie a nijako nereflektuje odborné Zásady pamiatkovej starostlivosti a ochrany, ktoré sú už dlhší čas vypracované a čakajú len na schválenie Pamiatkového úradu SR“ (bao.sk (18-11-2007)).

V apríli 2009 však začalo „symbolické búranie PKO firmou Henbury Development“ (bao.sk). Na čo bývalý primátor Bratislavy A. Ďurkovský „požaduje od investorskej spoločnosti Henbury Development okamžité zastavenie akýchkoľvek prác spojených s búraním budovy bratislavského PKO, navrátenie poškodenej časti budovy do pôvodného stavu a odstránenie plota z pozemkov okolo PKO“. Uviedol, v prípade „nesplnenia týchto podmienok budú voči investorovi vyvodené patričné dôsledky. Naznačil, že prípadné reštrikčné opatrenia by sa nemuseli týkať len tohto investora“. A. Ďurkovský zdôraznil, že „toto je stanovisko primátora, v prípade potreby požiada o podporu aj mesto. So zástupcami Henbury Development a aktivistami chce rokovať, zástupca investora však na rokovanie neprišiel“ (stavebni-forum.cz, 16-4-2009). Podľa bao.sk (25-4-2009) sa „zvesť o začiatku konca starého PKO zasiahla minulý týždeň nielen srdcia Bratislavčanov. Patrila predsa všetkým občanom tohto štátu. Aj bývalej federácie“. V niekom vraj „správa o búraní vyvolala hnev, odpor, bezmocnosť. V inom zase smútok, spomienky na mladosť. V ďalšom azda aj radosť, že ten skanzen socializmu si konečne niekto trúfol dať dolu“. Proti širokej palete pocitov však stojí jednoduchá otázka: „prečo ani dvadsať rokov po zmene režimu tak úžasne sa rozvíjajúce hlavné mesto Slovenska stále nemá za onú "barabizňu" jedinú kvalitnejšiu náhradu?“. Mestskí radní vraj „napokon v júni 2006 pozemky pod areálom PKO predali. Narýchlo, bez verejnej diskusie, bez náhrady. Súkromná firma Henbury Development s J&T v pozadí ich navyše získala veľmi lacno. Nikdy netajila, že objekty PKO nemieni zachovať. A sľuby, že im postaví moderných nástupcov, ešte ničím nepodložila“. Haly v susedstve rastúceho River Parku by už zrejme „dávno zmizli, veď magistrát pre ne vybavil aj búracie povolenie. V poslednej chvíli však zasiahli občianski aktivisti. Žiadajú areálu udeliť pamiatkovú ochranu a dôkladne ho rekonštruovať“. Podľa architekta V. Husáka (bao.sk, 25-4-2009) je „architektúra PKO možno skromná, plánovanému veľtrhovému účelu však úžasne svedčala. Flóry či prvé Incheby, ktoré sa tu konali, boli predsa tiež veľtrhmi. A mali skvelú atmosféru. Výborne riešené interiéry, cenné fasádne stavebné prvky či vitráže Janka Alexyho, to všetko podľa neho zanechalo Bratislave pečať, ktorá by sa mala zachovať“. Po

komunálnych voľbách 2006 PKO „ožil novými aktivitami. Pod tlakom verejnej mienky chce mesto Bratislava pozemky odkúpiť späť, ich cena však päťnásobne vzrástla“.

Podľa stavebni-forum.cz (28-5-2009) sa objavili názory, že bývalý primátor A. Ďurkovský „v súvislosti s PKO nekoná“. Objavili sa po tom, ako staromestský stavebný úrad potvrdil, že „ani po mesiaci nepožiadali o zrušenie búracieho povolenia pre PKO. K tomuto kroku ho zaviazali poslanci koncom apríla na zasadnutí mestského parlamentu. Podľa rozhodnutia tak mal urobiť s okamžitou platnosťou“. Zároveň ho poverili, aby urobil „všetky potrebné kroky k vypovedaniu zmluvy o spolupráci medzi mestom a investorom z júna 2006“. Dôvodom tohto rozhodnutia je „porušenie ustanovení zmluvy o súčinnosti zmluvných strán a neohlásené začatie búracích prác“. Podľa hovorkyne primátora B. Szabovej „nie je pravda, že primátor vo veci uznesenia nekoná. Naopak, ihneď po podpise uznesenia nariadil pracovníkom magistrátu, aby urobili kroky, ku ktorým ho poslanci zaviazali“.

V decembri 2009 sa ako nová možnosť vyriešenia konfliktu rysovala výstavba novej kultúrnej haly na mieste vtedajšieho PKO a jej prenajatie do správy mesta. „PKO by mala nahradiť nová hala pre približne tisíc návštevníkov. Tá by mala byť súčasťou plánovaného komplexu River Park II. Rozhodli o tom dnes mestskí poslanci“ (bratislavskenoviny.sk, 17-12-2009). Podľa primátora mesta A. Ďurkovského však „prichádza realita stavby do úvahy až po všetkých konaniach, teda územnom a stavebnom, nasledovať bude samotná výstavba a kolaudácia budovy. Najskôr teda o dva až tri roky. Nájomné bude v tom čase výhodné. Teraz je akceptabilné, v tom čase bude výborné“. Na otázku, či teda „dnešné rozhodnutie zastupiteľstva znamená búranie PKO, neodpovedal jednoznačne“. „Investor sa totiž môže podľa neho rozhodnúť aj pre obstavanie haly či iné architektonické riešenie. Musí to však byť v súlade s územným plánom mesta. pôvodný projekt River Park II. bude musieť prejsť zmenami, keďže nepočítal s výstavbou tejto haly“. Výstavbu komplexu bude „platiť investor, okrem toho by mala byť zrekonštruovaná promenáda. Jej obnova sa zatiaľ neuskutočnila, pritom sa o nej hovorilo pri predaji mestských pozemkov pod PKO. Investorov mal totiž časť peňazí za pozemky zaplatiť práve formou rekonštrukcie promenády“. Vybudovaním novej haly a rekonštrukciou promenády bude podľa primátora „celý problém doriešený“ (bratislavskenoviny.sk, 17-12-2009). Konateľ spoločnosti Henbury Development J. Krnáč, ktorý vlastní pozemky pod PKO „má búracie povolenie po minuloročnom nátlaku predĺžené do konca roka 2011“. Nevylučuje tak, že „búranie PKO v tomto roku prebehne“. „Zatiaľ sa s búraním neponáhľame, nevylučujeme však, že začneme už tento rok“, povedal J. Krnáč. PKO sa však naďalej snažia zachrániť občianski aktivisti. Sú totiž „presvedčení, že pokiaľ PKO stojí, je možné ho ešte zachrániť. Občianska iniciatíva Bratislava otvorene ešte začiatkom februára informovala, že opätovne podávajú podnet Pamiatkovému úradu SR na vyhlásenie PKO za národnú kultúrnu pamiatku“. Spoločnosť momentálne podľa J. Krnáča pracuje na „projekte budúceho komplexu River Park II. Jeho súčasťou by mala byť aj sála ako náhrada za existujúce PKO“. Pôvodný úmysel náhrady PKO v rámci „komplexu Eurovea bol podľa nej omnoho drahší, s predajom Istropolisu nesúhlasili odbory a iné možnosti neboli“, povedala P. Pavlíková. „S mestom sme našli kompromisné riešenie ich problému a táto dohoda bola prijateľná vzájomne,“ konštatoval J. Krnáč. Podľa neho sa však obyvatelia mesta „nemusia obávať, že na nábreží nevznikne dlho sľúbená promenáda. Veď je to súčasťou dohody s mestom. Promenáda bude súčasťou nového zámeru“. Podobne sa pred časom vyjadrila aj

Pavlovičová. Mesto ju má podľa nej *"zmluvne perfektne zabezpečenú"*. O promenáde sa pritom hovorilo už pri predaji pozemkov pod PKO pred piatimi rokmi.

Podľa pravda.sk (9-4-2010) *„musel ustúpiť stavebným zámerom autorov luxusného komplexu River Park aj historický kamenný múrik na dunajskom nábreží“*. Pôvodne viac ako dvojkilometrové architektonické dielo pozdĺž celého River Parku zbúrali. *„Tento verejný priestor nepatrí finančným žralokom, ale mestu a jeho obyvateľom,“* namieta proti zbúraní múrika občianska iniciatíva Bratislava otvorene. Mesto sa vo štvrtok nevyjadrilo, či na *„takéto riešenie dalo súhlas“*, uviedla hovorkyňa magistrátu E. Chudinová.

Mesto Bratislava, v neskoršej fáze, vyjadrilo svoj záujem o prezentáciu projektu budúceho komplexu River Park II - *„súčasťou komplexu by pritom mala byť aj sála pre približne tisíc návštevníkov, ktorá by mala slúžiť ako náhrada za ešte existujúce priestory Parku kultúry a oddychu (PKO). Ten v súčasnosti stojí na mieste nového plánovaného komplexu. Sálu si bude hlavné mesto prenajímať 20 rokov, ročne by malo zaplatiť 466 480 eur“*. *„Hlavné mesto už deklarovalo záujem o prezentáciu projektu, predovšetkým pre poslancov a samozrejme aj pre verejnosť,“* povedala hovorkyňa B. Szabóová (stavebne-forum.sk, 25-5-2010).

4.4.4 Diskurz; River Park po jeho dokončení

(a) Funkcia a funkčné prepojenie projektu s mestom

Motívom za vybudovaním projektu River Park bolo podľa portálu ASB.sk (8-10-2008) *„vytvorenie živého a atraktívneho priestoru pri rieke, ktoré poskytne funkčnú aj tvarovú rozmanitosť, výškovú aj materiálovú primeranosť. Zámerom investora bolo vtiahnuť Dunaj do organizmu mesta a vytvoriť tak atraktívnu nábrežnú urbanisticko-architektonickú mestskú štruktúru na rieke. Výsledok ho naplňa, pričom pokojné obytné zóny orientované na Dunaj sa striedajú s rušnými administratívnymi, obchodnými a zónami poskytujúcimi služby“*. *„Stotožnili sme sa s predstavou van Egeraata, že projekt má byť pokračovaním mesta,“* hovorí architekt Peter Bouda (ASB.sk, 8-10-2008). *„Nemalo to byť sídlisko, ani megakoncept jedného architektonického útvaru, ale projekt multifunkčného centra, ktorý mal byť v súlade s prirodzeným rastom mesta. Aj preto sa River Park, podobne ako mesto, skladá z blokov určitej veľkosti, ktoré pochádzajú od rôznych architektov“*.

Pôvodný urbanisticko-architektonický koncept holandského architekta E. van Egeraata prešiel počas výstavby viacerými zmenami, no pôvodná myšlienka aby bol projekt *„vo svojej skladbe pokračovaním mesta, zostala zachovaná“* (ASB.sk, 15-9-2011). Podľa samotného architekta projektu E. van Egeraata (erickvanegeraat.com) *„River Park lokalizovaný na ľavej strane Dunaja v päť minútovej vzdialenosti od centra Bratislavy, zrevitalizovalo územie medzi riekou a historickým centrom mesta na vibrujúcu mestskú štvrť, odrážajúcu moderný kozmopolitný štýl života. River Park významne zvyšuje hodnotu mesta. Slovenské hlavné mesto tak ponúka jedinečnú kombináciu imperiálnej a modernej architektúry a je schopné si konečne naplno užít kvalitu nábrežia“*.

J. Krnáč (uzemne plany.sk, 25-2-2011) tvrdí, že *„lokalita nábrežia Dunaja bola vždy projektovaná ako nová mestská zóna. Zámerom bolo vybudovať peknú modernú štvrť pre všetkých. Táto lokalita má obsahovať segmenty pre náročných klientov, ale svojím zameraním oslovuje najmä typického Bratislavčana. Mestská polyfunkcia s oddychovou zónou a kultúrno-spoločenskou sálou je široká ponuka pre klientov*

rôzneho zamerania. Hlavným prvkom v tomto kontexte sú verejné priestory medzi jednotlivými blokmi, moderná nábrežná promenáda a, samozrejme, mestská hala, ktorá okrem iného prinesie do územia život“. Podľa J. Pokorného (uzemneplany.sk, 25-2-2011) je pridanou hodnotou projektu „promenáda na nábreží Dunaja – mestotvorný prvok, ktorý má slúžiť ako oddychová zóna pre Bratislavčanov. Zámerom investora je „priviesť na promenádu aj malé hudobné telesá a prinavrátiť do mesta ducha promenádneho oddychu, ktorý bol historicky vždy významnou súčasťou diania v ňom“.

Podľa L. Mistríka (reality.trend.sk, 6-10-2011) len „minimum developerských projektov v hlavnom meste spôsobilo toľko rozruchu ako vlnková loď J&T Real Estate – River Park na nábreží Dunaja. Či už od prvotných výkopov, keď sa aktivisti s developerom sporili o storočný platan alebo kvôli architektúre, objemom budov i samotným cenám bytov. Veľkolepý projekt s veľkolepou reklamnou kampaňou a obrovským rozpočtom si od svojho vzniku až po dokončenie prežil všetko“. River Park autor považuje za „výnimočnú stavbu (pre niekoho v dobrom alebo zlom), ktorej podobná v Bratislave tak skoro nevznikne. Konkurenciou je jedine Eurovea, ktorá dopadla trochu odlišne“. Ing. arch. M. Jakušová (uzemneplany.sk, 29-11-2011) tvrdí, že vďaka River Parku sa Bratislava „po rokoch konečne začala pozeráť k Dunaju. Donedávna sa mesto samoľúbo dívalo do seba chrptom k rieke, neuvedomujúc si, že tak prichádza o jeden z najfascinujúcejších živlov, ktoré obohacujú život v meste“. Aj podľa portálu jtre.sk sa „Bratislavské nábrežie Dunaja sa postupne otvára ľuďom. Dunaj, rieka, ktorá sa doteraz mesta len dotýkala, sa stala natrvalo jeho súčasťou. River Park unikátnym spôsobom spája to, čo k sebe odpradáva patrí – život mesta s energiou európskeho veľtoku“.

Podľa webu archiportal.sk (15-12-2010) je River Park „ambiciózny projekt z dielne svetoznámeho holandského architekta E. van Egeraata“. Nový komplex „oživuje už dlhší čas spustnuté nábrežie a súčasne odstraňuje bariéru medzi mestom a riekou. Nová bratislavská dominanta sa nemá stať len vyhladávaným miestom obchodných stretnutí, ale najmä atraktívnou zónou oddychu pre všetkých Bratislavčanov a návštevníkov Bratislavy, to všetko len pár minút od hradného vrchu“. Ing. arch. T. Vitek (style.hnonline.sk, 27-9-2013) však naopak považuje River Park za „nechcený bunker pri Dunaji. Vízia mesta v meste, vďaka ktorému si naplno užijete riekou, podľa názoru mnohých príliš nevyšla“. Riaditeľka Slovenského centra dizajnu K. Hubová tvrdí, že sa s ňou „doslova minula“. Holandskému architektovi E. van Egeraatovi sa nielenže „nepodarilo pritiahnuť ľudí na dunajské nábrežie, ale dokonca vytvoril multifunkčný komplex, ktorý zo svojej odvrátenej strany (otočenej do ulice) pripomína skôr bunker. River Park je jednoducho škaredý. Keď sa na River Park pozeráte z Hradu, vidíte len ponurú monolitickú stenu – hradbu medzi riekou, mestom a človekom. Ľudské meradlo a príjemný pocit sa zo stavby vytratili a to, dúfam, nebol architektov zámer.“

Podľa J. Ilčíka (reality.trend.sk, 6-10-2011) si „Slováci radi závidia a úspech nedoprajú. Radi sa vyjadrujú k témam povrchné a nezriedka vedú plamenné reči, najmä anonymní laici. Urbanizmus Bratislavy je – až na výnimky – desivý, možnosti luxusného bývania (okrem individuálnych víl a rodinných sídiel) sú de facto obmedzené na pár ponúk. Urobiť niečo so zúboženým podhradím a nábrežím, ktorému panujú také perly ako priečelie národnej galérie alebo väčšina objektov Parku kultúry a oddychu – to nie je selanka“. Podľa autora je dobré, že „ľudia s globálnou rozhladenosťou“. Aj preto existuje River Park. „Ako to už býva, vždy sa

vynoria zarytí oponenti či nostalgici za dávnyimi časmi, ktorí si radi kopnú bez toho, aby sa snažili pochopiť aj odborné súvislosti“. River Park je podľa neho „väčšia téma, ako sa na prvý pohľad zdá. Komplex podstatnou mierou kreuje mestskú panorámu, budovy plnia multifunkčné účely“.

Podľa J. Ilčíka (reality.trend.sk, 6-10-2011) je River Park „postavený na vhodnom mieste, avšak pôsobí osamotene. Ústredným motívom je primárny kontakt s vodnou hladinou, kvalitu adresy ale limituje rozpadajúce sa PKO a zreteľný hluk zo štvorprúdovky gen. Svobody“. Komplex podľa neho „svojou hmotou a prevedením udal tón, ktorý naplno vyznie až po výstavbe plánovaných projektov v susedstve (najmä v priestore medzi River Parkom a Novým mostom)“. Podľa reality.trend.sk (6-10-2011) nábrežný projekt pri PKO treba „pochopiť a vidieť ho v širšom kontexte budúcej zástavby na nábreží. V súčasnosti objemom svojej výstavby a najmä výškou len rozvíja nie celkom šťastné umiestenie troch vysokých panelákov“. Ak sa developerovi podarí presadiť „ideu Nového PKO a výška budov bude smerom z centra mesta klesať, River Park už nebude pôsobiť ako opustený ostrov“. Podľa L. Petránskeho (ASB.sk, 8-10-2010) to, čo „Eurovea naznačila, River Park rozvíja. Je to ďalšie sklíčko v mozaike riešenia nábrežia na ľavom brehu Dunaja. Po dobudovaní Vydrice a Zuckermandlu sa v hlavnom meste vytvorí príjemná nábrežná promenáda“. Autor konceptu sa podľa J. Ilčíka pokúsil vytvoriť „variáciu na pokračovanie obrazov Starého mesta, kontakt so samotnou staromestskou atmosférou však chýba a je otázne, či má význam usilovať sa o takéto spájanie“. M. Brežňanský považuje za „boľavým miestom všetkých existujúcich aj plánovaných projektov v centre mesta je dlhodobá doprava“. Preto je dôležité aby sa „pri štúdiu spájania projektov v tomto priestore prizeralo nielen na územie samotného Zuckermandla, ale aby bol do nej zahrnutý aj River Park a plánovaná výstavba vo Vydrici,“ vysvetľuje senior projektový manažér J&T Real Estate V. Beka.

V súvislosti s rozvojom ďalšieho územia v oblasti Podhradia - Vydrice a Zuckermandlu a prepojení projektu River Park na túto zástavbu, poukázala občianska iniciatíva Bratislava otvorene na „nevysvetliteľné prešľapy, ktoré na magistráte produkuje oddelenie koordinácie územných systémov pod vedením Ing. arch. Jely Plencnerovej“. Podľa iniciatívy ide o „v prípade Dunajského nábrežia v oblasti PKO za jedno z najdôležitejších území mesta“. Táto séria nepochopiteľných súvislostí „vyvoláva otázky skôr o rôznych formách „zainteresovanosti“ ako o profesionálnej práci“. Bouda a Masár Architekti, s. r. o. vyhrali verejnú súťaž na zhotovenie diela - Územný plán zóny Bratislavské nábrežie (PKO)- „za neprímerane nízku cenu“. Za absurdne nízkymi cenami je podľa názoru Bratislava otvorenie „skrytý konflikt záujmov v predmetnom území, keďže táto spoločnosť stojí aj za projektom River Park a je tak prepojená s finančnou skupinou J&T“. Táto situácia oprávnene vzbudzuje otázky, „aké sú vlastne skutočné vzťahy medzi mestom a spoločnosťami Bouda a Masár Architekti, J&T, Henbury Development a či nejde o klientelizmus?“

Aj aktivistka K. Simončíčová (bratislavskenoviny.sk, 5-3-2013) z iniciatívy Bratislava otvorene „upozorňuje na možný konflikt záujmov. Táto spoločnosť pripravuje rôzne developérske projekty na celom nábreží, aj v Podhradí, napríklad Zuckermandel, sú autormi stavby River Park a je veľmi pravdepodobné, že na nábreží budú autormi aj ďalších projektov“. Ak podľa nej architekti pracujú pre investora, „nemôžu zároveň spracovávať územný plán, ktorý je verejným záujmom“. Hlavná mestská architektka I. Konrad pripustila, že mesto „súťaž chcelo zrušiť, lebo cena významne podliezala nároky na spracovanie takejto dokumentácie. Mala som pri

sebe právničku, riešili sme, čo sa tým dá robiť. Nemali sme však dostatočné právne možnosti v tomto smere“. Predseda komisie územného a strategického plánovania M. Muránsky má podobný názor, „skúmali sme, ako sa môžeme vykrútiť z tohto nepríjemného zovretia, keď na jednej strane je našou povinnosťou vysúťažiť najnižšiu cenu a na druhej strane, v súťažných podkladoch nebolo vyžadované, aby architektonická kancelária preukazovala, že nemá konflikt záujmov“. Architekti nízku cenu mestu vysvetlili. „Výška našej cenovej ponuky súvisela najmä s tým, že to územie máme zmapované a problémom riešenia nábrežia sa dlhšie zaoberáme,“ odôvodnil pre TASR nižšiu cenu P. Bouda z architektonickej kancelárie. „Suma 1500 eur je cena kávy, ktorú firma Bouda Masár spotrebuje počas prípravy tohto projektu, nie cena projektu. To je škandál,“ okomentoval cenu za spracovanie návrhu územného plánu zóny námestník primátora J. Budaj. Primátor M. Ftáčnik si myslí, že ak bude „mesto pokračovať v tomto vzťahu, malo by sa správať aktívne. Obstarávateľ sme my, zadanie dávame my, územný plán sa bude schvaľovať v zastupiteľstve. Máme usmerňovať práce dodávateľa tak, aby zodpovedali verejnému záujmu a našim predstavám. Bude to ťažšie, ak máme podozrenie, že je táto kancelária možno pripravená zastupovať aj iný záujem. Ale nejakú cestu vidím aj v tejto situácii“ (bratislavskenoviny.sk, 5-3-2013).

Projekt River Park reagoval na dobu v krízovom režime, a preto neostal len v pôvodne zamýšľanom návrhu. „Kríza mala dosah predovšetkým na kupujúcich a ich spôsob zmýšľania“, uvádza Ing. P. Remenár, finančný riaditeľ J&T Real Estate. „Dopyt na rezidenčnú časť sme na jeseň 2008 podporili celoplošným znížením cien až o 40 %, čím sa predaj podarilo veľmi úspešne naštartovať, a v tom čase, keď v Bratislave nikto žiadny byt nepredával, sme v River Parku predali desiatky bytov. Dnes nám situácia vzhľadom k úspešnosti predaja bytov dovoľuje dokonca znovu zvyšovať ceny. Administratívne a obchodné priestory v parteri sa nám vzhľadom na kvalitu vyhotovenia a polohu projektu podarilo aj v čase krízy prenajať veľmi dobre.“ Podľa portálu realexpert.sk (24-4-2012) J&T pristúpilo „k zdražovaniu bytov až v závere roka 2010, kedy cenovky posunulo v priemere o 4,5 percenta vyššie. Okrem predaja ponúkla spoločnosť časť bytov na dlhodobý prenájom“. Obdobie krízy teda ovplyvnilo v priebehu realizácie aj spôsob dokončenia rezidencií a nastavili sa nové štandardy, ktoré reagovali na zmenený postoj kupujúcich. „Klienti si teraz môžu rezidencie dotvárať podľa vlastných predstáv z holobytov alebo si od nás objednávajú plný štandard, to znamená, že im dokončujeme úplne všetko,“ hovorí Ing. R. Christov, projektový manažér zo spoločnosti J&T Real Estate zodpovedný za River Park. Zmenám sa podrobili aj nároky na obchodné priestory. Určujúcim faktorom bola obsadenosť a funkčnosť priestoru vzhľadom na vývoj na trhu. Menilo sa aj dispozičné riešenia interiéru. „Všetky zmeny sa diali na báze zlučiteľnosti dvoch zdanlivo nesúvisiacich elementov – ekonomizácie prevádzky a zároveň jej jedinečnosti. Jedinečnosť nielen z pohľadu jej estetickej vyváženosti a prepojenosti s okolím, ale najmä dôrazu na výber ponúkaného tovaru a služby vo vzťahu k zákazníkovi (návštevníkovi),“ hovorí Ing. A. Lang, generálny manažér spoločnosti Diversified Retail Company, ktorá spravuje obchodné priestory v River Parku.

(b) Architektúra a technické prevedenie projektu

Polyfunkčný komplex Riverpark je často „kritizovaný pre svoj obstavovaný objem a nerešpektovanie morfológie krajiny.“ (uzemneplany.sk, 16-1-2010). Podľa iniciatívy Bratislava otvorene (bao.sk, 31-7-2013) River Park „svojou megalomanskou mierkou

(výšky, objemy, zastavanosť a pod.) navždy zničil dunajské nábrežie.“ Iniciatíva pridáva, že „administratívno-obytný komplex River Park svojim riešením a funkčnou náplňou život na nábreží utlmuje. Zbúraním PKO a neregulovaným pokračovaním súkromného River Parku až po internát Lafranconi by sa tento priestor zmenil na semiprivátny. Vzhľadom na ekonomicky najsilnejšie sociálne skupiny, ktorým je River Park určený, by následne celkom prirodzene spel k sociálnej segregácii obyvateľstva a vytesňovaniu niektorých aktivít a skupín (deti a mládež, ľudia v seniorskom veku, sociálne slabší) i k ďalšej privatizácii pôvodne verejného priestoru – napríklad k zaberaniu mestskej promenády pri Dunaji automobilovou dopravou obyvateľov River Parku.“ (bao.sk 12-5-2011). E. Trubínová (bao.sk, 27-1-2014) dokonca označuje River Park za „príšerná opachu, ktorá naveky zničila panorámu nábrežia a kole oči občanom aj takmer všetkým architektom a urbanistom.“ A to ešte Bratislavčanov čaká „čeliť ďalším developerským „počinom“ J&T – napr. výstavbe Zuckermandla v Podhradí alebo zámeru zbúrať PKO a nahradiť ho ďalším nádorom na nábreží.“ Podľa D. Krákovkej (bratislava.sme.sk, 27-8-2010) projekt „vníma verejnosť citlivo ale aj pre výšku budov, najmä od cesty.“ Ešte počas výstavby sa vyjadril aj primátor A. Ďurkovský, že „budovy sa mu nepáčia“.

Územný plán hlavného mesta SR Bratislavy z roku 2007 určil, pokiaľ môže pristúpiť zástavba k Dunaju a odkiaľ má viesť nábrežná promenáda. „Zástavba išla okrem námestia pred hotelom Kempinsky naozaj až po maximálnu možnú hranicu s výnimkou úzkych otvorených vnútroblokov medzi jednotlivými budovami. O vytvorení kvalitného verejného mestského prostredia vo vnútroblokoch nemôže byť však reč. Slúžia skôr len na odvetranie, presvetlenie vnútorných priestorov.“ (uzemneplany.sk, 29-11-2010) AJ podľa J. Ilčíka (reality.trend.sk, 6-10-2011) sa „ani po viacnásobných obhliadkach sa nemožno ubrániť pocitu prílišnej hustoty zastavania parcely. Je to jeden z argumentov, ktorý nedovoľuje používať superlatíva.“ Uprostred nízkej línie teda „akoby z vesmíru pristála mohutná, mimoriadne hustá zástavba Riverparku dosahujúca výšku 14 podlaží, ktorá vystupuje nad úroveň nábrežnej aleje.“ (uzemneplany.sk, 29-11-2011). „Výška zástavby však bola odsúhlasená mestským zastupiteľstvom a potvrdená v územnom rozhodnutí,“ hovorí marketing communication coordinator River Parku, M. Smítalová, s tým, že „výhľad sa nikomu vďaka stavbe nezhoršil. PKO, ktoré je podľa nej srdcovkou Bratislavy, River Parkom len získalo. Obnovovali totiž okolité plochy, ako napríklad parkoviská a zeleň pri ňom.“ (bratislava.sme.sk. 27-8-2010)

„Architektonickým unikátom komplexu je budova J&T River House, ktorá sa svojou konštrukciou nakláňa ponad promenádu a hladinu Dunaja, a tým tvorí hlavnú vizuálnu dominantu projektu. Koncept River Parku vytvoril holandský architekt E. van Egeraat. Ten prišiel s víziou mesta v meste, vďaka ktorému si naplno užijete rieku.“ (jtre.sk) Aj podľa samotného autora projektu E. van Egeraata (erickvanegeraat.com) je „River House centrálnom časťou rozvoja. Táto rezidenčná budova sa vznáša nad vodou, zatiaľ čo ponúka jedinečné výhľady na rieku Dunaj a vyhradzuje územie pre všetkých návštevníkov a obyvateľov prichádzajúcich po nábreží.“ Podľa J. Ilčíka (reality.trend.sk, 6-10-2011) je tento koncept „zaujímavý, invenčný a vyspelý.“ Zatiaľ čo, „rozpracovanie myšlienky je už slabšie a dalo by sa opísať slovami: priveľa kuchárov presolí polievku. Je evidentné, že projektový návrh bol x-krát prekresľovaný a zohľadňovali sa nápady priveľkého počtu ľudí. Výsledný efekt nepôsobí vábivo, čo je škoda.“ Podľa Ing. arch. M. Jakušovej „zastávať parcelu na maximum a na naozaj trúfalú výšku nerešpektujúcu charakter prostredia asi developerovi nestačilo. Tak

vysunul tie najlukratívnejšie apartmány ponad promenádu až nad Dunaj. Samozrejme, výhľad predáva, a tak je cena týchto apartmánov najvyššia. To, že táto budova pretala výhľad na rieku všetkým ľuďom korzujúcim po nábreží a vnucuje sa do optiky zo všetkých strán, je možno pre developera nepodstatné. On vie totiž lepšie speňažiť výhľad pre pár klientov zvnútra, nie pre chodcov vonku. Konaniu developera vcelku rozumiem. Ten, čo má ustrážiť nadradenosť verejného záujmu nad súkromným, sedí na mestskej radnici a pripravuje predvolebnú kampaň.“ Ako dodáva iniciatíva Bratislava otvorene (bao.sk, 5-2-2013) River Park sa so „sebe vlastnou aroganciou zahryzol aj do tohto verejného priestoru. Zlá architektúra zrejme neznesie vedľa seba niečo pekné a kultivované, a preto ničí všetko vôkol seba. Takto bohužiaľ skončila aj travertínová balustráda pozdĺž celého River Parku.“

Pri príležitosti otvorenia hotela, predseda predstavenstva spoločnosti J&T Real Estate, P. Korbačka uviedol, že „sme veľmi hrdí, že sa nám podarilo úspešne vybudovať hotel špičkovej kvality. Ide zároveň o najdrahšiu hotelovú stavbu na Slovensku, keďže celková investícia naň bola vyše 70 miliónov eur.“ (aktuality.sk, 17-6-2010) „Kempinski Bratislava je narozdiel od nedávno otvoreného Sheratonu Bratislavanaozaj prepojený s riekou – väčšina izieb má výhľad na Dunaj, lepšie izby a apartmány aj na hradný kopec. Hotel tak pomyselne prepája mesto a rieku, tak ako tvrdia jeho tvorcovia.“ (hotelovo.sk, 4-6-2011) Generálny riaditeľ hotela Konstantin Zeuke verí, že „Bratislava získala hotel, ktorý spĺňa požiadavky aj tých najnáročnejších hostí, ktorí uprednostňovali Viedeň či Budapešť. Bratislava je pre návštevníkov stále málo objavenou turistickou destináciou. Náš nový hotel nielenže rozšíri portfólio hotelovej skupiny Kempinski, ale aj zvýši silu spoločnosti vo východnej Európe poskytnutím novej destinácie pre všetkých návštevníkov.“ (aktuality.sk, 17-6-2010) Podľa portálu vieraevents.cz (25-10-2010) je Kempinski Hotel presne „takým hotelom, ktorý Bratislave chýbal. Čím ďalej, tým viac, klientov považuje Bratislavu či jej okolie za potenciálnu lokalitu pre svoje medzinárodné eventy v Dunajskom regióne, ktorý poslednou dobou naberá na svojej dôležitosti.“

(c) Kauza PKO

Podľa J. Pokorného (uzemne plany.sk, 25-2-2011) „rozbúrené vášne sprevádzajúce roky trvajúcu kauzu búrania bratislavského PKO akosi zatienili samotný projekt River Park II, ktorého podstatou je tento síce kultový, dnes však už značne schátralý a morálne opotrebovaný kultúrno-spoločenský stánok nahradiť novým administratívno-rezidenčným komplexom River Park II postaveným v architektonickom jazyku 21. storočia“. V celej kauze sa podľa zdá, „investor zvädzal pri jeho presadzovaní boj s pomyselnými veternými mlynmi“. Aj podľa D. Kráčkovej (bratislava.sme.sk, 27-8-2010) projekt „vníma verejnosť citlivo aj pre tesnú blízkosť PKO, ktoré má padnúť“.

V auguste roku 2010 sa jednalo o 3 rozdielnych alternatívach zachovania PKO. „Jedna hovorí o zachovaní celého objektu, dve o čiastočnom. Bratislavskí poslanci by ich mali schvaľovať na rokovaní mestského zastupiteľstva koncom tohto mesiaca. Územný plán zóny Bratislavské nábrežie by sa mal spracovávať v alternatívach, takúto podmienku si dalo mesto“. Primátor M. Ftáčnik však pripúšťa, že „alternatívu, ktorú potom poslanci schvália, budú musieť vedieť aj reálne presadiť. Pozemky pod PKO totiž vlastní spoločnosť Henbury Development, s ktorou sa mesto sporí o určenie platnosti právnych úkonov a už dvakrát súd prehralo“. „Alternatív, ktoré mesto zvažovalo, bolo mnoho. Od kúpy Istropolisu, rekonštrukcie Skladu č. 7 v komplexe

Eurovea až po projekt výstavby Lido Parku na pravej strane Dunaja. Nakoniec sme však alternatívu ponúkli sami, a síce Nové PKO. Rozhodli sme sa, že kultúrno-spoločenskú halu, ktorú sme plánovali postaviť na tomto území od samého začiatku, môžeme poskytnúť my. Tak sme celý projekt prepracovali a predložili. Schválilo to mestské zastupiteľstvo a dalo zelenú podpisu zmluvy o budúcej nájomnej zmluve, ktorá je dnes platne podpísaná. Tak vznikla idea Nového PKO, ktorej osud je, žiaľ, nejasný, nakoľko mesto po zmene vedenia mení postoje a predstavy o veľkosti a kapacite kultúrno-spoločenskej sály“ dodáva konateľ spoločnosti Henbury Development J. Krnáč (uzemne plany.sk, 25-2-2011). Otázkou podľa konateľa je, či má „mesto na takúto investíciu peniaze. My sme ponúkli jasné riešenie: vybudovať v tejto lokalite novú polyfunkčnú zónu s promenádou a modernou kultúrno-spoločenskou halou, ktorá bude slúžiť všetkým Bratislavčanom. Od začiatku bolo našim cieľom dokončiť revitalizáciu nábrežia Dunaja, aby projekt ako celok mohol slúžiť verejnosti“.

Podľa občianskej iniciatívy Bratislava otvorenie je PKO „výkladnou skriňou mesta“ (bao.sk, 13-4-2011). Občania sa v neskoršej fáze stali „masívnej kampane developerov a petície za tzv. Nové PKO, ktorá sa valí na verejnosť cez printové a elektronické médiá. V skutočnosti ide o projekt výstavby komplexu River Park II, ktorý má nadviazať na neslávne známy River Park I, za cenu zbúrania dnešného PKO. Napriek tomu autori petície prevzali viaceré myšlienky i postupy kampane za záchranu PKO, ktorú už roky vedie občianska iniciatíva Bratislava otvorene (BAO). Zjavne preto, aby urobili projekt River Park II stráviteľnejším pre kultúrnu verejnosť“. Podľa iniciatívy je „volanie po záujmoch občanov na prvom mieste je výsmechom – aj „vďaka“ takým developerom, ktorí sú zodpovední za katastrofu menom River Park I“. „Až štyri pätiny obyvateľov (79,4%) potvrdili historicky vžitú predstavu o využití nábrežia. Na nábreží má zostať kultúrny stánok“, tvrdí Bratislava otvorene (bao.sk, 25-5-2011). Občania si naďalej želajú aby „tento priestor naďalej zostal pre nich a pre kultúru. Svojím postojom dali jasne najavo, že odmietajú premenu nábrežia v štýle River Park I., ktorý výrazne zúžil verejný priestor, zmenil funkcie nábrežia i promenády a obmedzil jeho využívanie iba pre bohatšie vrstvy“. Iniciatíva tvrdí, že „investor opakovane preukázal svoj negatívny vzťah k nášmu kultúrnemu a prírodnému dedičstvu“.

Podľa J. Krnáča (uzemne plany.sk, 25-2-2011), konateľa spoločnosti Henbury Development má „celá kauza má politické pozadie a to hovorí za všetko. Práve občianski aktivisti by chceli z tejto situácie vyťažiť nejaký politický kapitál a mediálnu pozornosť, viacerí údajní aktivisti sú zároveň aj volenými poslancami na rôznych úrovniach samosprávy, a to už nie je občiansky aktivizmus, ale politikárčenie“. Verím, že sa potvrdí, že „verejnosť – či už odborná, ale aj laická – je na našej strane a podporí racionálne a efektívne riešenie, ktorým River Park II bezpochyby je. Komunikujeme s verejnosťou a jej názor je vo vzťahu k nášmu projektu veľmi pozitívny“. Žiaľ projekt je podľa konateľa pod „silným politickým tlakom, kde sa iracionálne potláčajú investičné zámery v prospech Bratislavčanov, a to je absurdné“. Investor podľa J. Krnáča dodržal postup „komunikácie s mestom ako aj verejnosťou, ale nový primátor ignoruje celú minulosť projektu a to je zlyhanie na plnej čiare. Mesto nemôže vytvárať stav právnej a investičnej neistoty, kde dnes neplatí slovo dané včera. Bývalé vedenie bolo zase ticho, čím dalo obrovský priestor druhej strane. My sme sa v spolupráci s oboma developermi a architektmi viac ako na jej útoky koncentrovali na tvorbu celkovej koncepcie s cieľom vytvoriť perfektný projekt ako po urbanistickej, tak po funkčnej stránke“. Co sa týka zachovania PKO nemyslí si, že „ide o architektúru s iným

určením. Artefakty z budovy plánujeme umiestniť do novej kultúrno-spoločenskej haly, a teda vnieť do nej aj kúsok histórie. Už od roku 2005, keď sme náš zámer prvýkrát predstavili verejnosti, sme presadzovali názor, že v danom mieste má byť aj multifunkčný priestor pre kultúru a iné spoločenské účely. Momentálne sme však v tomto ohľade opäť v ranom štádiu plánovania, navyše predstavy mesta o finálnej podobe, veľkosti a kapacite novej haly sa rôznia. Artefakty sú vlastníctvom mesta, takže uvidíme, či sa s touto myšlienkou stotožní a nakoľko bude v tomto ohľade súčinné“.

Podľa J. Pokorného (uzemne plany.sk, 25-2-2011) je „z priebehu celého sporu je evidentné, že v ňom jednoznačne zlyhalo mesto. Jeho staré vedenie takpovediac „ušlo z boja“ a nové sa vo svojej bezradnosti stavia k veci oportunisticky“. Konateľ spoločnosti Henbury Development, J. Krnáč si myslí, že investor „konal v dobrej viere od samého začiatku, či už to bol korunový nájom za pozemky a dohoda s mestom o dočasnom užívaní PKO, kým sa nevybavia potrebné povolenia, alebo pred vyše rokom ústupok vo forme vybudovania novej haly na náklady investora a momentálne intenzívna komunikácia s novým vedením mesta“. Treba si však podľa neho uvedomiť, že „súčasný PKO a nábrežie potrebujú nevyhnutne kompletnú rekonštrukciu“.

5. Záver

Naša práca sa venovala jednej z najvýznamnejších lokalít z hľadiska rozvoja Bratislavy - nábrežiu rieky Dunaj. Pozornosť sa zamerala na proces transformácie, ktorým tento mestský priestor prechádza. Tento proces regenerácie nábrežia bol študovaný cez mediálny diskurz vedený okolo dvoch projektov, ktoré sa do najväčšej miery zaslúžili o jeho radikálnu transformáciu - Eurovea a River Park. Hlavným cieľom bolo bližšie spoznať lokalitu ľavobrežného nábrežia a pokúsiť sa zistiť ako sa vyvíja tvorba identity tohto miesta pod vplyvom času a týchto rapidných zmien. Pohľadom cez diskurz sme chceli zistiť, aké sú v jednotlivých lokalitách záujmy a akým spôsobom je regenerácia tohto mestského priestoru obhajovaná a prezentovaná v médiách. Práca chcela ďalej zistiť, či na týchto miestach dochádza ku konštrukcii novej identity, aký na ňu majú vplyv zainteresované skupiny aktérov a či má vedený diskurz vplyv na pohľad spoločnosti k tejto rozvojovej aktivite.

Výsledky interpretačnej analýzy segmentov textov priniesli štyri rozdielne diskurzy:

Eurovea pred jej dokončením (obsahuje 4 témy diskurzu):

- *zvýšenie konkurencieschopnosti mesta na globálnej úrovni*; táto téma diskurzu sa venovala predovšetkým zlepšeniu pozície Bratislavy v hierarchickom usporiadaní miest Strednej Európy. Toto zlepšenie malo byť sprostredkované výstavbou Eurovei, jej charakterom a rôznorodosťou ponúkaných funkcií (Eurovea Central, Hotel Sheraton). Eurovea je vykresľovaná ako unikátny projekt v celom stredoeuropskom priestore a vďaka nej sa Bratislava stane medzinárodným obchodným centrom na Dunaji. Euroveu je teda možné považovať za akýsi architektonický vstup do Európy.
- *funkčné prepojenie centra mesta s riekou*; z diskurzu je možné vidieť najmä odôvodnenie výstavby tohto projektu, ako aj jeho konflikt s už existujúcou zástavbou. Táto téma diskurzu sa venuje najmä funkčnému prepojeniu medzi historickým centrom mesta Bratislavy s riekou Dunaj, ktorého sprostredkovateľom sa má stať práve projekt Eurovea. Dôvodom výstavby je absencia obchodného bulváru. Eurovea túto dieru vypevní. Zámerom je doplniť centrum mesta. Bez Eurovei by však ako keby nebolo kompletné. Zámerom bolo zakomponovať aj SND, hrozí však konflikt s architektúrou. Hlavnú úlohu by mal plniť bulvár Pribinova, ale najmä námestie. Eurovea má byť cenovo dostupná pre všetkých. Avšak k verejným priestorom sa často referuje ako k tomu, čo je zadarmo a je to teda pre bežných ľudí.
- *rezidenčná funkcia projektu*; má osloviť najmä solventnejšiu klientelu. Rezidencia je vykresľovaná ako jedna z najluxusnejších v Európe. Zmení názor

Bratislavčanov na bývanie. Podľa mesta boli byty navrhnuté tak aby vyhoveli každému vkusu a životnému štýlu. Developer sa však netají, že bývanie bude najmä pre náročnejšiu klientelu. So spustením predaja bytov sa teda začína boj miliónárov o prestížne bývanie. Ich cena priemerne zarábajúcemu Bratislavčanovi vyrazí dych. Investor cieľil ponuku bývania na zahraničnú klientelu. Pocítil však vplyv krízy. Zaradil do ponuky holobyty aj keď tvrdí, že skôr z dôvodu voľnosti pri ich zariadovaní. Odrážajú preferencie klientely, ktorú z väčšej časti tvoria slovenskí občania.

- *kultúrna funkcia projektu*; v tejto téme sú prítomné najmä očakávania, čo projekt Eurovea prinesie po kultúrnej stránke. Hlavným prvkom má byť City Auditorium v bývalej budove Skladu č. 7, za ktorého spasiteľa sa s príspevom mesta pasuje investor. Tento nový kultúrny stánok by mal postupom času nahradiť PKO. Aj celý komplex Eurovea má ambíciu stať sa novým kultúrnym centrom Bratislavy. Centrom by malo byť hlavné námestie, kam sa developer bude snažiť priťahovať ľudí aby zaistil vysokú návštevnosť.

Eurove po jej dokončení (obsahuje 4 témy diskurzu):

- *naplnenie funkčného prepojenia a kultúrnej funkcie projektu*; Eurovei sa skutočne podarilo prepojiť mesto s riekou. Je dokonca v samostatnom srdci mesta. Prirodzeným centrom projektu sa stáva námestie. Eurovea spravila pre mesto viac ako jeho samospráva. Sklad č. 7 sa dočkal unikátnej obnovy. No výstavba Auditoria sa našťastie nekonala. Pokazila by celý objekt. Vďaka Eurovei bol konečne umožnené prepojenie mesta s riekou. Samospráve sa splnil sen. Mesto sa stáva mestom na Dunaji.
- *architektúra a dizajn projektu*; po architektonickej stránke je Eurovea považovaná za krásny a unikátny projekt. Úspech majú najmä výnimočné dizajnové riešenia ako napr. strecha nákupnej galérie alebo fontána na námestí.
- *rezidenčná funkcia projektu*; v rezidenčnom bývaní v komplexe sa ukazujú nedostatky. To čo sa predtým prezentovalo ako výhoda, blízkosť promenády, je veľkým problémom rezidentov. Ruch, stovky promenádujúcich sa ľudí a vstup z nábrežia sú hlavnými prekážkami.
- *nedostatky projektu*; v tejto téme sa prejavujú najmä nedostatky, ktoré vyšli na povrch po výstavbe projektu - jedná sa o bezbarierový prístup, čistotu a prepojenie so Šafárikovým námestím. Práve v zime, keď to na promenáde veľmi nežije sa ukazujú limity prevádzky verejného priestranstva súkromníkom.

River Park pred dokončením (obsahuje 3 témy diskurzu):

- *architektúra a dizajn projektu;* River Park výrazne zmení panorámu mesta a rozšíri centrum mesta o priestor, kde to bude žiť neustále. Tiež priviedol Dunaj opäť do centra života Bratislavy. Cieľom vytvoriť mesto v meste. Dominantou projektu je River House. Iniciatíva však považuje River Park za ukážku arogancie peňazí. Nepáči sa jej hustota ako aj výška zástavby. Môžu za to poslanci, na ktorých by však mali občania dohliadať.
- *rezidenčná funkcia projektu;* Byty v komplexe sú považované za luxus. Môžu konkurovať najdrahším na svete. Výhodou je výhľad. Ide však o byty pre najvyššiu spoločnosť. Ľudí, ktorí nemajú problémy s peniazmi. Aj ich predaj ovplyvnila kríza. Investor siahol k 40 % zlacneniu, ktoré sa oplátilo.
- *kauza PKO;* Občianskej iniciatíve sa nepáči rozvoj pri areáli PKO. Podniká kroky, zatiaľ čo mesta sa k problému chová pasívne. Rozhorčenie z búrania PKO. Na príkaz mesta zastavenie búracích prác. Alternatívou je vybudovanie nového kultúrneho stánku na mieste toho súčasného.

River Park po jeho dokončení (obsahuje 3 témy diskurzu):

- *funkcia a funkčné prepojenie projektu s mestom;* Projekt mal byť pokračovaním mesta. Promenáda je výrazný mestotvorný prvok. River Park unikátnym spôsobom spája rieku a mesto. Pre ľudí je však nechcený bunker. Škaredý a chýba mu ľudský rozmer. Projekt pôsobí tiež osamotene, treba ho preto vnímať v kontexte budúcej zástavby na území Podhradia.
- *architektúra a technické prevedenie projektu;* Projekt je do veľkej miery kritizovaný za hustotu a výšku zástavby. Svojou megalomanskou mierkou zničil nábrežie. Je považovaný za príšernú opachu, ktorá pokazila panorámu mesta. Výborným architektonickým počinom je River House, ktorý je však tiež vnímaný negatívne kvôli jeho zásahu do rieky.
- *kauza PKO;* zdá sa, že investor bojuje s veternými mlynmi. Dopláca na nečinnosť mestkej samosprávy. Občianska iniciatíva je za zachovanie PKO, no nad jeho budúcnosťou visia otázky.

Z diskurzu je jasné, že medzi projektami funguje konkurencia. Projekty sa v priebehu diskurzu predbiehali v cene bytov a pri výstavbe v unikátnych dizajnových riešeniach. Rivalita však nie je na škodu. Tieto dva projekty budú musieť držať vysokú úroveň služieb.

Na nábrežie v hlavnom meste sa nahliada ako na výkladnú skriňu, v ktorej je všetko ako si viac viditeľné. Občania si uvedomujú, že vzhľad nábrežia ovplyvňuje aj

výzor celého mesta. Ľudia sú s nábrežím stotožnení, myslia si, že nábrežie by malo patriť bežným ľuďom a nie finančným žralok. Na druhej strane sú však radi za projekty, ktoré pomohli spojiť mesto s riekou. Jednalo sa o obnovenie vzťahu, na ktorý sa dlho zabúdalo. Dôležitým je však prevedenie projektu. Z tohto dôvodu sa dá generalizovať, že Eurovea je medzi ľuďmi o mnoho lepšie prijímaná, ako River Park. Tomu už od začiatku neprospeľ trochu sebecký prístup k nábrežiu, ako aj kauza PKO, ktorá sa niesla ako téma takmer celým diskurzom po dobu 10 rokov. Eurovea má však tiež svoje problémy.

K formovaniu nejakých výrazných koalícií v prípade oboch projektov nedochádza. Vďaka všeobecnej akceptovateľnosti projektu Eurovea, ľudia proti nemu vystupujú iba skutočne zriedka. Diskurz ohľadom tohto projektu je teda budovaný najmä mestom, ktoré si na ňom z veľkej časti kladie nárok a developerom. Tento fakt sa výrazne odrazil aj na témach diskurzu ako pred, tak aj po vybudovaní.

Trošku iný vzorec je badateľný v prípade River Parku. Tu už od začiatku vystupuje veľmi silná skupina aktivistou, ktorí nesúhlasia so žiadnym krokom developera. Dá sa však povedať, že investor má v tejto kauze všetko pevne vo svojích rukách. Naopak najmenej aktívnym aktérom v diskurze odohrávajúceho sa okolo River Parku je mesto. To sa od skoro samého začiatku snaží od projektu ustupovať.

Na koniec našej práce sa dá konštatovať, že k diskurzívnej konštrukcii novej identity mestského regenerovaného priestoru nábrežia dochádza najmä v procese výstavby projektov. Proces konštrukcie identity priestoru už nie je taký silný po výstavbe jednotlivých projektov. Dôvodom môže byť zmena média na presadzovanie identity tohto priestoru. Od novinových článkov k reklamám na prilákanie ľudí k nákupom alebo do rezidenčných objektov. Je teda zrejmé, že investori a developeri majú väčší záujem budovať identitu nového priestoru počas výstavby, kedy ešte existuje priestor na presadenie chceného vnímania projektu. Keď sa určitý diskurz v komunite zaužíva, je veľmi ťažko ho zmeniť. To je badateľné aj v prípade River Parku.

Zdroje

- ADAIR A., BERRY J., MCGREAL S., *et al.* (1999): Globalization of real estate markets in Central Europe, *European Planning Studies*, 7(3), s. 295–305
- ALTROCK U., GÜNTER S., HUNING S., PETERS D. (eds) (2006): *Spatial Planning and Urban Development in the New EU Member States: From Adjustment to Reinvention*, s. 113–140. Aldershot: Ashgate.
- ANDERSSON, H. (1988): *Economic and social restructuring of urban centres*. Institut Geographici Universitatis Turkuensis.
- ANTAKI, C., BILLIG, M., EDWARDS, D., & POTTER, J. (2003): Discourse analysis means doing analysis: A critique of six analytic shortcomings.
- BADYINA, A. & GOLUBCHIKOV, O. (2005): Gentrification in central Moscow: a market process or a deliberate policy? Money, power and people in housing regeneration in Ostozhenka, *Geografiska Annaler B*, 87(2), s. 113–129.
- BÁRTA G., BELUSZKY P., CZIRFUSZ M., *et al.* (2006): Rehabilitating the Budapest brownfield zone. Discussion Paper No. 51, Centre for Regional Studies of Hungarian Academy of Science, Pécs.
- BAUMAN, Z. (1996): From Pilgrim to Tourist – or a Short History of Identity. In: HALL, S., DU GAY, P. (eds) *Questions of Cultural Identity*. London: Sage Publications, s. 18–36.
- BEAUREGARD, R. & HAILA A. (2000) The Unavoidable Continuities of the City, in: P. MARCUSE, R. VAN KEMPEN (2000): *Globalising Cities: A New Spatial Order?* s. 22–36
- BEAUREGARD, R. A. & HOLCOMB, H. B., (1981): *Revitalizing Cities*. Resource Publications in Geography. Association of American Geographers, 1710 Sixteenth Street, NW, Washington, DC 20009.
- BERELSON, B. (1952): Content analysis in communication research.
- BERGER, P. L. & LUCKMANN, T. (1999): *Sociální konstrukce reality*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- BILLIG, M. (1987): *Arguing and thinking: A rhetorical approach to social psychology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- BILLIG, M. (1991): *Ideology and opinions*. London: Sage.
- BÖRZEL, T. A., & RISSE, T. (2005): Public-Private Partnerships: Effective and legitimate tools of international governance. *Reconstituting Political Authority. Complex Sovereignty and the Foundations of Global Governance*, Toronto, s. 195–216.
- BRUTTOMESSO, R. (1993): *Waterfronts: A new frontier for cities on water*. Venice, International Centre for Cities on Water.
- BRUTTOMESSO, R. (2004): Complexity on the urban waterfront. Waterfronts in post-industrial cities, 39. In: MARSHALL, F. E. C. R., & MARSHALL, R. (eds). (2004). *Waterfronts in post-industrial cities*. Taylor & Francis.
- BUČEK, J. (2006): Post-socialist urban development, planning and participation—The case study of Bratislava City Centre. In: *Social changes and social sustainability in historical urban centres—The case of Central Europe*. Pécs: Centre for Regional Studies of Hungarian Academy of Sciences, 65–80.

- BUZAR, S. (2008): Energy, environment and international financial institutions: the EBRD's activities in the western Balkans, *Geografiska Annaler B*, 90, s. 409–431.
- CLARKE, D. B. (1998): Consumption, Identity and Space-time. In: FIRAT, A. F., VENKATESH, A. (eds) *Consumption, Markets and Culture*, Volume 2, Number 3, Gordon and Breach Publishers, s. 233–258.
- COIACETTO, E., (2007): The Role of the Development Industry in Shaping Urban Social Space: a Conceptual Model. *Geographical Research* 45. (4): s. 340–347
- COOPER C., & MORPETH N. (1998): The impact of tourism on residential experience in central-eastern Europe: the development of a new legitimization crisis in the Czech Republic, *Urban Studies*, 35(12), s. 2253–2275.
- COUCH, C., & FRASER, C. (2003): Introduction: the European context and theoretical framework, s. 1–16 In COUCH, C., FRASER, C., & PERCY, S. (eds). (2003): *Urban regeneration in Europe*. John Wiley & Sons.
- COUCH, C., FRASER, C., & PERCY, S. (eds). (2008): *Urban regeneration in Europe*. John Wiley & Sons.
- COWAN, R., & HALL, P. G. (2005): *The dictionary of urbanism* (Vol. 67). Tisbury: Streetwise press.
- CZEPČYŃSKI, M. (2008): *Cultural Landscapes of Post-socialist Cities: Representation of Powers and Needs*. Aldershot: Ashgate
- ČÍŽEK, B. (2012): *Finanční krize v českém mediálním diskurzu*. Bakalářská práce. Fakulta humanitních studií, Praha, 50 s.
- DANZIGER, K. (1997): The varieties of social construction. *Theory and Psychology*, 7, s. 400–416.
- DESFOR, G., LAIDLEY, J., STEVENS, Q. & SCHUBERT, D. (eds) (2011): *Transforming Urban Waterfronts, Fixity and Flow*. New York, Routledge
- DIELEMAN, F. M., & HAMNETT, C. (1994). Globalisation, regulation and the urban system: Editors' introduction to the special issue. *Urban Studies*, 31(3), s. 357–364.
- DIXON, J., & DURRHEIM, K. (2000): Displacing place-identity: A discursive approach to locating self and other. *British Journal of Social Psychology*, 39, s. 27–44.
- DOUCET, B., KEMPEN, R. & VAN WEESEP, J. (2010): Resident perceptions of flagship waterfront regeneration. the case of the Kop van Zuid in Rotterdam. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie* 102. (2): s. 125–145.
- DUNFORD, M. & SMITH, A. (2000): Catching Up or Falling Behind? Economic Performance and Regional Trajectories in the “New Europe”*. *Economic Geography*, 76(2), s. 169–195.
- DUNFORD, M. (1998): Differential development, institutions, modes of regulation and comparative transitions to capitalism: Russia, the Commonwealth of Independent States, and the former German Democratic Republic", in *Theorising Transition: The Political Economy of Post- Communist Transformation* (Routledge, London) s. 76– 111
- EDWARDS, D. (1997): *Discourse and cognition*. London. Sage.
- EDWARDS, D., & POTTER, J. (1992): *Discursive psychology* (Vol. 8). London. Sage.
- ESKINASI M. (1995): Changing housing policy and its consequences: the Prague case, *Housing Studies*, 10(4), s. 533–548.

- EUROVEA (2015) dostupné z <http://www.eurovea.sk/>
- FAIRCLOUGH, N. (1989): *Language and Power*. London: Longman.
- FAIRCLOUGH, N. (1992): *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press.
- FALŤAN, L. (2009): Bratislava–dilemy súčasného rozvoja (reflexia socio-priestorových súvislostí). *Sociológia-Slovak Sociological Review*, (4), s. 329–353.
- FELDMAN, M. (2000): Urban waterfront regeneration and local governance in Tallinn, *Europe-Asia Studies*, 52(5), s. 829–850.
- GIDDENS, A. (1990): *The consequences of modernity*. Cambridge, UK: Polity.
- GORDON, D.L.A. (1996): Planning, design and managing change in urban waterfront redevelopment. *Town Planning Review* 67. (3): s. 261–290.
- GOWAN, P. (1995): Neo-liberal theory and practice for eastern Europe, *New Left Review*, 213, s. 3–60.
- GRITSAI O.(1997a): Moscow under globalization and transition: paths of economic restructuring, *Urban Geography*, 18(2), s. 155–165.
- GRITSAI O.(1997b): Business services and restructuring of urban space in Moscow, *GeoJournal*, 42(4), s. 365–376.
- GUPTA, A., & FERGUSON, J. (2001): *Beyond Culture: Space, Identity, and the Politics of Difference*. In: GUPTA, A., FERGUSON, J. (eds) *Culture, Power, Place: Explorations in Critical Anthropology*. Third printing. Duke University Press, s. 33–51.
- HALL, S. (eds). (1997): *Representation: Cultural representations and signifying practices* (Vol. 2). Sage.
- HARVEY, D. (1989a). *The condition of postmodernity* (Vol. 14). Oxford: Blackwell.
- HARVEY, D. (1989b): From managerialism to entrepreneurialism: the transformation in urban governance in late capitalism. *Geografiska Annaler. Series B. Human Geography*, s. 3–17.
- HARVEY, D. (1993): From space to place and back again: reflections on the condition of postmodernity (s. 3–29) in BIRD, J., CURTIS, B., PUTNAM, T., & TICKNER, L. (eds) *Mapping the futures: local cultures, global change*. Routledge. London.
- HERRSCHEL, T. (2007): Between difference and adjustment: the re-presentation and implementation of post-socialist (communist) transformation, *Geoforum*, 38(3), s. 439–444.
- HIRT S.(2008): Landscapes of post-modernity: changes in the built fabric of Belgrade and Sofia since the end of socialism, *Urban Geography*, 29(8), s. 785–809.
- HOMOLÁČ, J. (2006): Diskurz o migraci Romů na příkladu internetových diskusí. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, (02), s. 329–351.
- HORÁK, M. (2007): *Governing the Post-communist City: Institutions and Democratic Development in Prague*. Toronto: University of Toronto Press.
- HOYLE, B. (2000): GLOBAL AND LOCAL CHANGE ON THE PORT-CITY WATERFRONT. *Geographical Review*, 90(3), s. 395–417. a
- CHANG, T. C., HUANG, S., & SAVAGE, V. R. (2004): On the waterfront: globalization and urbanization in Singapore. *Urban Geography*, 25(5), s. 413–436.

IMRIE, R., LEES, L. & RACO M. (eds) (2009): Regenerating London: Governance, Sustainability and Community in a Global City. London, Routledge.

IVANIČKA, K., & ŠPIRKOVÁ, D. (2013): Brownfield Regeneration in Slovakia. Świat Nieruchomości, (4 (86)), s. 42-47.

JAŠŠO, M. (2011): analysis of the stakeholder perception of the strengths and weaknesses of metropolisation and polycentric development in central europe (polyce): bratislava case study. Central European Regional Policy and Human Geography, 15. Central European Regional Policy and Human Geography Year I, no. 2, 2011, s. 15-26. HU ISSN 2062-8870, HU E-ISSN 2062-8889 Article no. 2011-9

JØRGENSEN, M. W., & PHILLIPS, L. J. (2002): Discourse analysis as theory and method. Sage.

KABELE, J. (1996): Sociální konstruktivismus. Sociologický časopis, 32, č. 3, s. 317-337

KARDOŠ, P., P. PLACHTINSKÁ (2010): Urbanity – Comparison of the Riversides Potential in Bratislava and Novi Sad. Život. Prostr., Vol. 44, No. 5, s. 248 – 252.

KEIVANI, R., PARSA, A., & MCGREAL, S. (2001): Globalisation, institutional structures and real estate markets in Central European cities. Urban Studies, 38(13), s. 2457-2476.

KISS, E. (2002): Restructuring in the industrial areas of Budapest in the period of transition. Urban Studies, 39(1), s. 69-84.

KISS, E. (2004): Spatial impacts of post-socialist industrial transformation in the major Hungarian cities, European Urban and Regional Studies, 11(1), s. 81–87.

KLABÍKOVÁ-RÁBOVÁ, T. (2013): Analýza diskurzu v súčasnej francúzskej perspektíve.

KLIJN, E. H., & TEISMAN, G. R. (2003): Institutional and strategic barriers to public–private partnership: An analysis of Dutch cases. Public money and Management, 23(3), s. 137-146.

KNOX, P. L., & PINCH, S. (2010): Urban Social Geography: An Introduction. Pearson Education.

KOPPENJAN, J. J. F. M. (2005): The Formation of Public-Private Partnerships: Lessons from Nine Transport Infrastructure Projects in The Netherlands. Public Administration, 83(1), s. 135-157.

KORHONEN, I. (2001) Progress in economic transition in the Baltic states, Post-Soviet Geography and Economics, 42(6), s. 440–463.

KOTUS, J. (2006): Changes in the spatial structure of a large Polish city–The case of Poznań. Cities, 23(5), s. 364-381.

KOVÁCS, Z. (1998): Ghettoization or gentrification? Post-socialist scenarios for Budapest. Netherlands Journal of Housing and the Built Environment, 13(1), s. 63-81.

KOVÁCS, Z. (1999): Cities from state-socialism to global capitalism: an introduction. GeoJournal, 49(1), s. 1-6.

KOVÁCS, Z., WIESSNER, R., & ZISCHNER, R. (2012): Urban renewal in the inner city of Budapest: Gentrification from a post-socialist perspective. Urban Studies.

KRIPPENDORFF, K. (2004): Reliability in content analysis. Human Communication Research, 30(3), s. 411-433.

- KRONICK, J. C. (1997): Alternativní metodologie pro analýzu kvalitativních dat/Alternative Methodologies for the Analysis of Qualitative Data. *Sociologický Časopis/Czech Sociological Review*, 57-67.
- LADZIANSKA, Z. (2012): CREATIVE INTERVENTIONS IN URBAN SPACE. *Sociálno-ekonomická revue*, 82.
- LEHRER, U., & LAIDLEY, J. (2008): Old mega-projects newly packaged? Waterfront redevelopment in Toronto. *International Journal of Urban and Regional Research*, 32(4), s. 786-803.
- MACHALA, B. (2014): The uneven struggle for bluefields: waterfront transformation in post-socialist Bratislava. *Hungarian Geographical Bulletin*, 63(3).
- MAIER, G., ONDOS, S., & SEDLACEK, S. (2008): Real Estate Development in Bratislava and Vienna. *Institute for Regional Development and Environment*
- MAIER, K. (1997): Problems of housing estates and the case of Prague. *Prozesse und Perspektiven der Stadtentwicklung in Ostmitteleuropa*, s. 231-243.
- MAIER, K. (2000): The Role of Strategic Planning in the Developmant of Czech Towns and Regions. *Planning Practice and Research*, 15(3), s. 247-256.
- MAIER, K. (2005): Czech housing estates: recent changes and new challenges. *Geographia Polonica*, 78(1), 39.
- MALONE, P. (eds) (1997): *City, Capital and Water*. London, Routledge
- MÁNKOVÁ, Z. (2011): Mediální konstrukce mužské identity v českých seriálech: diskurzivní analýza.
- MARCOTULLIO, P. J. (2003): Globalisation, urban form and environmental conditions in Asia-Pacific cities. *Urban Studies*, 40(2), 219-247.
- MARCUSE, P. (1997): The Enclave, the Citadel, and the Ghetto What has Changed in the Post-Fordist US City. *Urban affairs review*, 33(2), s. 228-264.
- MARCUSE, P. (2008): Globalization and the forms of cities. *World cities and urban form. Fragmented, polycentric, sustainable*, s. 25-40.
- MARCUSE, P., & KEMPEN, R. V. (2000): Conclusion: A changed spatial order. *Globalizing Cities: A New Spatial Order?*, 249-275.
- MARSHALL, R. (2001): Contemporary urban space-making at the water's edge In: MARSHALL, F. E. C. R., & MARSHALL, R. (eds). (2001): *Waterfronts in post-industrial cities*. Taylor & Francis.
- MASSEY, D. (1992): Politics and space/time. *New Left Review* 196, s. 65-84.
- MASSEY, D. (1993).: Power-geometry and a progressive sense of place. In: HARVEY, D., BIRD, J., CURTIS, B., PUTNAM, T., ROBERTSON, G., & TICKNER, L. (1993). *Mapping the Futures: local cultures, global change*. Routledge.
- MATLOVIČ, R. (2001): Transformačné procesy a ich efekty v intraurbánných štruktúrach postkomunistických miest. *Premený Slovenska v regionálnom a didaktickom kontexte*. *Acta Facultatis Rerum Naturalium Universitatis Matthiae Belii, Geografické štúdie*, 8, s. 73-81.
- MATLOVIČOVÁ, K., NÉMETHYOVÁ, B., & MATLOVIČ, R. (2009): City Branding of Bratislava: History and the Present. *International Journal of Euro-Mediterranean Studies*, 2(2), s. 215-234.

MCGREAL S., PARSA A., KEIVANI R. (2002): Evolution of property investment markets in central Europe: opportunities and constraints, *Journal of Property Research*, 19(3), s. 213–230.

MCGREAL, S., BERRY, J., MCPARLAND, C., & TURNER, B. (2004): Urban regeneration, property performance and office markets in Dublin. *Journal of Property Investment & Finance*, 22(2), s. 162-172.

MEDVEDKOV, Y. & MEDVEDKOV, O. (2007): Upscale housing in post-Soviet Moscow and its environs, in: K. STANILOV (eds) *The Post-socialist City: Urban Form and Space Transformations in Central and Eastern Europe after Socialism*, Vol. 92. Springer Science & Business Media.

MIessler, J. (2008): Kritická diskurzivní analýza (CDA) a velké množství masmediálních textů. In: *Média a text II*. Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, Prešov, s. 118-124.

MIŠŮNOVÁ, E. (2010): Narastajúci trh mestského turizmu Bratislavského samosprávneho kraja. *GEOGRAPHIA CASSOVIENSIS IV*. 1 / 2010

NAGY, E. (2001). Winners and losers in the transformation of city centre retailing in East Central Europe. *European Urban and Regional Studies*, 8(4), s. 340-348.

NEKVAPIL, J. (2006): Úvodom k monotematickému číslu „Analýza diskurzu“. *Sociologický časopis*, 42, č. 2, s. 263-267.

NEUENDORF, K. A. (2002): *The content analysis guidebook* (Vol. 300). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

NORCLIFFE, G., BASSETT, K., & HOARE, T. (1996): The emergence of postmodernism on the urban waterfront: geographical perspectives on changing relationships. *Journal of Transport Geography*, 4(2), s. 123-134.

OLDS, K. (1995). Globalization and the production of new urban spaces: Pacific Rim megaprojects in the late 20th century. *Environment and planning A*, 27(11), s. 1713-1743.

OSBORNE, S. (2002): *Public-private partnerships: Theory and practice in international perspective*. Routledge.

PARYSEK, J. J. (2004): The socio-economic and spatial transformation of Polish cities after 1989, *Dela*, 21, s. 109–119.

PARYSEK, J. J. AND MIERZEJEWSKA, L. (2006): City profile: Poznan, *Cities*, 23(4), s. 291–305.

PETRÍKOVÁ, D., & LADZIANSKA, Z. (2013): Module 8 – Social and Cultural Issues of Brownfield Regeneration and Participation. *Browntrans. Brownfield Regeneration Know-How Transfer*. Project Number: 11310 1614

PHILLIPS, N. (2002): *Discourse analysis: Investigating processes of social construction* (Vol. 50). Cynthia Hardy (eds). Sage.

PLAZA, B. (2007): The Bilbao effect. *Museum News*. American Association of Museums, 5(86): s. 13–68.

POPOVIĆ, L. Č., VIDAKOVIĆ, M., KOSTIĆ, D. S., & SERBIEN, H. C. (2013): At the Confluence of Influences. *Resources of Danubian Region: the Possibility of Cooperation and Utilization*. Belgrade Humboldt-Club Serbien 2013

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA MESTKEJ ČASŤI RUŽINOV (2010): dostupný z <http://www.ruzinov.sk/data/MediaLibrary/o/2088/phsr-na-roky-2014-2020.pdf>

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA MESTKEJ STARÉ MESTO (2008): dostupný z <http://www.staremesto.sk/data/MediaLibrary/o/826/PHSR.pdf>

PROCHÁZKOVÁ A. (2014): Diskurzívni konstrukce nove identity rozvojové lokality: Pripadová studie dostavby Vítezného náměstí v Praze. Univerzita Karlova. Přírodovědecká fakulta. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje. Praha

PUCHER, J. (1999): The transformation of urban transport in the Czech Republic, 1988–1998. *Transport Policy*, 6(4), s. 225–236.

REALITY.SK (2015): dostupné z <http://www.reality.sk/>

REEVES, E. (2003): Public–Private Partnerships in Ireland: Policy and Practice. *Public Money and Management*, 23(3), s. 163–170.

RICHARDSON, J. E. (2007): *Analysing newspapers: An approach from critical discourse analysis* (s. 260). Basingstoke: Palgrave Macmillan.

RIVER PARK (2015): dostupné z <http://www.riverpark.sk/sk/uvod>

ROBERTS, P. (1999): The evolution, definition and purpose of urban regeneration s. 9–36 In ROBERTS, P., & SYKES, H. (eds) (1999): *Urban regeneration: a handbook*. Sage.

ROCHOVSKÁ, A., ONDOŠ, S., & MILÁČKOVÁ, M. (2013): zo zabudnutého módne? O gentrifikácii v súčasnom meste. *ACTA GEOGRAPHICA UNIVERSITATIS COMENIANAE*, Vol. 57, 2013, No. 2, s. 135–149

RYBCYNSKI, W. (2002): “The Bilbao effect: public competitions for architectural commissions don’t necessarily produce the best buildings,” *Atlantic Monthly*, 290(2): s. 138–142.

SAILER-FLIEGE, U. (1999): Characteristics of post-socialist urban transformation in east central Europe, *GeoJournal*, 49(1), s. 7–16.

SAIRINEN, R., & KUMPLAINEN, S. (2006): Assessing social impacts in urban waterfront regeneration. *Environmental Impact Assessment Review*, 26(1), s. 120–135.

SHAW, M. (2000): *Theory of the global state: Globality as an unfinished revolution* (Vol. 73). Cambridge University Press.

SHORT, J. R. & KIM, Y., (1999): *Globalization and the City*, Essex, UK: Addison Wesley Longman.

SHORT, J. R., BENTON, L. M., LUCE, W. B. AND WALTON, J. (1993): Reconstructing the image of the industrial city. *Annals of the Association of American Geographers* 83. (2): s. 207–224

SCHARENBERG, A. & BADER, I. (2009): Berlin’s waterfront site struggle. *City* 13. (2–3): s. 325–335

SIMPSON, F. (1999): Tourist impact in the historic centre of Prague: Resident and visitor perceptions of the historic built environment. *Geographical Journal*, s. 173–183.

SMITH, D. M., (1989): *Urban Inequality under Socialism: Case Studies from Eastern Europe and the Soviet Union*. Cambridge University Press, Cambridge.

SMITH, D. M., (1996): The socialist city. In: Andrusz G., Harloe M. and Szelenyi I. (eds), *Cities after Socialism: Urban and Regional Change and Conflict in Post-Socialist Societies*. Blackwell, Oxford, s. 70–99.

SOJA, E. (1989): *Postmodern geographies: The reassertion of space in critical theory*. London. Verso.

STANILOV, K. (eds) (2007): *The Post-socialist City: Urban Form and Space Transformations in Central and Eastern Europe after Socialism*. Dordrecht: Springer.

SWYNGEDOUW, E., MOULAERT, F., & RODRIGUEZ, A. (2002): Neoliberal urbanization in Europe: large-scale urban development projects and the new urban policy. *Antipode*, 34(3), s. 542-577.

SÝKORA, L. (1994): Local urban restructuring as a mirror of globalisation processes: Prague in the 1990s, *Urban Studies*, 31(7), s. 1149-1166.

SÝKORA, L. (1999): Changes in the internal spatial structure of post-communist Prague, *GeoJournal*, 49(1), s. 79-89.

SÝKORA, L. (2000): Globalizace a její společenské a geografické důsledky. Stát, prostor, politika. KU Praha, s. 59-79.

SÝKORA, L. (2005) Gentrification in post-communist cities, in: R. Atkinson and G. Bridge (Eds) *The New Urban Colonialism: Gentrification in a Global Context*, s. 90-105. London: Routledge.

SÝKORA, L. (2006): Urban development, policy and planning in the Czech Republic and Prague, in: Altrock U., Günter S., Huning S., Peters D. (Eds) *Spatial Planning and Urban Development in the New EU Member States: From Adjustment to Reinvention*, s. 113-140. Aldershot: Ashgate.

SÝKORA, L. (2007): Office development and post-communist city formation, In: STANILOV K. (eds) *The Post-socialist City: Urban Form and Space Transformations in Central and Eastern Europe after Socialism*, pp. 117-145. Dordrecht: Springer.

SÝKORA, L. (2008) Revolutionary change, evolutionary adaptation and new path dependencies: socialism, capitalism and transformations in urban spatial organisations, in: W. Strubelt & G. Gorzelak (Eds) *City and Region: Papers in Honour of Jiri Musil*, s. 283-295. Leverkusen Opladen: Budrich UniPress.

SÝKORA, L. (2009): Post-socialist cities, in: KITCHIN R., THRIFT N. (Eds) *International Encyclopedia of Human Geography*, Vol. 8, s. 387-395. Oxford: Elsevier.

SÝKORA L., & OUŘEDNÍČEK M. (2007): Sprawling post-communist metropolis: commercial and residential suburbanisation in Prague and Brno, the Czech Republic, in: RAZIN E., DIJST M., VAZQUEZ C. (eds) *Employment Deconcentration in European Metropolitan Areas*, s. 209-233. Dordrecht: Springer.

SÝKORA, L., & BOUZAROVSKI, S. (2012). Multiple Transformations Conceptualising the Post-communist Urban Transition. *Urban Studies*, 49(1), s. 43-60.

ŠVEDA, M., & KRIŽAN, F. (2012): Prejavy komerčnej suburbanizácie vo vybraných odvetviach hospodárstva v zázemí Bratislavy. *Ekonomický časopis*, 60(5), s. 460-481.

TAYLOR, P., DERUDDER, B., SAEY, P., & WITLOX, F. (eds) (2006): *Cities in Globalization: Practices, policies and theories*. Routledge.

TEMELOVÁ, J. (2007): Flagship developments and the physical upgrading of the post-socialist inner city: the Golden Angel project in Prague, *Geografiska Annaler B*, 89(2), s. 169-181.

TEMELOVÁ, J. (2009): Urban revitalization in central and inner parts of (post-socialist) cities: conditions and consequences. Regenerating urban core. Helsinki University of Technology, Centre for Urban and Regional Studies, Helsinki, s. 12-25.

TOSICS, I. (2004): European urban development: Sustainability and the role of housing. *Journal of Housing and the Built Environment*, 19(1), 67-90.

TOSICS I. (2005) Post-socialist Budapest: the invasion of market forces and the response of public leadership, in: HAMILTON F. E. I., DIMITROWSKA- ANDREWS K., PICHLER-MILANOVIĆ N. (eds) Transformation of Cities in Central and Eastern Europe: Towards Globalisation, s. 248–280. Tokyo: United Nations University Press.

TUAN, Y. F. (1991): Language and the making of place : A narrative-descriptive approach. Annals of the Association of American Geographers, 81, s. 684-696.

TURNOCK, D. (1997): Urban and regional restructuring in eastern Europe: the role of foreign investment, GeoJournal, 42(4), s. 457–464.

ÚZEMNÝ PLÁN HLAVNÉHO MESTA SLOVENSKEJ REPUBLIKY BRATISLAVY (2007): dostupný z <http://www.bratislava.sk/uzemny-plan-hlavneho-mesta-slovenskej-republiky-bratislavy/d-80478/p3=1>

VAN DEN BOSSCHE, M., MERK, O., & LI, J. (2013): The Competitiveness of Global Port-Cities: The Case of Danube Axis (Bratislava, Štúrovo, Komárno), Slovak Republic.

VAN DIJK, T. (1994): Critical Discourse Analysis (editorial). Discourse and Society, 4, č. 5, s. 435 – 436.

VÁŠÁT, P. (2008): Kritická diskursivní analýza: Sociální konstruktivismus v praxi. AntropoWebzin, 4(2-3), 101-112.

VICARIO, L., & MONJE, P. M. M. (2003): Another 'Guggenheim Effect'? The generation of a potentially gentrifiable neighbourhood in Bilbao. Urban studies, 40(12), s. 2383-2400.

YEOH, B. S. (1999): Global/globalizing cities. Progress in Human Geography, 23(4), s. 607-16.

Príloha č. 1: Zoznam článkov k analýze diskurzu

Eurovea pred 26.3.2010

ABCINTERIER.SK (4-6-2008) <http://www.abcinterier.sk/news.php?sel=14&id=2567>

AKTUALITY.SK (25-3-2010) <http://www.aktuality.sk/clanok/159739/obchody-v-zone-eurovea-galleria-otvoria-pre-verejnost-26-marca/>

ARCHITEKTURA.SK (8-9-2006) <http://architektura.euforion.sk/clanok/eurovea-nove-centrum-bratislavy.html>

ASB.SK (23-10-2009) <http://www.asb.sk/biznis/realitny-trh/eurovea-rozsirila-svoju-ponuku-o-holobyty>

ASB.SK (6-3-2008) <http://www.asb.sk/biznis/realitny-trh/multimedialna-prezentacia-projektu-eurovea-bude-v-byvalom-sklade-c.-7>

BRATISLAVA.SK (10-10-2007) http://www.bratislava.sk/vismo/dokumenty2.asp?id_org=7000000&id=11015338

BRATISLAVA.SK (4-3-2008) <http://www.bratislava.sk/eurovea-prinasa-do-mesta-kvalitu/d-11016715/p1=11030571>

BRATISLAVA.SME.SK (14-9-2006) <http://bratislava.sme.sk/c/2895543/eurovea-startuje-novu-formu-byvania-v-meste.html>

BRATISLAVA.SME.SK (24-10-2008) <http://bratislava.sme.sk/c/4140540/eurovea-sa-zacina-crtat-projekt-zdrazel.html>

BRATISLAVA.SME.SK (25-8-2005) <http://bratislava.sme.sk/c/2355571/eurovea-pri-dunaji.html>

BRATISLAVA.SME.SK (8-9-2006) <http://bratislava.sme.sk/c/2885783/nabrezie-dunaja-sa-zmeni-na-luxusnu-adresu.html>

BRATISLAVSKENOVINY.SK (17-10-2007) http://www.bratislavskenoviny.sk/najnovsie-spravy-z-bratislavy/vystavba/sklad-cislo-7-bude-ikonou-stvrte-eurovea.html?page_id=56331

BRATISLAVSKENOVINY.SK (28-7-2005) http://www.bratislavskenoviny.sk/najnovsie-spravy-z-bratislavy/vystavba/eurovea-je-iba-pracovny-nazov-noveho-celomestskeho-centra-v-zone-pribinova.html?page_id=2739

BRATISLAVSKENOVINY.SK (5-3-2008) http://www.bratislavskenoviny.sk/najnovsie-spravy-z-bratislavy/vystavba/sklad-cislo-7-sa-meni-na-pavilon-eurovea.html?page_id=77742

BRATISLAVSKENOVINY.SK (5-4-2007) http://www.bratislavskenoviny.sk/najnovsie-spravy-z-bratislavy/vystavba/vystavba-komplexu-eurovea-na-nabrezi-pokrocila.html?page_id=35983

BRATISLAVSKENOVINY.SK (6-3-2008) http://www.bratislavskenoviny.sk/najnovsie-spravy-z-bratislavy/vystavba/eurovea-urbanisticky-vyrazne-dotvori-centrum.html?page_id=77755

BYVANIE.PRAVDA.SK (17-3-2010) <http://byvanie.pravda.sk/realitny-trh/clanok/20425-ozivaju-prve-luxusne-mesta-v-meste-eurovea-a-river-park/>

BYVANIE.PRAVDA.SK (24-2-2010) <http://byvanie.pravda.sk/realitny-trh/clanok/20415-eurovea-sa-otvorila-ludom-zacina-luxusnym-hotelom-sheraton/>

CAS.SK (15-10-2009) <http://www.cas.sk/clanok/134787/ani-kriza-neznizila-ceny-bytov-v-bratislavskom-komplexe-eurovea.html>

CAS.SK (26-8-2005) <http://www.cas.sk/clanok/64243/eurovea-centrum-za-10-miliard.html>

CAS.SK (23-12-2008) <http://www.cas.sk/clanok/100302/vystavba-bratislavskeho-projektu-eurovea-je-ohrozena.html>

CAS.SK (20-10-2009) <http://www.cas.sk/clanok/135273/video-luxusna-eurovea-za-4-izbovy-byt-zaplatite-az-800-tisic.html>

CASPREZENY.AZET.SK (22-4-2008) <http://casprezeny.azet.sk/clanok/8871/eurovea-je-drahsia-ako-river-park.html>

CASPREZENY.AZET.SK (5-3-2008) <http://casprezeny.azet.sk/clanok/14295/eurovea-z-budovy-admirality-je-zatial-predajna-bytov.html>

DESIGNMAGAZIN.CZ (5-3-2008) <http://www.designmagazin.cz/architektura/881-v-bratislave-u-dunaje-se-stavi-komplex-eurovea.html>

EKONOMIKA.SME.SK (13-11-2008): <http://ekonomika.sme.sk/c/4174437/ceny-bytov-v-komplexe-eurovea-sa-neznizia.html>

EKONOMIKA.SME.SK (22-3-2008) <http://ekonomika.sme.sk/c/3789556/tretina-bytov-v-eurovea-je-uz-predanych.html>

EKONOMIKA.SME.SK (7-7-2005) <http://ekonomika.sme.sk/c/2288895/projekt-eurovea-v-zone-pribinova-v-bratislave-bude-najvacsi-v-regione-sve.html>

HOSPODARSKENOVINY.CZ (5-6-2008) <http://archiv.ihned.cz/c1-25261370-luxusni-bydleni-ci-zabava-to-bude-river-park-a-eurovea>

LIVING.SPECTATOR.SME.SK (24-4-2009) <http://living.spectator.sme.sk/articles/manualne-vlozene-clanky/eurovea-and-river-park-near-completion>

METOO.SK (10-3-2010) <http://www.metoo.sk/myvideo/play/28a47d7dc9d12682c70b76ecb90d2fia>

PENIAZE.PRAVDA.SK (25-9-2006) <http://peniaze.pravda.sk/hypoteky/clanok/22099-projekt-eurovea-meni-nabrezie-bratislavy/>

PLUSKA.SK (5-3-2008) <http://www.pluska.sk/old/2008/03/05/slovensko/bitka-o-luxusne-byty.html>

REALITY.TREND.SK (18-1-2010) <http://reality.etrend.sk/komercne-nehnutelnosti/eurovea-ma-konecne-termin.html>

REALITY.TREND.SK (20-10-2009) <http://reality.etrend.sk/byvanie/eurovea-chce-pohnut-predaj-holobytm.html>

REALITY.TREND.SK (27-2-2010) <http://reality.etrend.sk/realitny-biznis/eurovea-finalne-lesetnie.html>

REALITY.TREND.SK (15-10-2008) <http://reality.etrend.sk/komercne-nehnutelnosti/eurovea-dorastla-a-zdrazela-aktualizacia.html>

REALITY.TREND.SK (26-3-2010) <http://reality.etrend.sk/komercne-nehnutelnosti/eurovea-stavila-na-rieku.html>

REALITY.TREND.SK (27-2-2010) <http://reality.etrend.sk/realitny-biznis/eurovea-finalne-lesetnie.html>

REALITY.TREND.SK (5-2-2008) <http://reality.etrend.sk/byvanie/rozbehne-sa-predaj-bytov-v-eurovei.html>

REALITY.TREND.SK (6-3-2008) <http://reality.etrend.sk/komercne-nehnutelnosti/ballymore-otvoril-sklad-cislo-7.html>

RETAZCE.SK (26-3-2010) <https://retazce.wordpress.com/2010/03/26/eurovea-je-skutocne-druhe-centrum-bratislavy/>

RUŽINOVSKÉ ECHO (3/2010) <http://www.ruzinov.sk/data/MediaLibrary/o/873/03-2010.pdf>

SPRAVY.PRAVDA.SK (25-3-2010) <http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/165804-na-nabrezi-bratislavy-oziva-luxusne-centrum/>

STAVEBNI-FORUM.CZ (17-3-2009) <http://www.stavebni-forum.cz/cs/article/13132/eurovea-zvysi-medzinarodny-kredit-bratislavy/>

TVOJDOM.SK (26-9-2006) <http://www.tvojdome.sk/aktuality/zo-sveta-byvania/nabrezie-bratislavy-konecne-ozije.aspx>

UZEMNEPLANY.SK (5-1-2010) <http://www.uzemneplany.sk/zakon/eurovea-a-river-park-nove-urbanisticko-architektonicke-komplexy-v-bratislave>

WEBNOVINY.SK (25-3-2010) [http://m.wbn.sk/slovensko/clanok/98236-eurovea-galleria-bude-vraj-cenovo-dostupna/ ----](http://m.wbn.sk/slovensko/clanok/98236-eurovea-galleria-bude-vraj-cenovo-dostupna/----)

Eurovea po 26.3.2010

4-CONSTRUCCION.COM (18-11-2010) <http://www.4-construction.com/sk/clanok/moderna-nabrezna-mestska-stvrt-eurovea/>

AKTUALNE.SK (21-7-2014) <http://aktualne.atlas.sk/eurovea-zmenila-majitela-po-novom-ju-vlastni-financnik-z-j-t/ekonomika/slovensko-a-ekonomika/>

ASB.SK (17-6-2010) <http://www.asb.sk/tzb/komplex-eurovea>

ASB.SK (4-11-2010) <http://www.asb.sk/architektura/stavba-roka/stavba-roka-2010/bratislav-kalisky-spoluautor-vitaznej-stavby-eurovea-potesilo-nas-ocenenie-verejnosti>

BAKURIER.SK (12-6-2014) <http://www.bakurier.sk/courier/view/jozef-banas-coraz-viac-je-tych-ktori-pravdu-hladaju-a-menej-tych-co-ju-vlastnia/format:short>

BOSEARCHITECTS.COM (dátum neznámy) <http://www.bosearchitects.com/project/eurovea>

BOTKA.SK (26-4-2010) <http://botka.sk/2010/04/eurovea-nocna-mora-pre-kociky-a-vozickarov/>

BRANORAC.SK (26-3-2010) <http://branorac.sk/eurovea-otvoren/>

BRATISLAVA.SME.SK (17-5-2012) <http://bratislava.sme.sk/c/6380246/ruzinov-chce-pri-eurovei-nabrezie-m-r-stefanika.html>

BRATISLAVA.SME.SK (2-5-2013) <http://bratislava.sme.sk/c/6787497/architekt-kalisky-aupark-tower-by-som-zbural.html>

BRATISLAVSKENOVINY.SK (10-1-2013) http://www.bratislavskenoviny.sk/najnovsie-spravy-z-bratislavy/doprava/k-centru-eurovea-na-pribinovej-vedie-konecne-chodnik.html?page_id=309362

BRATISLAVSKENOVINY.SK (20-3-2013) http://www.bratislavskenoviny.sk/najnovsie-spravy-z-bratislavy/zivotne-prostredie/nabreznu-promenadu-pri-eurovei-uz-vcistili.html?page_id=316142

BRATISLAVSKENOVINY.SK (24-4-2010) http://www.bratislavskenoviny.sk/najnovsie-spravy-z-bratislavy/samosprava/samosprava-mesta-otvara-novu-stvrt-eurovea.html?page_id=161277&mobile=f

BYVANIE.PRAVDA.SK (22-5-2010) <http://byvanie.pravda.sk/stavba-a-rekonstrukcia/clanok/19795-architekt-nema-len-slepo-sluzit-investorovi/>

DENNIKN.SK (28-12-2010) <https://dennikn.sk/blog/eurovea-v-lete-z-nabrezia-tazi-v-zime-nanho-kasle/>

DOBRODRUH.SK (26-7-2013) <http://www.dobrodruh.sk/historicke-pamiatky/unikat-dunajskeho-nabrezia-sklad-c-7>

HVORECKY.SK (2-5-2010) <http://hvorecky.sk/2010/05/02/eurovea-miesto-pre-zdravych-a-silnych/>

CHCEMEBYVAT.SK (6-9-2014) <http://chcemebyvat.sk/694/co-nam-to-tu-vyrastlo-a-co-este-vyrastie/>

MEDIABOOM.SK (10.6.2014) <http://mediaboom.sk/nezaradene/velku-cast-bratislavskeho-nabrezia-by-mala-coskoro-ovladat-jt-spolu-s-euroveou/>

MYCENTROPE.COM (dátum neznámy) <http://www.mycentrope.com/sk/home/2852/eurovea-obchodnym-centrom-v-bratislave>

NCLURBANDESIGN.ORG (dátum neznámy) <http://2013-2014.nclurbandesign.org/blog/placemaking-in-bratislava-eurovea-waterfront/>

ODKAZPRESTAROSTU.SK (19-4-2013) <http://www.odkazprestarostu.sk/bratislava/podnety/3728/bordel-na-nabrezi-eurovea>

ODKAZPRESTAROSTU.SK (7-5-2010) <http://www.odkazprestarostu.sk/bratislava/podnety/555/bezbarierove-nabrezie-pri-eurovei>

PRAVDA.SK (24-4-2010) <http://spravy.pravda.sk/regiony/clanok/209817-eurovea-odomkla-dunaj/>

PRAVDA.SK (26-3-2010) <http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/165812-eurovea-otvorila-nakupnu-cast-pokojne-bez-fanfar/>

REALEXPERT.SK (23-4-2012) <http://www.realexpert.sk/exkurzia-po-luxusnych-bratislavskych-bytoch/>

REALITY.TREND.SK (12-11-2012) <http://reality.etrend.sk/realitny-biznis/slusnost-prilis-draha-a-komplikovana.html>

REALITY.TREND.SK (2-12-2011) <http://reality.etrend.sk/byvanie/eurovea-zvonku-krasna-vnutri-akoby-zhasla.html>

REALITY.TREND.SK (7-12-2011) <http://reality.etrend.sk/byvanie/eurovea-prestizna-klietka.html>

RUŽINOVSKÉ ECHO (4/2010) <http://www.ruzinov.sk/data/medialibrary/o/875/04-2010.pdf>

STAJL.SK (13-5-2010) <http://www.stajl.sk/2010/05/13/ako-sa-vam-paci-nakupne-centrum-eurovea/>

UZEMNEPLANY.SK (16-1-2012) <http://www.uzemneplany.sk/sutaz/ako-sa-menilo-bratislavske-nabrezie-dunaja>

YOU-DONT-KNOW-ME.BLOG.CZ (27-3-2010) <http://you-dont-know-me.blog.cz/1003/eurovea-stoji-za-to>

River Park pred 17.6.2010

BAO.SK (18-11-2007): Výzva primátorovi M. Ftáčnikovi a hlavnej architektke I. Konrád. <http://www.bao.sk/podhradie/128-vyzva-primatorovi-mftanikovi-a-hlavnej-architektke-ikonrad>

BAO.SK (21-12-2010): Duma povolebna. <http://www.bao.sk/ostatne-dokumenty/111-duma-povolebna>

BAO.SK (25-4-2009): Kým ťa máme je šance, že sa znova narodíš. <http://www.bao.sk/z-medii/83-kym-a-mame-je-anca-e-sa-znova-narodi>

BAO.SK (dátum neznámy): PKO.
<http://arnika.org/soubory/dokumenty/mesta/inkubator2011/PKO.pdf>

BRATISLAVA.SK (1-6-2006): River Park
http://www.bratislava.sk/vismo/dokumenty2.asp?id_org=700000&id=77895

BRATISLAVA.SME.SK (30-3-2010): Konkurenti Eurovey majú plány - River Park finišuje.
<http://bratislava.sme.sk/c/5307233/konkurenti-eurovey-maju-plany-river-park-finisuje.html>

BRATISLAVČAN.COM (10-6-2009): Stop pomníkom debilizmu – teraz alebo nikdy.
<https://bratislavcan.wordpress.com/>

BRATISLAVSKENOVINY.SK (17-12-2009): PKO nahradí hala komplexu River Park II.
http://www.bratislavskenoviny.sk/najnovsie-spravy-z-bratislavy/samosprava/pko-nahradi-hala-komplexu-river-park-ii.html?page_id=146522&mobile=F

BRATISLAVSKENOVINY.SK (4-5-2006b): Výhľad na hrad od rieky nebude v zásade nijako narušený http://www.bratislavskenoviny.sk/najnovsie-spravy-z-bratislavy/vystavba/vyhľad-na-hrad-od-rieky-nejbude-v-zasade-nijako-naruseny.html?page_id=3641&mobile=F

BRATISLAVSKENOVINY.SK (15-9-2005) Komplex River Park začnú stavať na jar.
http://www.bratislavskenoviny.sk/najnovsie-spravy-z-bratislavy/vystavba/komplex-river-park-zacnu-stavat-na-jar.html?page_id=2835

BRATISLAVSKENOVINY.SK (3-7-2008): Pri výstavbe River House použili unikátnu metodu.
http://www.bratislavskenoviny.sk/najnovsie-spravy-z-bratislavy/vystavba/pri-vystavbe-river-house-pouzili-unikatnu-metodu.html?page_id=89807&mobile=F

BRATISLAVSKENOVINY.SK (4-5-2006a): Začala sa výstavba komplexu River Park.
http://www.bratislavskenoviny.sk/najnovsie-spravy-z-bratislavy/vystavba/zacala-sa-vystavba-komplexu-river-park.html?page_id=3639

BRATISLAVSKENOVINY.SK (4-5-2006c): O budúcnosti PKO investori diskutujú s vedením mesta. http://www.bratislavskenoviny.sk/najnovsie-spravy-z-bratislavy/vystavba/o-buducnosti-parku-kultury-a-oddychu-investori-diskutuju-s-vedenim-mesta.html?page_id=3648

BRATISLAVSKENOVINY.SK (7-4-2005): Výrub stromov vyvolal rozruch. Začatie výstavby komplexu River Park sa blíži. http://www.bratislavskenoviny.sk/najnovsie-spravy-z-bratislavy/vystavba/vyrub-stromov-vyvolal-rozruch-zacatie-vystavby-komplexu-river-park-sa-blizi.html?page_id=2538

CASPREZENY.AZET.SK (22-4-2008): <http://casprezeny.azet.sk/clanok/8871/eurovea-je-drahsia-ako-river-park.html>

CAS.SK (23-12-2008): Výstavba bratislavského projektu Eurovea je ohrozená.
<http://www.cas.sk/clanok/100302/vystavba-bratislavskeho-projektu-eurovea-je-ohrozena.html>

FENESTRA.SK (15-10-2009) River Park dominanta bratislavského nábrežia
<http://www.fenestrask.eu/sk/aktuality-vsetky/river-parkdominanta-bratislavskeho-nabrezia>

HOSPODARSKENOVINY.CZ (5-6-2008) <http://archiv.ihned.cz/c1-25261370-luxusni-bydleni-ci-zabava-to-bude-river-park-a-eurovea>

MANREPORTER.CZ (14-4-2010) Projekt z dielne holandského architekta
<http://manreporter.blogspot.cz/2010/04/p-rojekt-z-dielne-holandskeho.html>

NOVOSTAVBA.SK (25-4-2009): River Park <http://novostavba.novopostavene.sk/polyfunkcne-objekty/ba/bratislava/river-park>

OBCANSKAVYSTAVBA.CZ (23-2-2009): Bratislavský River Park roste jako z vody.
<http://www.obcanskavystavba.cz/clanek/bratislavsky-river-park-roste-jako-z-vody/>

PENIAZE.PRAVDA.SK (11-7-2007): River Park ponúka najdrahšie byty.
<http://peniaze.pravda.sk/hypoteky/clanok/22187-river-park-ponuka-najdrahsie-byty/>

PLUSKA.SK (3-7-2007): Tu budú najdrahšie byty v Bratislave.
<http://www.pluska.sk/showdoc.do?docid=33499&showRate=true>

PRAVDA.SK (9.4-2010): Bratislava prišla o ďalší kus histórie.
<http://spravy.pravda.sk/regiony/clanok/209784-bratislava-prisla-o-dalsi-kus-historie/>

REALITY.TREND.SK (10-11-2008): River Park začína vianočný výpredaj.
<http://reality.etrend.sk/byvanie/river-park-zacina-vianocny-vypredaj.html>

RODINNEDOMY.CZ (1-2-2008): Moderní architektúra ve svete XVI. - River Park.
<http://rodinne-domy.bydleniprokazdeho.cz/architekti-projektanti-a-inzenyrske-sluzby/moderni-architektura-ve-svete-xvi.-river-park-bratislava.php>

STAVEBNE-FORUM.SK (25-5-2010): Bratislava má záujem o River Park II.
<http://www.stavebne-forum.sk/sk/article/16957/bratislava-ma-zaujem-o-river-park-ii/>

STAVEBNI-FORUM.CZ (16-4-2009): Durkovský žiada okamžité zastavenie búrania PKO.
<http://www.stavebni-forum.cz/cs/article/13485/durkovsky-ziada-okamzite-zastavenie-burania-pko/>

STAVEBNI-FORUM.CZ (28-5-2009) : Bratislavský magistrát popiera, že primátor pri PKO nekona.
<http://www.stavebni-forum.cz/cs/article/13972/bratislavsky-magistrat-popiera-ze-primator-pri-pko-nekona/>

STAVEBNI-FORUM.CZ (10-3-2009): Výstavbu bratislavského River Parku kríza údajne nepoznačila
<http://www.stavebni-forum.cz/cs/article/13064/vystavbu-bratislavskeho-river-parku-kriza-udajne-nepoznacila/>

STAVEBNI-FORUM.CZ (13-11-2008) River Park ďalšia lastovička zvestujúca koniec cenovej bubliny
<http://www.stavebni-forum.cz/cs/article/12027/river-park-dalsia-lastovicka-zvestujuca-koniec-cenovej-bubliny/>

UZEMNEPLANY. SK (5-1-2010) Nové urbanisticko-architektonické komplexy v Bratislave - River Park
<http://www.uzemneplany.sk/clanok/nove-urbanisticko-architektonicke-komplexy-v-bratislave-river-park>

River Park po 17.6.2010

AKTUALITY.SK (17-6-2010) <http://www.aktuality.sk/clanok/166117/foto-v-bratislave-otvorili-hotel-kempinski-za-70-milionov-eur/>

ASB.SK (8-10-2010) <http://www.asb.sk/architektura/stavby/bytove-domy/river-park-priblizuje-bratislavu-k-dunaju>

BAO.SK (10-3-2011) <http://www.bao.sk/tlacove-spravy/102-ts-problemom-nabreia-je-river-park-a-nie-pko>

BAO.SK (10-4-2014) <http://www.bao.sk/tlacove-spravy/1056-ts-bao-zakopeme-si-svoju-historiu>

BAO.SK (12-5-2011) <http://www.bao.sk/tlacove-spravy/106-ts-alternativa-a-kultura-a-obania-na-prvom-mieste->

BAO.SK (13-4-2011) <http://www.bao.sk/tlacove-spravy/99-ts-bratislavske-kulturne-barbarstvo>

BAO.SK (23-9-2013) <http://www.bao.sk/zachrana-pko/1033-ts-bao-gula-v-uzemnom-planovani-pko>

BAO.SK (25-5-2011) <http://www.bao.sk/tlacove-spravy/108-tsaktualny-prieskum-verejnej-mienky->

BAO.SK (27-1-2014) <http://www.bao.sk/tlacove-spravy/1047-ts-bao-vyzva-riaditeke-sng>

BAO.SK (31-7-2013) <http://www.bao.sk/podhradie/1029-reakcia-na-lanok-v-bratislavskom-kurieri-132013->

BAO.SK (5-2-2013) <http://www.bao.sk/tlacove-spravy/1018-ts-bao-kulturne-barbarstvo-na-dunajskom-nabrei>

BRATISLAVSKENOVINY.SK (10-10-2010) http://www.bratislavskenoviny.sk/najnovsie-spravy-z-bratislavy/byvanie-sluzby/prvi-rezidenti-v-river-parku-uz-od-septembra.html?page_id=185385&mobile=F

BRATISLAVSKENOVINY.SK (3-4-2011) http://www.bratislavskenoviny.sk/najnovsie-spravy-z-bratislavy/samosprava/andrej-durkovsky-veri-ze-vysetrovanie-pko-aj-bus-uvedie-vsetko-na-pravu-mieru.html?page_id=213150

BRATISLAVSKENOVINY.SK (5-3-2013) http://www.bratislavskenoviny.sk/najnovsie-spravy-z-bratislavy/vystavba/zastavanost-nabrezia-dunaja-navrhnu-architekti-river-parku.html?page_id=314932

BRATISLAVSKENOVINY.SK (6-6-2011) http://www.bratislavskenoviny.sk/najnovsie-spravy-z-bratislavy/nazory/pko-navrhujem-prestahovat-do-istropolisu.html?page_id=327364

BRATISLAVSKYKURIER.SK (26-9-2011)
<http://www.bratislavskykurier.sk/courier/view/pko-sud-o-pko-este-nerozhodol-rozsudok-padne-v-oktobri/format:short>

BRATISLAVSKYKURIER.SK (29-2-2011)
<http://www.bratislavskykurier.sk/courier/view/pko-krajsky-sud-uznal-platnost-zmluv-k-buraniu-pko/format:short>

ERICKVANEGERAAT.COM (dátum neznámy)
http://www.erickvanegeraat.com/architects/projects/river_park_bratislava.htm

HOTELOVE.SK (4-6-2011) <http://hotelove.sk/1836-slavnostne-otvorenie-hotela-kempinski-bratislava-sa-blizi.html>

JTRE.SK (dátum neznámy) <http://www.jtre.sk/sk/river-park>

REALEXPERT (23-4-2012) <http://www.realexpert.sk/exkurzia-po-luxusnych-bratislavskych-bytoch/>

UZEMNEPLANY.SK (16-1-2012) <http://www.uzemneplany.sk/sutaz/ako-sa-menilo-bratislavske-nabrezie-dunaja>

UZEMNEPLANY.SK (25-2-2011) <http://www.uzemneplany.sk/clanok/jan-krnac-henbury-development-nasim-zamerom-je-prinavratit-do-bratislavy-promenadneho-ducha>

UZEMNEPLANY.SK (29-11-2010) <http://www.uzemneplany.sk/clanok/riverpark-kritickym-objektivom>